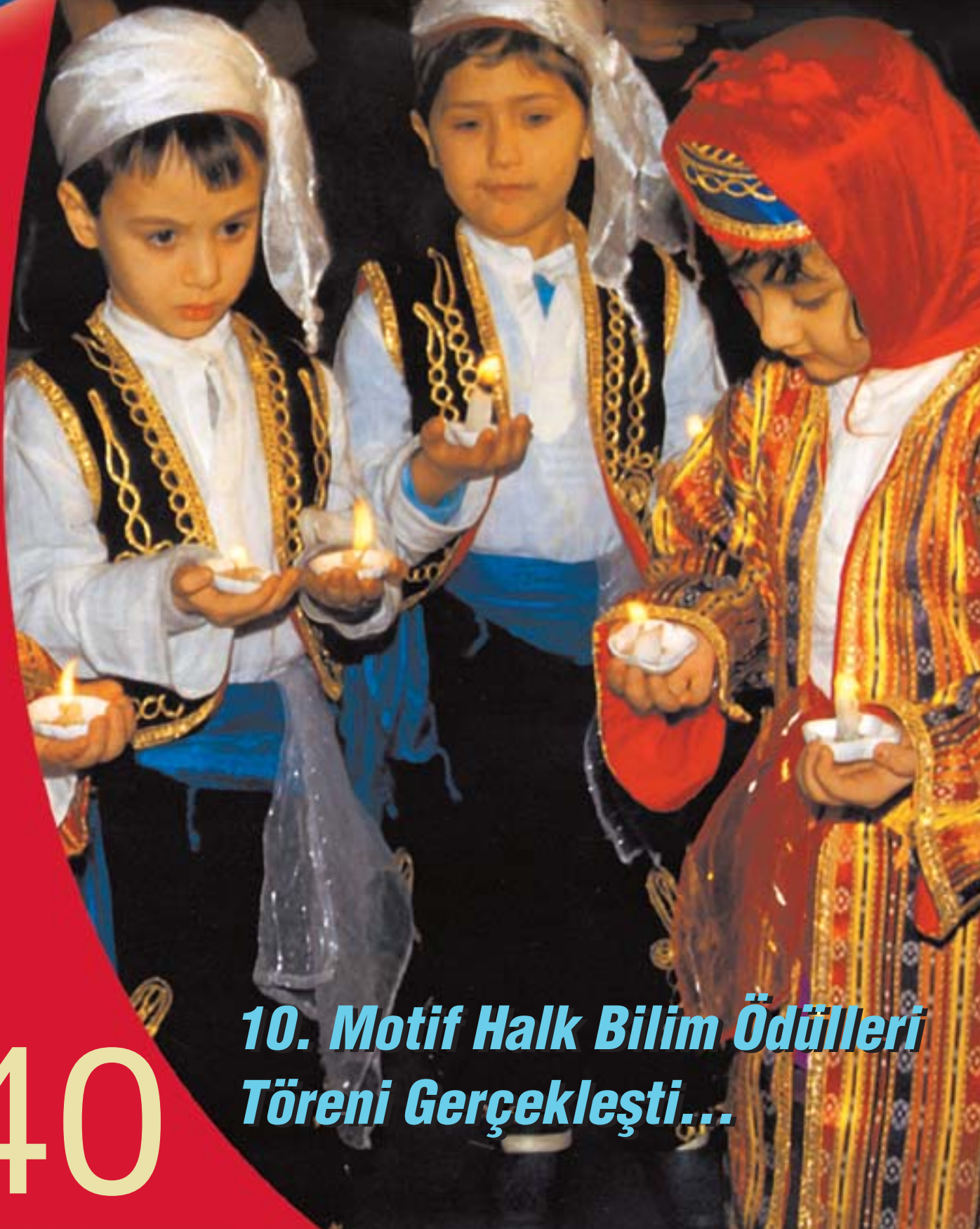

Yıl: 11 Sayı: 40 Fiyat: 15.000.000.-TL OCAK - ŞUBAT - MART '05

MOTİF

Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı Dergisi ISSN 1303 - 4146

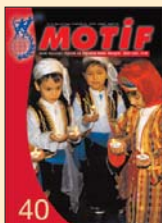

40

**10. Motif Halk Bilim Ödülleri
Töreni Gerçekleşti...**

EKOL®

2 Dünya Geneline Yaşanan Hızlı Değişimler ve Kültür

4 Ayaş Yöresi Yağlıkları

8 Halk Oyunlarının Öğretiminde Öğrenmenin Niteliği ve Öğretim Yöntemlerinin Kullanımı

12 Makedonya'da Hıdrellez Gelenekleri

18 Adana İnanç Merkezleri ve Bunlara Bağlı Kültür Değerleri

22 Yozgat Yöresinde Yapılan Tel Kırmalı İşlemeler

26 Kafkasyalı İki Türk Ressam İbrahim Safi ve Ekber Kazım Mugan

28 Divriği'de Sahra Geleneği

32 Bana Matal Anlat Hatç'ana...

36 10. Motif Halk Bilim Ödülleri Töreni Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda Gerçekleşti

44 Motif'ten Haberler

Dünya Genelinde Yaşanan Hızlı Değişimler ve Kültür

Değerli Motif Okurları; Motif Dergisi'nin 40. sayısı ile yeniden sizlere sesleniyor olmaktan dolayı, bir kez daha mutluyuz.

Motif ailesi tam 17 yıldır kültürüne sahip çıkan, yaşatmak ve yaygınlaştırmak için çalışan ve üreten beyinlerle, gençlerle, birlik ve beraberlik içerisinde kültüre hizmet yolculuğunda yer almıştır.

Değerli okurlar; Anadolu, binlerce yıllık geçmiş ile günümüze gelen bir uygarlık kaynağıdır. Birçok uygarlığa kucak açmış, binlerce kavime ev sahipliği yapmış bir tarihtir. Doğal değişim süreci içinde, konumundan kaynaklanan bir buluşma merkezi olan ve farklı kültürel yapıları bir arada bulduran Anadolu, bir açık hava müzesi görünümündedir. İşte bu özellik, Türk kültürünün dünya kültürleri içerisinde eşsiz güzelliğini ve zenginliğini ortaya koymuştur.

Her biri ayrı bir özellik ve güzellik taşıyan kültürel değerlerimiz, günümüze kadar aktarılarak taşınmıştır.

Bu değerleri özünü bozmadan gelecek nesillere aktarmak, her Türk insanının öncelikli çabası olmalıdır. Kültürümüzü tanımak, tanıtmak, yaşatmak ve yaygınlaştırmak da, Motifliler için asli görev olmuştur.

Hepimizin bildiği gibi dünya, iletişim ve teknoloji çağının egemen olduğu, ekonomik kaygıların yaşandığı, hızlı ve anlaşılması zor bir düzen içerisine girmiştir. Bilinçsiz ve hızlı bir şekilde yaşamımıza giren bu değerler, kültürel yapının da belirleyicisi olmaya başlamıştır.

Küreselleşen dünyada, kültürel yapıların değişim sürecinin seyri, Türkiye'de ve dünyada gözle görülebilecek kadar hızlı olmaktadır.

Dünya genelinde yaşanan bu hızlı değişimler, kendi değerlerimizden farklı bir kültürel yaşamı da beraberinde getirmiştir. Çağa ayak uydurmak adına, tüm bu farklılıklar yaşamımıza hızla girerken, bir yandan da toplumsal hayatı derinden yaralayan kültürel çatışmalara neden olmuştur.

Dünya değişirken, bireyler ve toplumlarda değişmeye başlamış ve ister istemez bu değişimler kültürleri de değiştirmeye başlamıştır. İşte bu değişimlerle, özellikle kültürel alanda kendini hissettiren bu etkileşimler, genç nesiller üzerinde ikilemler yaratmıştır.

Bu ikilem içerisinde gençler hem kendi kültürlerini yaşamaya çalışmakta, hem de dışarıdan gelen kültürlerin etkileşimi sonucu günümüz çağına ayak uydurmaya çalışmaktadır. Özellikle kentlerde daha yoğun hissedilen dış kültürlerden etkileşimler karşısında nerede olduğunu bilmeyen gençler, hem ailesi, hem toplum hem de kendisiyle çatışmaya başlamaktadır.

Bir yanda yöresel, bir yanda ulusal diğer bir yanda evrensel değerler hepsi iç içe girmiş, bu kadar çok karmaşa içerisinde gençler bunları ayıklayamaz hale gelmiştir.

Gençlerin yetişmesinde sorumlu olan aileler, eğitim kurumları ve sivil toplum kuruluşları yüzyılların süzgecinden geçerek bu günlere gelmiş kültürel değerlerin bilincinde olarak dünya genelinde yaşanan gelişimin gerisinde kalmamalıdır.

Gençler çağdaş dünyayı mutlaka tanımalıdır. Ancak

çağdaş dünyanın değerlerini kendi örf, adet, gelenek ve görenekleriyle birlikte yorumlamalı, kendi kültürel yapısı içerisinde bu olguları çok iyi irdelemeli ve sonra gelecek kuşaklara aktarmalıdır.

Toplumlar, değişen ve gelişen dünya düzeni içerisinde kendileri için yararlı olanları yaşama geçirirken, olumsuz olanları önlemenin yolunun ulusal kültür birikiminin içerisinde saklı değer yargılarından yararlanmak olduğu unutulmamalıdır.

Gençliğini iyi eğiten bir toplum, geleceğini de büyük ölçüde garantiye almış sayılır. Çağdaş dünyanın değerleriyle, kendi toplumunu tanıyarak yetişmiş toplumların gençleri, özgür düşünce, karar verme, üretme, uygulama ve denetim yeteneklerine sahip, bilgili, yaratıcı bilgileri doğrultusunda oluşturdukları her şeyi yaşadığı toplumun gelişmesi için kullanacak olan kişilikli, paylaşımcı, öğrenmeyi bilen, öğrendiklerini öğreten bireyler olarak çevrelerine yarar sağlayacaklardır.

Gençlerin toplumla uyum içerisinde olmaları, yaşadıkları toplumu çok iyi tanımlarıyla gerçekleşecektir. Bu düşünceden yola çıkarak ilk öğretim kurumlarından başlayarak, eğitim ve öğretim sistemimiz içerisinde kültürümüzün tanıtımına yönelik derslerin yoğunlaştırılması, bir çok kültürel yapıyı bünyesinde barındıran toplumumuzun bir arada huzur içerisinde yaşaması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Toplumu olumlu yönde değiştirme yeteneğine sahip potansiyel güç, kendi kültürel değerleriyle evrensel değerleri özümseyen ve yaratıcılığında bilimsel gerçekleri esas alan sağlam kişilikli gençlerden oluşacaktır.

Gençleri, kültürel bocalama içerisinden kurtaracak olan yine bizleriz.

Genç nüfusun yoğunluk taşıdığı ülkemizde, eğer amacımız düşünen ve üreten, sağlıklı bireylerin oluşturduğu bir toplum yaratmaksa hep birlikte yol aldığımız, yöreselden ulusala, ulusaldan evrensele uzanan kültür yolculuğunda, gelin hep birlikte olalım. Bizlerin gençlerimize, gençlerimizin de kendilerinden sonraki kuşaklara aktaracakları bu dünyayı kendi değerlerimizi koruyup, yaşatarak, evrensel değerlerle birlikte yorumlayarak daha güzel bir gelecek oluşturalım.

Bizler, Motif Ailesi olarak, bu bilinç ve sorumlulukla, kültürel değerlerini tanıyan, yaşayan, yaşatan ve kendilerinden sonraki nesillere doğru bir şekilde aktarabilecek bir gençlik yetiştirebilmek adına üzerimize düşen görevi layıkıyla yerine getirme gayreti içerisindeyiz. 16 yıldır gerçekleştirdiği tüm faaliyet ve çalışmalarda bu bilinçle hareket eden Motif, öz kültürünü tanıyarak yeni dünya düzenine adapte olmuş, çağdaş, vatanını ve milletini seven, çalışkan ve üreten gençler yetiştirmenin verdiği manevi hazla, bu hizmet yolculuğunda emin adımlarla ilerlemeye devam edeceğiz.

Saygılarımla.

M.Zeki BAYKAL

Zeki Baykal

The Fast Changings In The Global World and The Culture

Dear Motif Readers: We are very happy to be with you with the 40th Issue of Motif Magazine.

We are happy, because Motif Magazine has reached to the 40th issue. We are happy. Because Motif Family has left 16 years behind it while serving for Turkish culture. It takes its place in the cultural service journey with the productive brains, young people as a unity which struggle for its culture, struggle to spread that culture.

Dear readers; Anatolia is a civilization source coming from the thousands of years with its past. It is a history which has hugged several civilizations, and has been the cradle of thousands of nations. Every nation which has passed from here has contributed something to the history of Anatolia. They have reached and coloured the culture of Anatolia. In the natural transformation process, Anatolia which has been a central meeting place due to its position and housing the different cultural structures; is seen as an open museum. This feature has shown the unique beauty and richness of the Turkish culture among the other cultures of the world.

Our cultural values which have many features and beauty have been transferred to this century.

It must be the initial efforts of the Turkish people to transfer these values to the future without any corruption. It has been an essential duty for Motif Family to recognize, introduce, and spread our culture.

As known by all of us, the world is in a fast communicative and technological era and in a difficult situation which is complex and having the economical difficulties. These values which have taken their place in our mind unconsciously and fast, have been determinative for our cultural structure.

In this global world, the speed of the cultural changings can be seen from Turkey and The World.

These fast changings happening throughout the world, have brought a cultural life different than our self values. In the name of keep up with the age, while accepting all of these changings quickly into our life, they cause cultural conflicts which damage the social life deeply.

While the world is changing, also individ-

uals and communities are changing and these changings have made the cultures to be transformed as well. By these changings, especially the interaction which shows itself at the cultural area, has caused the dilemma on the young generations.

In this dilemma, young people want to live their cultures and also try to keep up with the lasted and updated interaction of the other cultures.

Especially the young people who are directly exposed to the foreign cultures in the big cities, can not determine their positions, easily can enter to the identity crisis and fight with their community, their families themselves.

All of the local, national and universal values have been mixed, the young people can't distinguish them.

The families, education institutions and NGOs which are responsible for bringing up the young people and which should follow the cultural values, mustn't be remained behind of these changings which happening throughout the world.

The young generation absolutely must recognize the world. But they should comment on the world issues with their self traditions, conventions and custom, they should scrutinize these events very carefully in their self cultural values and then should transfer it to the next generation.

Communities, while entering the useful things in their lives in the order of the changing world; it mustn't be forgotten that the unique way to prevent the negative events by using our self national cultural heritage.

A community which educates well its young generation, can be deemed that it has guaranteed their future.

The young people who have been brought up by recognizing of their self community, can be useful for their society as having good individuality, as being sharer, as being open minded for new ideas, having free thought, determinative, and having the skills for creating the useful ideas for their community.

The only way being adapted of the young people with the society will realize with the recognition of their own society. By applying of this thought, beginning from the primary school, the concentrated courses at our

education system related to recognizing of our self cultural structure, is very important for peace of our society which hugs multi-cultural structures in it.

The potential power which has abilities to change the society for positive things, will consist from the young generation which will be equipped with the universal values harmonized with self cultural values and will be equipped with the scientific truths.

Only we can save the young generation from the cultural crisis.

If our aim is creating a society with healthy and thinking individuals, let's get together at the cultural adventure which is extended from local to national and from national to universal. Let's form a beautiful future by our self values and universal values which will be transferred from us to our young people and from the young people to the other next generations.

We, as Motif Family, with this consciousness and responsibility, struggle for bringing up a youth which will be equipped with cultural values which will transfer these values to the next generations. Motif Family which acts with this consciousness while carrying out all of the activities and studies since 16 years, will continue to go ahead by recognizing of the self cultural values which is adapted to the new world order and by bringing up a youth which is modern, productive and loving its country.

Sincerely yours,

AYAŞ YÖRESİ Yağlıkları

Öğr. Gör. Nuran ÜLKER

Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi

Ankara'nın en eski ilçelerinden biri olan Ayaş, tarihi dokusunu koruyabilmiş ender yörelerimizden biridir. Ayaş aydınlık gece anlamına gelen bir Türk oynağının adı olarak bilinmektedir. Bu oynağın Oğuz Türklerinin Bozok Kolu Bayat boyuna bağlı olduğu ve 1073 yılından itibaren bu toprakları yurt edindikleri tarihi kaynaklardan anlaşılmaktadır.

Tarihi ipek yolu üzerinde yer alan bu ilçede Selçuklu ve Osmanlı döneminin izlerine rastlanmaktadır. Yörede, bu zengin eserlerden bazıları bu güne kadar varlığını koruyabilmiştir. Bu özelliği nedeniyle Ayaş, Cumhuriyet döneminde de gerek mimari, gerekse bozulmamış etnografik dokusu ile kültürel kimliğini koruyabilmiştir. Günümüzde ise tarihi bağları ile geleneksel değerlerine ve zengin kültür mirasına sahip çıkmaktadır.

Ayaş ilçesinde, gelenek ve göreneklerin halen yaşatılması ve kültürel dokunun korunmasına büyük önem verilmektedir. Tüm Anadolu da olduğu

kullanıldığı gözlenmektedir. Bu nedenle; Ayaş ilçesinde kız büyürken anası da çeyizini hazırlar. Yörede sıkça söylenen “**El adamdan iş ister, dört duvarı nakış ister**” sözü çeyiz ve işleme sanatına verilen önemi göstermektedir.

Hızla gelişen teknolojiye paralel olarak, ayak uydurmayan el işlemleri, yerini bilgisayarlı makine işlemlerine bırakmaktadır. Böylece işleme sanatları da diğer el sanatları gibi artık yozlaşma, değerini kaybetme ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. El işlemlerinin geleneksel yapısının korunması, ülke kültürünün yaşatılması açısından önemlidir.

Bu makalede, Ayaş yöresindeki el işlemleri yağlık örnekleri araştırılmıştır. Yapılan taramalar sonucunda elde edilen yağlık örnekleri üzerinde incelemelerde bulunulmuş ve hesap işi iğne tekniği ile işlenmiş örnekler yer almaktadır.

İşleme; doğadan yararlanarak canlı, cansız varlıkları, doğal veya yapay liflerden üretilen gereçlerle, ipliklerin yardımıyla keçe, deri, dokuma vb. yüzeyinde atkı ve çözgü ipliklerinin, arasında yürütülerek yada yüzeyi kapatılarak, çeşitli araçların (iğne, tığ vb.) yardımıyla, çeşitli materyaller (pul, boncuk vb.) kullanarak, değişik iğne tekniklerinin uygulandığı düz veya kabarık diye tanımlanabilir.

Türk insanı ister maddi olanakları çok iyi olan çevresinde olsun, ister en olanaksız küçük haneli evde olsun işlemeye büyük önem vermiştir. “Çünkü köklü bir geçmişin uzantısı olan Anadolu ve çevresi Türk işlemeciliği akan zaman içinde coğrafi, sosyal ve ekonomik şartları ve beslediği kaynaklara bağlı olarak değişiklikleri” (Barışta 1995:3) beraberinde getirmektedir.

Türk el sanatları içinde yer alan el işlemleriyle bezenen giyim eşyaları; yelek, ceket, çevre, baş örtüsü, dolama, kemer, hırka, paçalık, gelin duvağı, bindallı, tıraş önlüğü, şalvar, entari, don, üç etek, mendil, üniforma, kaftan, kavuk örtüsü, sünet kıyafeti, vb. Ayrıca, iç ve dış mekan süsle-

Şekil 1 detay

Şekil 1

mek, ihtiyacı gidermek üzere işlemenin uygulandığı eşyalar havlu, nihale, karyola eteği, çarşaf, masa örtüsü, yorgan yüzü, yatak takımları, kapı perdesi, cüz kesesi, sayeban, çadır, taht örtüsü, resim çerçevesi, para kesesi, seccade, ayna örtüsü, beşik örtüsü, divan örtüsü, bohça, kuran kabı, peşkir ve yağlıklar gibi örnekler de görülmektedir.

Bu ürünleri arasında yer alan “Yağlık; eskiden sofralarda el ve ağız silmek için kullanılan bir tür peçetedir. Çevre ve yemeni gibi değirmi biçiminde ve ince bezden yapılan yağlık, mendilden daha büyük olur, ipek ve sırmayla işlenirdi. İşlemeleri görünecek biçimde kuşağa sokulup süs olarak taşındığı gibi, çıkın yapma için de kullanılırdı. Erkeklerin terini silmek için kuşakta taşıdıkları mendillere de yağlık denirdi; bununla el, yüz ve burun silinmezdi. Anadolu'daki bazı aşiretlerde kadınların fes üzerine koydukları örtüde bu adla anılırdı. Bugün de daha çok erkekler tarafından teri emmesi için başa ya da boyna dolanarak kullanılmaktadır” (Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi 1986: 62)

Barişta'ya göre yağlık; “İki dar kenarı işlemlerle bezenmiş küçük boyutlarda peşkir” (Barişta 1999:234) olarak tanımlanmıştır.

İnceleme yapılan Ayaş yöresinde, kaynak kişilerden alınan bilgiye göre de püsküllü (saçaklı) işlemeli ürünlere peşgir (peşkir), saçaksız işlemeli ürünleri ise yağlık olarak adlandırdıkları saptanmıştır. (Ülker 2003)

Ayaş yöresinde el işlemleriyle bezenen çeyiz eşyaları arasında yağlıkların ayrı bir yeri vardır. Ancak günümüzde kullanım amacıyla üretilmeyen yağlıklar Ayaş yöresinde anadan evlada miras olarak geçmekte ve değerli bir yadigar olarak korunmaktadır.

Ayaş ilçesinde el işlemeli yağlıklar, sim sarma, Türk işi (çizilerek) ve hesap işi (sayılarak) iğne tekniklerinden örnekler bulunmaktadır.

Bu incelemede konu olan yağlıklar Türk işlemlerinden hesap işi tekniği ile üretilmiş olanlarla sınırlandırılmıştır.

Hesap işi dokuma iplikleri üzerinden yürütülerek yapılan iğne teknikleri içerisinde, sayılarak yapılan iğneler grubunda yer almaktadır. “İki yüzü işlemlere yani tersi ile yüzü aynı görünüşte olan ve iplik sayılarak yapılan işlemlere hesap işi denilmektedir. (Sayın 1975:10)

Hesap işi iğne teknikleri; antika, düz hesap iğnesi, verev hesap iğnesi, ciğerdedi, sarma, balık sırtı, civankaşı, hasır iğne, susma, muşabak, mürver, pesent, kesme ajur gibi sayılarak yapılan işlemlerdir.

Türk işlemlerinin elimizde bulunan eski örneklerinde, bu tekniklerin kullanıldığına sıkça rastlanmaktadır. Yağlık-

larda da hesap işi iğne tekniklerinin yaygın olarak kullanıldığı gözlenmektedir.

Ayaş yöresinin eski bir Türk yerleşim yeri olması, Türk kültürünün işlemlere yansımaları beraberinde getirmektedir.

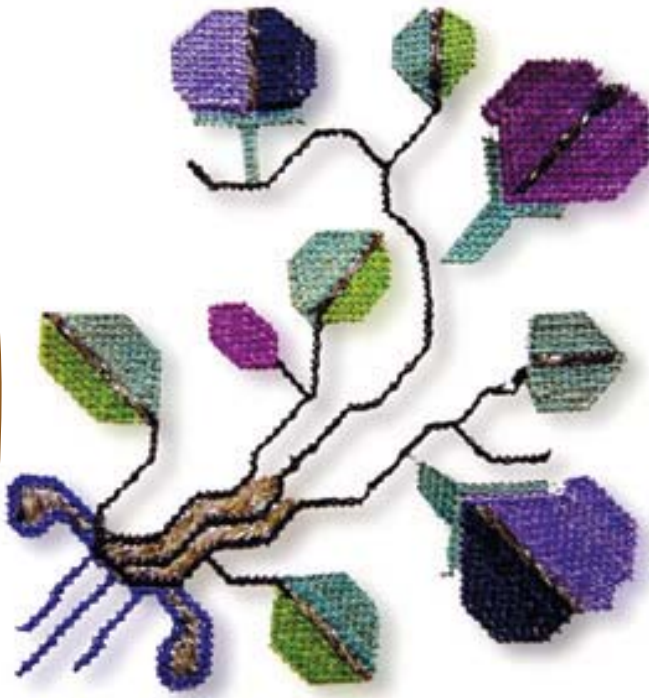
Geleneklerimiz ve Türk işleme sanatının güzel örneklerinden olan Ayaş yağlıklarından farklı yapıdaki 5 örneğin özelliklerini şöyle açıklayabiliriz;

I. ÖRNEK

Atkı ve çözümlü ipliği keten olan dokuma üzerine, ipek iplik, pamuk iplik, beyaz ve sarı metal yassı telle işlenmiştir. 45 X 108 cm boyutlarındaki yağlıkta işleme pesent, hesap iğnesi, susma, tel kırma (Bartın işi) iğne teknikleri uygulanmıştır. Dokumanın kısa kenarları iğne oyası (zürefa) ile temizlenmiştir. Bitkisel bezemeli birimler natüralist üslupta biçimlendirilmiştir. Yağlığın kısa kenarlarına uçlardan 1 cm içeri dokuma iplikleri çekilerek ajurlu görüntü oluşturulmuştur. Uçların 5 cm gerisinden 1.5 cm genişliğinde bordür uygulanmıştır. Geometrik çizgilerin yardımı ile dallar, yapraklar, üzümlerle bezenmiş, küçük bir kök üzerinden dik olarak çıkan dallar üzerine beş üzüm salkımı ve dört asma yaprağı yerleştirilmiştir. Kompozisyonunda 1 cm aralıkla dikey olarak birbirinden bağlantısız 3 motif sıralanmıştır. Üzüm dallarının aralarına tel kırmalar düzenli bir şekilde yerleştirilmiştir. Motifler bej, mavi, gül kurusu, yavru ağzı, yeşil renkli ipliklerle, beyaz ve sarı renkli yassı metal tellerle işlenmiştir. Karşı kısa kenarda da aynı kompozisyona yer verilmiştir. (Şekil 1)

Şekil 2

Şekil 2 detay

II.ÖRNEK

Atkı ve çözü ipliği ince keten olan dokuma üzerine, ipek iplik, pamuk iplik, beyaz ve sarı metal yassı telle işlenmiştir. 45 X 120 cm boyutlarındaki yağlıkta işleme, sarma ve hesap iğne teknikleri uygulanmıştır. Dokumanın kısa kenar uçları iğne oyası (zürefa) ile temizlenmiştir. Bitkisel bezemeli birimler, antinatüralist üslupta biçimlendirilmiştir. Yağlığın kısa kenarlarından 1 cm içeri girilmiş uzun kenarları çevreleyen ince bordür uygulanmıştır. Geometrik çizgilerin yardımı ile fiyonklu bir kökten çıkan buket motifinde "c" kıvrımlı dal, üzerinde çilek ve yapraklar yer almaktadır. Bezeme kompozisyonunda yağlığın köşesine yerleştirilen motif, diğer köşeye de simetrik olarak yerleştirilmiştir. Karşı kısa kenarda da aynı kompozisyona yer verilmiştir. Motifler açık ve koyu mor, eflatun, sklamen, pembe, acı sarı, fıstık yeşili, maviye çalan yeşil, kahverengi ipliklerle ve beyaz yassı telle renklendirilmiştir.

(Şekil 2)

III.ÖRNEK

Atkı ve çözü ipliği ince keten olan dokuma üzerine, ince ve kalın ipek iplik ve ince metal iplikle (sim) işlenmiştir. 43 X 120cm boyutlarındaki yağlıkta işleme, hesap iğnesi, muşabak ve sarma iğne teknikleri uygulanmıştır. Kısa kenarlar dokuma iplikleri tutturulmadan serbest bırakılmıştır. Bitkisel bezemeli birimler antinatüralist üslupta biçimlendirilmiştir. Yağlığın kısa kenarlarından 2 cm genişliğinde renk değişimi kullanılarak bordür uygulanmıştır. Geometrik çizgilerin yardımıyla fiyonklu bir kökten çıkan verev dal üzerine gül, lalle, gonca ve yapraklar yerleştiril-

miştir. Kompozisyonunda 1 cm aralıklarla birbirinden bağımsız üç motif dikey olarak soldan sağa doğru sıralanmıştır. Karşı kısa kenarda da aynı kompozisyona yer verilmiştir. Motifler çingene pembesi, bordo, mor, eflatun, turuncu, koyu ve açık mavi, fıstık yeşili, türbe yeşili, kırmızı, kızıl kahverengi, pembe ve sarı renkli metal iplikle (sim) işlenmiştir. (Şekil 3)

IV.ÖRNEK

Atkı ve çözü ipliği ince keten olan dokuma üzerine, ince ipek iplik ve yassı metal telle işlenmiştir. 54 X 118 cm. boyutlarındaki yağlıkta işleme hesap iğne, muşabak, pesent, sarma tekniği iğne teknikleri uygulanmıştır. Dokumanın kısa kenarları iğne oyası (zürefa) ile temizlenmiştir. Bitkisel bezemeli birimler antinatüralist üslupta biçimlendirilmiştir. Yağlığın kısa kenarlarına uçlardan 0.5 cm. içeri girilerek 1 cm genişliğinde dokumanın en iplikleri çekilerek ajurlu görüntü oluşturulmuştur. Uçların üzerine 3 cm genişliğinde bordür uygulanmıştır. Bordürde zigzag daire ve kare gibi geometrik biçimler yer almaktadır. Kompozisyonun ortasına 8 dilimli büyük bir kısım patı çiçek yerleştirilmiştir. Bezeme kompozisyonunda, belli aralıklarla birbirinden bağımsız üç aynı motif dikey olarak sıralanmıştır. Karşı kısa kenarlarda da aynı kompozisyona yer verilmiştir. Motifler domates kırmızısı, açık ve koyu eflatun, acı sarı, açık sarı, yaprak yeşili, maviye çalan yeşil, kavuniçi, kahverengi ipliklerle ve sarı metal yassı telle renklendirilmiştir. (Şekil 4)

Şekil 3

V.ÖRNEK

Atkı ve çözgü ipliği ince keten olan dokuma üzerine, ince ipek iplik ve kalın metal iplikle (sim) işlenmiştir. 40 X 100 cm. boyutlarındaki yağlıkta işleme çarpı iğne, sarma ve hesap iğne teknikleri uygulanmıştır. Dokumanın kısa kenarları iğne oyası (zürefa) ile temizlenmiştir. Bitkisel bezemeli birimler natüralist üslupta biçimlendirilmiştir. Yağlığın iki kısa kenarında 2,5 cm. genişliğinde renk değişikliği kullanılarak ince dönen çark motiflerinden bordür uygulanmıştır. Geometrik çizgilerin yardımıyla tabak içerisinde üzüm ve asma yaprakları, kök üzerine yerleşmiş selvi ağacı yer almaktadır. Bezeme kompozisyonunda 2 cm. aralıklarla birbirinden bağımsız üç üzüm tabağı, iki selvi ağacı dikey biçimde sıralanmıştır. Karşı kısa kenarlarda da aynı kompozisyona yer verilmiştir. Motifler açık ve koyu eflatun, koyu pembe, acı sarı, siyah, açık ve koyu yeşil, yağ yeşili, açık yavru ağzı, mavi ve sarı metal iplikle (sim) renklendirilmiştir. (Şekil 5)

Sonuç olarak; Yağlıklar, renk, motif, kompozisyon özellikleri ve tekniği bakımından geleneksel kültürümüzü yansıtmaları ve üretimlerinde el dokuması kumaşların kullanılması bakımından nadide ürünlerimizdir. Uzun bir zaman ve yoğun

bir emek sonucu üretilen yağlıklar geçmişin sosyal ve kültürel hayatında bir zorunluluk iken, daha sonraki zaman sürecinde özellikle ev dekorasyonunda süsleme unsuru olarak kullanılmıştır. Günümüzde sadece ev dekorasyonunda kullanılmaları, bu ürünleri ekonomik açıdan değerlendirmek için, aile ve ülke kalkınmasına katkı sağlayan turizm ve ihraç ürünlerine dönüştürülmesi, turistik mekanlarda kültürümüzün tanıtılması açı-

sından önemlidir. Bunun içinde yerel yönetimler, ihracat yapan girişimciler ve öğretiler aynı platformda buluşup, üniversitelerin katkıları ile geleneksel el sanatlarımızın yaşatılması ve yozlaştırılmaması önlenebilir. Günümüzde yok olmaya yüz tutmuş tarihi mirasımıza sahip çıkmak köklü bir tarihi olan Türk Dünya coğrafyası üzerindeki varlıklarını sanat ve kültür çalışmalarını yansıtmak amacıyla belgelendirerek yaşatmak, özümüze ve sanatomıza sahip çıkarak taşınak temel hedefimiz olmalıdır. ■

Kaynakça:

ANA BRİTANNİCA, (1986), Genel Kültür Ansiklopedisi, İstanbul, Hürriyet Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik A.Ş., Cilt 4. ve 32.

BARIŞTA, H. Örcün, (1995), Türk İşleme Sanatı Tarihi, Ankara, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi.

BARIŞTA, H. Örcün, (1997), Geçmişten Günümüze Ayaş'ta İşlemeler, Ayaş ve Çevresi Kültür-Sanat Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, Ayaş, Ayaş Belediyesi Yayınları:2, Özkan Matbaacılık.

BARIŞTA, H. Örcün, (1999), Osmanlı İmparatorluğu Dönemi İşlemeleri, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

DOĞRUOL, Hatihe, (1995), Ayaş'ta Çorapçılık ve Testicilik, Ankara, Özkan Matbaacılık.

SAYIN, Bilge, (1975), Nakış (Hesap İşi), Mektupla Öğretim Merkezi, Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Yayınları, Ankara, Pan Yayıncılık.

ÜLKER, Nuran, (2003), Ayaş Yöresi Peşkirleri, MOTİF, Yıl 9, S.33, İstanbul, s.10-13

Kaynak Kişiler:

Samiye DİKMEN: 1926, Ayaş, ev kadını.

Öznur ÖZLÜ: 1974, Ayaş, Ziraat Mühendisi.

Halk Oyunlarının Öğretiminde Öğrenmenin Niteliği ve Öğretim Yöntemlerinin Kullanımı

Öğr. Gör. Kazım BİBER

Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı

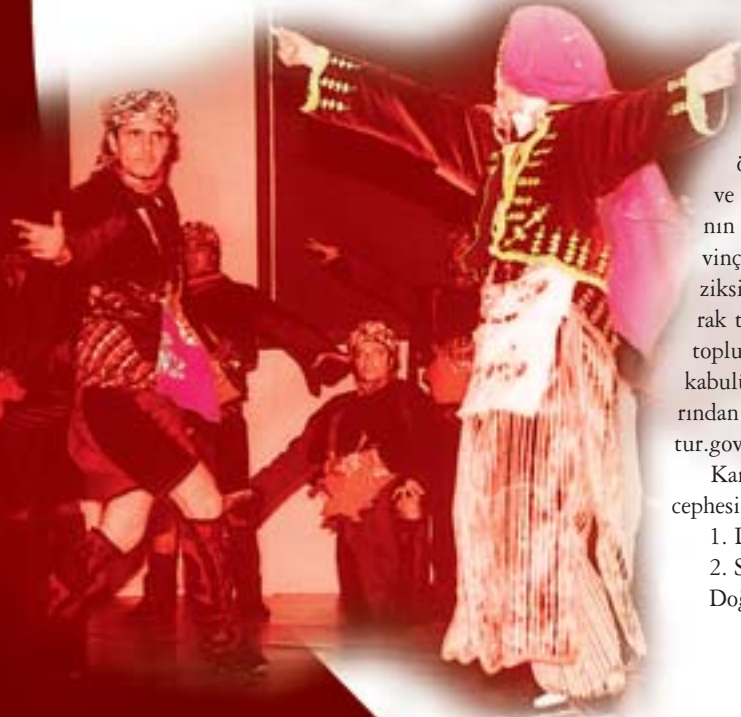
Günümüzde halk oyunları, ilköğretim okullarından, lise, üniversite hatta Halk Eğitim ve Gençlik Merkezleri'ne kadar örgün ve yaygın eğitim kurumlarını da içine alan geniş bir kitlenin taleplerine cevap vermektedir. Eğitim aracı olarak da gündeme gelen halk oyunlarının, bu denli yaygınlaşması sonucunda halk oyunları öğreticilerinin sayılarında da hızlı bir artış meydana gelmiştir. Türk Halk Oyunları'nın en iyi biçimde sahneye getirilmesi, geleneksel yapısından uzaklaşmadan korunabilir olması ve gelecek nesillere doğru bir şekilde aktarılacak olması, oyunlarımızın öğretimi aşamasında kullanılacak olan yöntem ve teknikler ile doğrudan ilişki içerisindedir.

Halk oyunlarının eğitim-öğretim sürecinde, çalışmalarına katılan bireylerde ruhsal ve düşünsel davranışların geliştirilmesi, vücudunu ve sağlığını koruması, organizmasını en iyi şekilde kullanması, toplumsal davranışlar elde etmesi amaçlanmalıdır. Öğrenme ve öğrenme yöntemleri öğretmenler tarafından öğrencilere uygun öğretim malzemeleriyle zenginleştirilerek sunulmalıdır.

Her insan topluluğu, belirli bir kültüre sahiptir(Tezcan, 1991). Bu kültürün içeriği ise Karademir'e göre "maddi ve manevi alanda oluşturduğu ürünlerin tümüdür" (2000). Kültür zenginliğini oluşturan unsurlar arasında oyun ve müziğin önemli yeri vardır. Oyun; ilk insanın karşılaştığı sayısız olayların ve dikkatle özenerek izlediği hareketlerin aynı tempoda taklidi sonucunda doğar ve gelişir (Obruk, 1983). Buradan hareketle halk oyunları; Türk halkının binlerce yıllık tarihi seyir içerisinde meydana koyup geliştirdiği sevinç, hüznün veya bir olayı estetik, bir değer halinde müzikli ya da müziksiz tek kişi veya grupla icra ettiği ölçülü düzenli vücut hareketleri olarak tanımlanabilir (Çelebi, 2000). Öngel ise halk oyunlarını "...belli bir topluma ait, görsel ve estetik anlamda sahne sanatı olarak da toplumun kabulüne dayanan, ulusal değerde kimlik taşıyan müzik ve hareket formlarından oluşan bir sanat dalıdır." şeklinde tanımlamıştır (<http://www.kultur.gov.tr>).

Karabaş'a göre Türkiye'de halk oyunlarının halen yaşamakta olan iki cephesi bulunmaktadır (2000, s. 144):

1. Doğal ortamdaki halk oyunları (kendiliğinden olan)
 2. Sahnelenen halk oyunları
- Doğal ortamda halk oyunlarına bakılacak olursa tarım ve hayvancılığı

anlatan günlük yaşam taklitlerinin yer aldığı görülmektedir. Günümüzde ise halk oyunları doğal ortamlarından sahneye taşınmıştır. Böylece halk oyunları insanlara boş zamanların değerlendirilmesi fırsatı tanırken, iyi vakit geçirme, müzik ve hareketle psikolojik doyum ve rahatlama işlevleriyle de hizmet vermektedir. Terzioğlu'nun yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre "halk oyunları; genç nüfus grubunun (15-29) ilgi alanına giren bir husustur"(1997, s. 406). Yine aynı araştırmanın sonuçlarına göre, halk oyunları oynayan bireyler Türkiye'deki hızlı sosyo-kültürel değişimlere karşı nitelikli fertler olarak toplum içerisindeki yerlerini almaktadırlar.

Türk Milli Kültürü içinde psiko-sosyal açıdan da önemle üzerinde durulması gereken bir eğitim aracı olan halk oyunlarının özellikle ruhi yaşantıyı dengelemeye, kişilik özelliklerinin kalıcı nitelikli olmasına yarar sağladığı da söylenebilir.

Günümüzde dernekler, vakıflar ve birçok eğitim kurumu, halk oyunlarına yer vermekte bu konuda çalışmalar yapmaktadır. Türk Halk oyunlarının gelecek nesillere aktarılması, korunup kalıcılığının sağlanması, sağlıklı bir öğretimin ve sahnelemenin yapılması bu alanda hizmet veren kişilerin bilgi ve deneyimlerine bağlıdır.

Ülkemizde Halk Bilimi Bölümleri ve Halk Oyunları Bölümlerinin açılışından önce alanda görev alan uzmanların tümü gönüllülerden oluşmakta idi. Hatta bu alanda devletin görevlendirdiği kişiler de; derleyici, eğitici, öğretici sergileyici gibi uzmanlık alanlarında yetişmiş olmayıp, çalışmalarını becerilerine paralel olarak sürdürmekteydiler (Aydın, 1997). Halk oyunları, uygulama alanının genişliği ve zenginliği yönünden günümüzde ekonomik anlamda yükselen bir değerdir. Halk oyunlarının kapsam alanı anaokullarından, ilköğretim okullarından, lise, üniversiteler hatta Halk Eğitim ve Gençlik Merkezleri'ne kadar örgün ve yaygın eğitim kurumlarını da içine alan geniş bir kitlenin taleplerine cevap veren, bir arz kesimini oluşturduğunu görüyoruz. Halk oyunlarının giderek yaygınlaşması sonucunda da halk oyunları öğreticilerinin sayılarında hızlı bir artış meydana gelmiştir. Bu halk oyunları öğretmenlerinin büyük bir kısmının gerekli alt yapı ve araştırmadan yoksun oldukları ve yöreyi gereğince tanınamalarından dolayı, hiçbir birikime de sahip olmamalarına rağmen kendi yorumla-

rını da katarak halk oyunlarının yozlaşmasına neden oldukları görülmektedir (<http://www.kultur.gov.tr>). Türk Halk Oyunları'nın en iyi biçimde sahneye getirilmesi, geleneksel yapısından uzaklaşmadan korunabilir olması ve de gelecek nesillere doğru bir şekilde aktarılacak olması, oyunlarımızın öğretimi aşamasında kullanılacak olan yöntem ve teknikler ile doğrudan ilişki içerisinde.

Halk Oyunlarının Öğretiminde Temel Esaslar:

Eğitim alanında hedefler, programlar, araç-gereçler, öğrenme-öğretme süreçlerinin geliştirilmesi ve uygulanması kuramsal temellere dayalı olarak yapılır. Alkan ve Kurt' a göre (1998), bu temelleri psikolojik ilkeler, toplum idealleri, değer yargıları ve ihtiyaçları ile eğitim felsefesinin öngördüğü esaslar oluşturmaktadır. Eğitim faaliyetlerinin planlanması, organizasyonu ve yürütülmesinde bu esasların dikkate alınması gerekir.

Eğitmen/öğretmen, insan davranışı oluşturmadaki görevi güç ve karmaşık olan bir uzmandır. Aynı zamanda eğitmen, öğrenme-öğretmen süreçleri ile ilgili olarak yavaş yada yanlış kazanılacak bir davranışı hızlandırma ve düzeltme gibi önemli bir işlevi de yerine getirmektedir. Eğitmenin bu görevine ilişkin temel gereksinimi ise; "insanın öğrenmesi, öğrenme-öğretme süreçlerinin yapısı, içeriğin düzeni ve takdimi gibi hususlarda yeterli bilgi ve becerilerdir"(Alkan, Mehmet Kurt, 1998).

Bir yaygın eğitim aracı olarak da gündeme gelen halk oyunları, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında ders dışı faaliyet ve etkinlik olarak sürdürülmesinde halk oyunları öğretmenlerinin de bu gereksinimlerini karşılayacak donanımlara sahip olması gerekir.

Öğrenme:

Bacanlı (2002)' ya göre öğrenme "tekerrar ya da yaşantı yoluyla organizmanın davranışlarında meydana gelen oldukça kalıcı değişikliklerdir " (s. 145). Morgan (1981), öğrenmeyi, yaşantı sonucu davranışta meydana gelen nispeten sürekli bir değişiklik olarak tanımlamıştır. Bir başka açıdan öğrenme, bir uyarıcı ile bir tepkinin eşleştirilmesi yani bir uyarıcıya karşı gösterilen bir tepkinin pekiştirilmesi olarak tanımlanabilir. Öğrenme farklı biçimlerde ifade edilse de ortak olan üç nokta vardır.

* Tekrar ve yaşantı sonucu meydana gelen değişikliktir.

* Davranışta değişikliklidir.

* Değişiklik nispeten süreklidir (Kılıç, 2002).

Öğrenmeyi olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen etkenler vardır. Bunlar; öğrenenle, öğrenme yöntemleriyle, öğrenilecek malzemenin türü ve öğrenme ortamıyla ilgili etkenlerdir.

Öğrenme Yöntemleri:

* Eğitmen öğrencinin gelişim özelliklerini ve öğrenme özelliklerini dikkate alarak öğretim yöntem ve stratejilerini belirlemelidir. Yapılan araştırmalar halk oyunlarının 15-29 yaş arasındaki genç nüfusu ilgilendiren bir husus olduğunu göstermektedir.

Ergenlik döneminin ((12-18) ikinci yarısı ve genç yetişkinliğin(18-30) ilk yarısını kapsayan bu dönemin;

Sosyal grup ve kurumlara karşı tutum geliştirme,

Bedenini kabul etme ve etkin bir şekilde kullanma,

Toplumsal açıdan sorumlu davranış isteme ve kazanma,

Topluma uyumlu bir sosyal grup bulma ve katılma,

Yetişkin boş zaman etkinlikleri geliştirme, gibi gelişim özellikleri dikkat çekmektedir (Bacanlı, 2002).

* Halk oyunları öğretiminde öğrencinin gelişmişlik düzeyi, öğretim yönteminin belirlenmesinde önemli bir etkidir.

* Öğrenme-öğretmen ortamının imkânlarla sınırlı oluşu, zaman yetersizliği, öğrenci sayısının çokluğu vb. durumlar yöntem belirlemede etkilidir.

Öğrenme yönteminin belirlenmesinde oyun figürünün yapısı da etkili olmaktadır. Oyun figürü ve oyun müziği ölçü ölçü bölünerek öğretilir. Önemli olan, figürün ve müziğin bütünü hakkında bir fikir edinilerek hangi noktaya kadar parçalanmasının uygun olacağına karar verilmesidir. "Özellikle oyun müzikleri ağır tempoda, ölçü ölçü veya bölüm bölüm öğretilmeli, bu öğretim işi de müzik uzmanları tarafından yapılmalıdır."(Ay, 1990, s. 92).

Halk oyunlarında oyun öğretiminde oyun ve müziğin birlikte öğretilmesi oyun bütünlüğünün sağlanması açısından gereklidir. Bu nedenle "bütün halinde öğrenme" yöntemi kullanılabilir. Oyun öğreniminde becerinin teknik yönden üstün bir seviyeye getirilebilmesi için, hareketin öğretimi bütünden parçaya doğru (tüm-dengelem) şeklinde olmalıdır.

"Öğrenme-öğretme sürecinde, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan

zora, bütünden parçaya ya da parçadan bütüne, günümüzden geçmişe, yakın çevreden uzağa doğru bir sıra izlenmelidir” (Demirel, 2000). Oyunların öğretiminde öğretilecek oyunların seçiminde aşamalılık ve birbirinin önkoşulu olacak şekilde sıralama yapılmalıdır.

Halk oyunlarının eğitim ve öğretim süreçleri içerisinde oyuncuya oyunlar ile ilgili hareketleri yapabilme yeteneğinin kazandırılmasında sözel sayımların doğru aktarılması gerekir. Daha sonra deneme-yanılma, alıştıırma ve anlatımlarla oyuncu grubuna bilgiler aktarılıp alıştıırmalar yaptırılabilir.

Halk oyunları; eğitimi bireyin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor gelişiminde yerini alır. Halk Oyunları sayesinde kişi kendini tanıır-tanıtır, dolayısıyla da yeteneklerini geliştirir. Organizmasını en iyi şekilde kullanmayı öğrenir. Çökme, yürüme, koşma, atlama... gibi temel (adımlama) hareketlere motorsal güç belirli sınırlamalar getirmektedir. Bu gücün öğrenimi, dışı vurumu ve yönetimi, kol ve bacakları günlük yaşantının dışında, sahne sanatına yönelik olarak kontrol edebilme yeteneği kazanır.

Halk oyunlarının öğretilmesinde teknik anlamda oyuncunun beden sağlığını korumak, geliştirmek, enerjisini ekonomik kullanabilmesini sağlamanın yanında halk kültürünün birbirinden zengin hazinelerine sahip özelliklerini öğrenmesine de katkıda bulunulmalıdır.

Oyunların öğretimi sürecinde, duruşlar ve vücut devinimlerinin ayrı olarak vurgulayıcı bir biçimde çalışılması, yüz ifadeleri, jestler ve mimiklerin, bakış ve duruş yönlerinin tekrarlar halinde oyunlarla birlikte öğretilmesi ve pekiştirilmesi, oyunların yöresel tavrının yakalanmasına yardımcı olacaktır.

Oyunların öğretilmesinde; ruh, duygu ve düşünce aktarımları, oyunların adları, ne anlam taşıdığı, yaşanan hangi olay üzerine bu oyunun ortaya çıktığı, yani anlamsal yönüne yer verilmelidir. Kız ve erkek oyuncuların tavır, üslup ve tarz açısından hareket serilerinde ayrılan ve benzeyen tarafları üzerinde durulmalıdır.

Öğrenme yöntemi olmamakla beraber, belirtilmesi gereken diğeri bir nokta, öğrencinin öğrenip, öğrenmediği veya ne kadar öğrendiği ile ilgili olarak bilgilendirilmesi gerekir. Öğrenci yaptığı öğrenmenin yeterli olup olmadığını, güdüleme ortadan kalkmadan öğrenmelidir.

Öğrenilecek Malzemenin Türü:

Öğretim bir aktarımı ifade eder. Öğretim, Özçelik (1987) e göre “öğretme-öğrenme sürecinin planlanması, işletilmesi ve denetimi, kısacası öğretme-öğrenme sürecinin işletimi demektir” (s. 129). Öğretimin anlamı bu olunca öğretim malzemesinin de öğretme-öğrenme sürecinde yararlanılan tüm kaynakları kapsayacağı açıktır.

Öğretim Malzemesi;

* Öğretme-öğrenme sürecinde öğrencilere işaret ve açıklamaların sunulması,

* Bu işaret ve açıklamaların tüm öğrenciler tarafından tam olarak anlaşılmasının sağlanması,

* Öğrencilerin öğrenilmesi beklenen davranışları göstermeye özendirilmesi,

* Onların bu davranışları denemelerine izin verilmesi ve bu denemelerin kolaylaştırılması,

* Öğrencilerin denemelik davranışlarından beklenen yönde bir değişmeyi temsil ettiği kabul edilebilecek olanların pekiştirilmesi, böyle olmayanların düzeltilmesi,

* Beklenene yaklaşan davranışların istenen mükemmelliğe sayılıp sayılamayacağıının meydana çıkarılması,

* Buraya kadar sayılan bütün önlemlerin, gruptaki her öğrenci, hedeflenen tüm yeni davranışları istenen düzeyde öğreninceye kadar sürdürülmesi ile ilgili olarak yararlanılan araç ve gereçleri kapsar (Özçelik, 1987).

Halk oyunlarının öğretimde, öğrenilecek yöre oyunlarının müzikleri, kıyafetleri, varsa hikâyeleri hakkında öğrencilere teorik bilgi verilmesi öğretme-öğrenme sürecine katkı sağlayacak öğretim malzeme-leridir. Bu malzemeler, halk oyunlarının öğretim-öğrenme sürecinin vazgeçilmez unsurlarıdır. Öğrencinin yöresel

kıyafetlerin isimlerini, nasıl giyildiğini, takıları ve süslenmeleri oyunlarla birlikte tanınması, oyunların sahnelenmesinde yaşanacak olumsuzlukları ortadan kaldıracaktır.

Halk oyunlarının öğretiminde televizyon yayınları, hareketli filimler, saydam olan ve olmayan resimler, radyo yayınları, plak, ses bandı vb. araç ve gereçlerde öğretim malzemesi olarak kullanılabilir. Öğrencilere yöre oyunları hakkında teorik bilgi ve

rickten sonra, ilgili filmlerin ve ses bantlarının dinletilmesi öğrencinin motivasyonunu/güdülemeyi artırır. Güdülemenin öğrenme üzerine etkisini kısaca özetleyecek olursak;

* Her öğrenci öğrenim durumunu kendi açısından görür ve onu kendisini etkileyen açık potansiyeline göre değerlendirir.

* Öğrenci her şeyden önce öğreneceği konuya ilgi duyar.

* Öğrenciyi değerli görünen kavramlara karşı öğrenme gayreti daha fazladır.

Heyecan ve ilgi uyandırabileceğine inanılan birbirinden farklı egzersizlerle ilgi ve dikkatin (motivasyonun) yoğunlaştırılması sağlanabilir. Böylece yapılan sürekli alıştırmaların, becerilerin kazandırılmasında en önemli etkidir. Hatta oyuna başlamadan yapılması gereken ısınma hareketleri; tüm eklemleri ısıtmaya yönelik yöreden seçilen uygun figürlerden oluşturulması, yine çalışma sonucu yapılacak olan açma-germelerin aynı şekilde oluşturulması, öğrenci motivasyonunu sağladığı gibi "hazır bulunuşluk" düzeyini de artırır, oyuncunun sonraki öğrenmeleri için de ipucu verir.

Öğrenme Ortamı:

Psikolojik tarafın ağır bastığı öğrenme ortamı, öğretimin başarılı ya da başarısız geçmesinde bir hayli önemli rol oynar. Bu rol, öğretmenin kişiliği ve meslek bilgisi ile ilgilidir (Büyükkaragöz, 1996). Öğretmenin, oyun öğretiminde öğrencilere yaklaşımının, anlayışlı, saygılı olması öğrencilerin huzurlu olmasına ve öğrenmenin de kolaylaşmasına neden olur. Öğretmenin planlı programlı çalışması, neyi ne zaman öğreteceğini iyi bilmesi ve bunu öğrencilerle paylaşması, oyun üzerinde ilgi ve merak uyandırabilir.

Halk oyunlarındaki kadrolaşmaya bakılacak olursa, derleme, eğitim-öğretim ve sunu şeklinde gruplandırılabilir. Eğitim-öğretim sürecini yerine getirmeye çalışan oyun eğitmeni aynı zamanda iyi bir müzisyen, kostümcü, sahne tekniğini bilen, makyaj ve ışık düzeninden anlayan, kısaca kendi içerisinde her biri ayrı bir uzmanlık alanı gerektiren bu konularda yeterli bilgiye sahip olması çok zordur. Bu nedenle halk oyunları öğreticisi/eğitmeni, müzik, sahne düzenlemesi, kostüm, ışık, makyaj uzmanlarıyla devamlı iletişim içerisinde olmalı ve birlikte çalışmalıdır. Halk oyunlarının sahneye aktarılmasında birçok disiplini ve teknik alanı içerdiği unutulmamalıdır.

SONUÇ:

Toplum üyelerince kabul görerek, insan davranışının öğrenilen ve kuşaktan kuşağa aktarılan kültür ürünü olan halk oyunlarının en önemli özelliği belli ve yaşayan bir topluma ait olmasıdır.

Alan ile ilgili yapılan çeşitli araştırmalarda, elde edilen verilerin ışığında, günümüz kültür hayatında önemli bir yer işgal eden halk oyunlarının otantik şekilleriyle, sahne düzenlemesi biçimiyle ve stilize uygulamalarıyla; bir meslek olmaktan uzaklaşmaktadır. Daha çok kazanç yolu olma, turizm sektöründe animasyon malzemesi olmaya, seyir zevki açısından bir sahne sanatı olmaya, boş zamanların değerlendirilmesine kadar geniş bir yelpazede uygulama alanı bulunduğu görülmektedir.

Günümüzde halk oyunları, Milli Eğitim Bakanlığınca, okullarda eğitimin ayrılmaz bir bölümü olarak, Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nce de kültürel faaliyet olarak değerlendirilmektedir. Halk oyunlarının kapsam alanının anaokullarından, ilköğretim okullarından, lise, Üniversite, Halk Eğitimi ve Gençlik Merkezleri'ne kadar örgün ve yaygın eğitim kurumlarını da kapsamaktadır.

Halk oyunlarının giderek yaygınlaşması sonucunda, halk oyunları öğreticilerinin sayısında hızlı bir artış meydana gelmiştir. Türk Halk Oyunları'nın en iyi biçimde sahneye getirilmesi, geleneksel yapısından uzaklaşmadan korunabilir olması ve gelecek nesillere doğru bir şekilde aktarılacak olması, oyunlarımızın öğretimi aşamasında kullanılacak olan yöntem ve teknikler ile doğrudan ilişki içerisinde.

Halk Oyunları eğitim-öğretim sürecinde gençlerin doğal ve içgüdüsel tepkilerine uygun olarak verilmeli ve çalışmalar bireyin organik, sinir-kas, zihinsel ve duygusal gelişimine katkı sağlamalıdır. Halk Oyunları sayesinde; kişinin kendini tanıması ve tanıtması, yeteneklerini geliştirilmesi, vücudunu ve sağlığını koruması, organizmasını en iyi şekilde kullanması, toplumsal davranışlar elde etmesi amaçlanmalıdır.

Halk Oyunları çalışmalarına katılan bireylerde ruhsal ve düşünsel davranış olarak, cesaret, kendine güven, işbirliği ve sorumluluk duygusunun geliştirilmesi hedeflenip, eğitim-öğretim süreci buna göre düzenlenmelidir. Öğrenme ve öğrenme yöntemleri öğretmenler tarafından öğrencilere uygun öğretim malzemeleriyle geliştirilerek sunulmalıdır.

Halk oyunlarının eğitim-öğretim sü-

recini bilinçsizce yapılan vücut egzersizlerinde kurtarmak ve halk oyunlarımızın yozlaşmasını engellemek içinde öğretmenlerin formasyon eğitimine önem verilip, sık sık hizmet içi kurslarla eksiklikler giderilip geliştirilmelidir. Bu hizmet içi kurslarla aynı zamanda öğretmenler arasında yöresel birliğin ve iletişimin sağlanması da hedeflenmelidir. ■

Kaynakça:

Alkan Cevdet Ve Mehmet Kurt. Özel Öğretim Yöntemleri Disiplinlerin Öğretim Psikolojisi, Anı Yayıncılık, Ankara: 1998.

Ay, Göktan. Folklor Giriş. İTÜ. Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Mezunları ve Pan Yayıncılık. İstanbul: 1990

Aydın, Cengiz. Ülkemizde Halk Oyunlarında Kadrolaşma Sorunu V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Halk Müziği, Oyun Tiyatro, Eğlence Seksiyon Bildirileri, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara: 1997.

Bacalı, Hasan. Gelişim Ve Öğrenme, Nobel Yayın Ve Dağıtım, Ankara: 2002.

Büyükkaragöz, Savaş, Cuma Çivi, Genel Öğretim Metotları Öz Eğitim Yayınları, İstanbul: 1996.

Çelebi, Cesim. Türk Halkoyunlarının Sahada Derlenmesinde Araştırmacı Faktörü Türk Halkoyunlarının Sahada Derlenmesinde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara: 2000.

Demirel, Özcan. Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme PegemA Yayıncılık, Ankara: 2000.

Karabaşa, Solmaz. Galuç Ve Kimil Oyunları Örneğinde Halk Oyunlarına Fonksiyonist Yaklaşım Denemesi Türk Halk Oyunlarının Sahada Derlenmesinde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara: 2000.

Karademir, Abdurrahim. Alan Araştırmasında Teknik, Derleyici ve Kaynak Kişi Faktörü, Türk Halk Oyunlarının Sahada Derlenmesinde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara: 2000

Kılıç, Mustafa. Gelişim Ve Öğrenme Psikolojisi, Pegem Yayıncılık, Ankara: 2002.

Morgan, Cilifford T. Psikolojiye Giriş Ders Kitabı. Çeviren; Hüsnü Arıcı Ve Diğerleri Ankara Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları No:1, Ankara: 1981.

Tezcan, Mahmut. Kültürel Antropoloji Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara: 1991.

Obruk, Cahit. Taklitten Oyuna II. Milletler Arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri Başbakanlık Basım Evi, III. Cilt, Ankara: 1983.

Terzioğlu, E. Ahmet . Halk Oyunları Oynayanlarda Görülen Bazı Şahsiyet Boyutları V. Milletlerarası Türk Kültürü Kongresi Halk Müziği, Oyun Tiyatro, Eğlence Seksiyon Bildirileri, T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara: 1997.

Özçelik, Durmuş Ali. Eğitim Programları Ve Öğretimi (Genel Öğretim Yöntemleri) ÖSYM Eğitim Yayınları 8 Ankara: 1987.

Öngel, Hasan Basri. Türk Folklorunun Turizm Açısından Değerlendirilmesi Sempozyumu Bildirileri Http://www.kultur.Gov.Tr/Portal/Turizm_Tr.Asp?BELGENO=37558

ADANA İNANÇ MERKEZLERİ ve bunlara bağlı kültür değerleri

Prof. Dr. Erman ARTUN

Çukurova Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Türkler, Avrupa ve Asya kıtalarına yayılmış dört bin yıllık bir tarihe sahip dünyanın en eski ve devamlı milletlerinden biridir. Orta Asya'daki ata yurtta ve buradan çevreye sürekli göçler sonucu dünyaya yayılmış bulunan Türklerin İslamiyet'i kabul etmeden önceki dönemleri üzerine yapılan araştırmalarda ne yazık ki pek az yazılı malzeme bulunmuştur. İnanç merkezleri günümüzde Türk kültür tarihinin kaynağı olmaları yönüyle yeniden ele alınmalıdır. Buralardan elde edilen yeni malzemeler Türklerin günümüz inançlarının temeli olan eski inançlar dünyasına yeni bir kapı açacaktır.

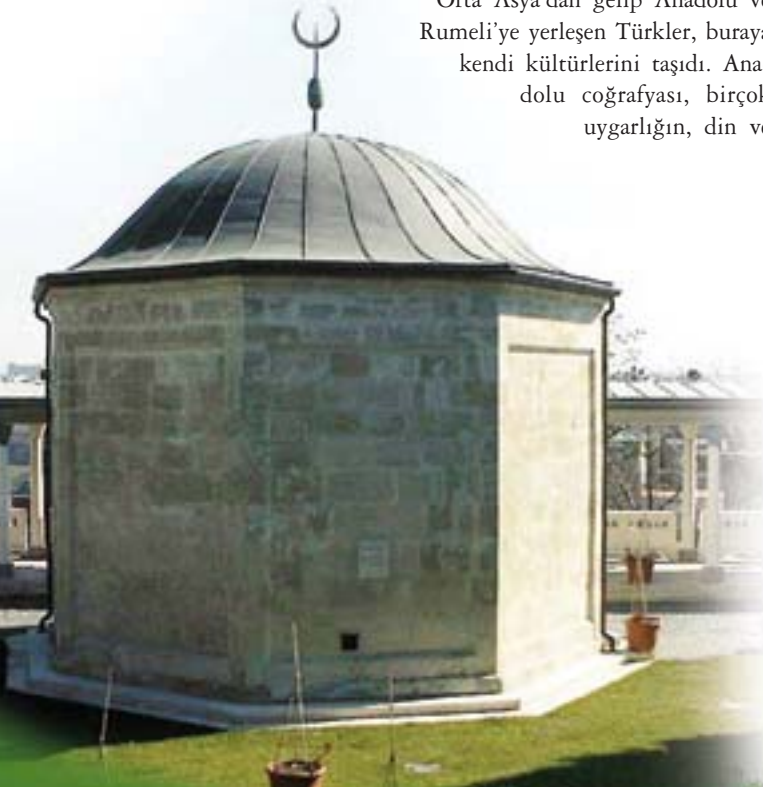
Makalemizde, İslâmiyet öncesi inanç sistemlerine ait inançların Anadolu'ya taşınmasına, Anadolu inançlarıyla kültürleşme sonucunda yeniden yapılanmasına kısaca değinildikten sonra bu inançların İslâmiyet'e sızarak inanç ve pratiklerle Anadolu'da yaşadığına değinilecektir. Adana'da inanç merkezleri olan otuzun üzerindeki yatır, türbe ve ziyaretlerde yaşayan eski inanç sistemleri ve inanışlar ve onlara bağlı kültür değerleri, inanç ve pratikler ele alınıp incelendikten sonra bu inanç ve pratiklerin günümüzde aldığı şekil üzerinde durulacaktır.

Orta Asya'dan gelip Anadolu ve Rumeli'ye yerleşen Türkler, buraya kendi kültürlerini taşıdı. Anadolu coğrafyası, birçok uygarlığın, din ve

inanç sistemlerinin bulunduğu kültürlerin ortak kaynağı olmuştur. Türkler, Anadolu'ya gelince İslâmiyet ve Anadolu kültürüyle tanışmıştır. Türk halk kültürü günlük hayatın uygulama ve değer yargılarıyla yeni bir içerik ve nitelik kazanmıştır. İslâmiyet öncesi atalar kültü, tabiat kültleri, gök tanrı kültü ve şamanlık gibi eski inançlar yeni inanç örgüsü altında devam etti (Ocak, 2000:53). Anadolu, geçmiş zaman içinde çok sayıda kültürün doğurganlığını yapmış topluluklara yurt olmuştur. Bu kültürel miras Anadolu'ya gelen topluluklara aktarılmıştır. Bu kültür alış verişi sonunda kültür sürekli bir birleşimin ürünü olarak değişimini sürdürmüştür (Erginer,1997:137). Böylece günümüz Anadolu'sunun sosyo-kültürel yapılaşması ortaya çıkmıştır.

Tarih boyunca farklı dinleri ve kültürleri benimseyip taşıyıcılığını yapan pek çok kavmin gelip geçtiği Anadolu toprakları üzerinde İslâmlaşma süreci öncesinde yaygınlaşmış ve kökleşmiş inançlar ve ritüeller tamamen yok olmamış, Türklerin İslâmiyet öncesi inanç sistemlerine ait öğelerle birlikte İslâmiyet'e sızmıştır. Anadolu'da İslâmiyet'e dayalı gibi görünen çeşitli inançlar, pratiklerin bir bölümü İslâmiyet kökenli olmayıp eski kültürlerden öğeler barındırdığı ve halka özgü dindışı geleneklerle yine halka özgü düş gücünün her türlü inanç, inanma, pratik ve bunlara bağlı ritüellerin biçimlendirdiğini görüyoruz.

İnanç merkezlerine bağlı kültür değerleri Türk kültürünün tarih içindeki görünümünün değişmesine ve gelişmesine paralel olarak bir değişim ve gelişim içinde olmuştur. İnanç merkezlerine bağlı kültür değerleri, yaşayan kültür topluluğunun dünya görüşüne ve değerler sistemine göre şekillenir (Artun, 2000: 40). İnanç merkezlerinin Türk kültür ve toplum hayatında önemi büyüktür. Türklerin İslâmiyet öncesi dini, tarihi, kültür ve toplum hayatıyla ilgili dünya görüşleri ve hayata bakışları konusunda ip uçları verir. Türkiye'de geleneksel değerler ve pratikler, yeni biçimlenmelerle modernleşerek varlığını sürdürmektedir. Anadolu'nun zengin inançlarla beslenmesi eski dönemlerden günümüze çok zengin bir inanç, değerler ve pratikleri bünyesinde yaşatmıştır. Bu bir tür halk inançları denilen "senkreist" (bağlaştırmacı) dinseliktir (Atay, 2000:47). Geleneksel dinseliktin günümüzde yeniden

yapılanarak varlığını sürdürmektedir.

Senkretizm (bağlaştırmacı), kültürleşme süreci ürünü olan kültürel karışımlardır. Kültürleşme ise farklı insan topluluklarına ait kültürel özelliklerin alışverişine yol açan, karşılıklı etkileşme sonucunda kültür değişmesi olan süreçtir. Senkretizm, farklı dinsel inanç sistemlerinin etkileşmeye girerek karışması sonucunda yeni inanç öğelerinin ortaya çıkmasıdır. Türkiye’de eski inançların İslamiyet’e sızması şeklindedir. Her yeni din kendisinden önceki dinsel inançlardan, pratiklerden ve efsanelerden pek çok öğeyi bünyesinde barındırır (Atay, 2000: 50). İslam’ın Anadolu coğrafyasına özgü bir biçimlenmesi olarak nitelenebilecek Anadolu İslamlığında senkretik öğeler çoktur (Ocak,1996:210).

Tarihsel süreçte, her kültürde olduğu gibi Türk kültürünü belirleyen değer norm, sosyal kontrol öğeleri ve formlar değişikliğe uğramıştır. Bir çok kültik ve ritüel özlü işlemin ve pratiğin uygulanmasını gerektiren ölü kültü çeşitli bölgelerde yerel özellikler göstermekle birlikte ana çizgisi bakımından aynıdır. Her yörenin kendi inanç, görenek, estetik ve sosyo-ekonomik anlayış ve değerlerine göre değişebilen ama hepsinin özünde insan olan bir takım inanma ve pratikler vardır. Toplumca inanılan bu doğrultudaki her tür inanma ve pratik bu etkinliklerin içindedir. İnsanlar geçmişle gelecek arasında bir bağlantı kurmaya çalışmışlardır.

Anadolu insanı kendilerine yurt kurana ve seçkin kişileri sonsuza değin yaşatmak, hem de kendi hayatlarını onlarla paylaşmak için bazı mekanlara kutsiyet vermişlerdir. Ayrıca buraları emanet duygusuyla koruyarak ziyaret etmek suretiyle onlara karşı olan vefa borçlarını ödemeye çalışmışlardır. Halen ziyaret edilmekte olan bu makamlardan bazılarının eski inanç ve kültürlerden izler taşıması durumu büyük ölçüde değiştirmemiştir. Bunların ötesinde bazı efsane ve menkabelerle süslenen ziyaret olgusu yörenin kültürel ve dini değerleriyle de zenginleştirilmiştir.

İnanç, insana özgü bir fenomendir. İlk insandan bu yana ölüm ve ölüm sonrasıyla ilgili bir takım ibadetler ve ritler oluşmuştur. Ölümle ilgili inanışların kökeni arkaik ve geleneksel topluluklara, mitosların ritüel davranışlarıyla insana ve insan topluluklarının hayatlarını yöneten

kurallar ve kurumlar ilişkisine dayanır. Sihir sistemine dayanan şamanlık, hakim inanç olan İslamiyet’in bir ögesiymiş gibi varlığını sürdürmektedir (Boratav,2000:76). Atalar kültü ataların takdisine dayanır. Atanın öldükten sonra ruhunun bir takım üstün güçlerle donanacağı ve bu sayede geride kalanlara yardım edeceği inancı vardır. Ataların eşyaları ve mezarları kutsal kabul edilip ruhlarına kurban sunulurdu.

İslamiyet’in kabulünden sonra atalar kültü Anadolu’da Türkler arasında veli kültünün oluşumunda etkili rol oynamıştır. Üstün ruhlarla donanmış insan tipi Müslümanlıkla da bağdaşmıştır. Velinin ait olduğu toplumun sosyal, dini ve ahlaki değerlerinin temsilcisi olduğuna inanılır (Ocak,1984:3). Veli kültüyle Şamanların işlevleri arasında benzerlik vardır. Bunlardan biri, hastaları iyileştirmektedir (Ocak, 1992:10). Kült, yüce ve kutsal bilinen varlıklara karşı gösterilen saygı ve onlara tapınmadır. Bu saygı ve tapınış, duayı, adağı, kurbanı, belli ritleri gerektirmektedir. Evliyalar, velayet derecesine ulaşmış kişilerdir. Kimi zaman tayy-ı mekân (bir anda uzak mesafelere gitme), tayy-ı zaman (bir anda birkaç yerde bulunma), su üstünde yürüme, kalp okuma vd. gibi üstün özelliklere sahiptir. İslâm inancına göre buna “keramet sahibi olma hali” adı verilir.

İnanç merkezlerinden yatır ziyaretleriyle Türklerin eski ve köklü inançlarından biri olan atalar kültü arasında bir bağ vardır. Atalar kültü ataların takdisine dayanır. Atanın öldükten sonra ruhunun bir takım üstün güçlerle donanacağı ve bu sayede yardım edeceği inancı vardır. Ataların eşyaları ve mezarları kutsal kabul edilip ruhlarına kurban sunulurdu (Karadağ, 1976:7; Acıpayamlı, 1976:1; Artun, 1992:10; Artun, 1995:154). İslamiyet’in kabulünden sonra atalar kültü Türkler arasında veli kültünün oluşmasında etkili rol oynamıştır. İslamiyet’te ölüden medet umma yoktur. Veli kültü ve türbesinin etrafında oluşan bir takım inanma ve pratikler pagan kültürüyle ilgisinden dolayı yasaklanmasına rağmen günümüze kadar varlığını sürdürerek bir mezarlık kültürü oluşturmuştur (Erginer, 1997:211; Ocak, 1992:10; Ocak, 1984:3-23).

İslamiyet’te ölüden medet umma yoktur. Veli kültü, pagan kültürle ilgisinden dolayı yasaklanmasına rağmen

varlığını korumuştur. Şamanist Türkler, Şamanların olağanüstü nitelikler taşıdıklarına ruhlar ve gizli güçlerle ilişki kurup onlara istediklerini yaptırdıklarına inanırlardı. Bu işlev, evliyaların dileği Allah’a iletmelerine dönüşür. Şamanist dönemden Budist döneme geçtikten sonra Budist azizlerinin çok eskilere inen kerametlerini anlatan metinler tercüme edildi. Ayinlerde halkın okuması için oluşturulan metinler geniş tabana yayıldı. Bu yolla evliyaların menkabelerine Şamanların üstün ruhani güçlerle donanmış kişilikleriyle, Budist azizlerin kerametleri de eklendi (Ocak, 1984:7).

Bir kültür varlığı olarak kültürden söz edebilmek için, insanlara fayda veya zarar getireceğine inanılan bir nesne yahut kişi gerekmektedir. Ziyaret, adak, kurban ve benzeri uygulamaların varlığı olmalıdır (Ocak, 2000:1-13). Atalar kültü ruhun bedenden bedene geçmesi (tenasüh, reen-karnasyon) inancını taşıyan Budizm ve Manihaizm’in Türklerde kabul görmesinde etkili olmuştur. Atalar kültüne göre çok yaşayan, bilgili, yönetici insanlar öldüğünde onların ruhları, ailesine ve toplumuna yardım eder. Onları kötülüklerden korur. Bu ataların yalnızca ruhları değil, eşyaları da kutsallaştırılmıştır. Türklerdeki evliya kültünün temelinde atalar kültü yatmaktadır (Ocak, 2000:113).

İnsanlık tarihi kadar eski olan bir çok inanç ve din sisteminde ortak bazı özellikler içeren fenomenlerden biri de türbe, yatır ve mezar ziyaretleridir. Dinler açısından benzer bazı özellikleri de bulunan bu ziyaretlerin temelinde büyük ölçüde kutsalı arama, ondan medet umma, inanç ve duygusu yatmaktadır. Her dinden yerleşim merkezinde türbe, yatır, mezar vd. ziyaretlerinde bu fenomenin ayırdedici özelliği ilk bakışta anlaşılmemaktadır. Bir bakıma halk inanışlarının ortaya çıkışı anlamına gelen bu ziyaret fenomeni 1.telkin 2. tebliğ 3. anonim olarak gerçekleşmektedir (Cilacı, 1999:343).

Halk, evliyaların yattığı mezar, hazine, yatır, türbe, zaviye, tekke, dergah vd. yerlere gidip dua eder. Veliden; hastalıklardan kurtulma, iş bulma, kısmet açma gibi çeşitli konularda yardım istenebilir. Dua edip de istekte bulunanın mutlaka bunu inanarak yapması şarttır, aksi halde isteğin gerçekleşmeyeceğine inanılır. Ziyaretlerde dua okunur, ata ruhlarından yardım dilenir. Ziyaret suyundan medet

umudur. Bazı durumlarda atalar kültüyle su kültü, tepe kültü ve taş kültü birleşir. Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinden sonra da halkın yatırlara gitmesi üzerine "Allah'ın sevgili kulları olan ve Allah'a sözü ve nazı geçebilen evliyanın yardımını dilemek" şeklinde açıklanmağa çalışılmıştır (Eröz,1992:10). Kutsal kabul edilen yerlerden alınan taş, toprak, su gibi nesnelere dokunmak, üzerinde taşımak, içmek, üzerine dökmek şeklinde aracı olarak kullanılmaktadır. Bu yerlerden psikolojik rahatsızlıklar için de şifa aranır (Kalafat,1997:36; Başar, 1972: 159). Türklerin törenlerini dinsel, toplumsal ve kişisel başlıklarında toplayabiliriz. Bu törenlerde yemek yeme, ziyafet verme iç içedir. Bu törenlerle birlikte bu törenlere özgü bir mutfak ve yiyecek, içecek çeşidi ortaya çıkmıştır.

Adana'da İnanç Merkezleri (K.1-17)

İnancın yaşatıldığı inanç merkezlerinde insan, kültür ve çevre ilişkisi ve etkileşimin boyutlarını ve dinamiklerini tespit etmek için Adana'daki inanç merkezlerine toplu olarak bakmak yararlı olacaktır. Adana'daki inanç merkezleri incelendiğinde inanç motiflerinin ve pratiklerin çerçevesinin yazılı kaynaklardan değil, yaşama biçimine ve çevre kültürüne göre biçimlendiği görülmektedir. Kültürel değişim ve gelişime rağmen Adana'da otuzun üzerinde "yatır, ziyaret" adı verilen inanç merkezlerinde insan yaşamına damgasını vuran varlığı, o merkeze ait menkıbelerin anlatılması dikkati çekmektedir.

Adana'da İnanç merkezlerini ziyarette ana amaç dilek dileyip adak adamaktır. Adakları şu başlıklarda toplayabiliriz.

1) Dilek Adakları: Kazadan, beladan, kötülüklerden korunma, yağmur duası.

2) Dileğin Yerine Gelmesinden Sonra Adanın Yerine Getirme: Çocuk, ev, araba, hastalıktan kurtulma, evlenme, uzun yolculuktan dönme, askerden gelme vd.

3) Kefaret Adakları: Bir günahı, bir kusuru bağışlatmak için sunulan adaklar. Sadaka vermek, kurban kesmek vd.

4) Geçiş Dönemleri: Doğum, ad koyma, sünnet, evlenme, askerlik, ölüm, vd. Her geçiş dönemi diğerleri gibi inanç merkezlerinde kutsanır.

Günümüzde Adana inanç merkezlerinde kökü geçmişe dayalı din dışı halka özgü gelenek, İslamiyet'in gereğindenmiş gibi sürdürülmektedir. Bunlar kişileştirilmiş doğa üstü güç veya tasarımlardan şu ya da bu biçimde yardım sağlamaya, onlarla ilişki kurmaya, sevilip sayıldıklarını göstermeye yöneliktir. Adak adayan kişi belirli pratikleri uygular. Bunlar; dua etmek, fal açmak, hediye sunmak, kurban adamak, dinsel normlara uymak, bazı durumlardan kaçınmak, nazarlık, muska, göz boncuğu gibi kötülükleri engelleyiciler kullanma, doğrudan veya aracı kullanılarak ilişki kurma vd.

Adana inanç merkezlerinde veliler mahalli veli tipi olduğu için gerçek kimlikleri zamanla unutulmuş kerametleriyle anılır olmuşlardır. Bazı adı olan velilerin tarihsel gerçekle ilgisi yoktur. Hiçbir zaman Adana'yla ilgisi olmayan velilere ait yatırlar rüyaya dayalıdır. Adana'da kuraklığı gidermek, çocuk sahibi olmak, hastalıkları sağaltmak vd. isteklerle yatır ve ziyaretlere gidilir.

Sağlık problemi olanlar, çağdaş tıbbın yanı sıra ziyaretlerden de şifa ummaktadır. Ziyaret yerlerine gidilip sağlık dilekleri dilenmekte, adaklar adanmakta, sağlığa kavuşanlar adaklarını yerine getirmektedir. Bu tür uygulamalar inanılarak, kutsallaştırılarak yapılır. Adana inanç merkezlerinde atalar kültürüne bağlı sağaltmalar kuşaklar boyu sürerek günümüze gelmiştir. Etrafında kültür oluşan ziyaretlerde, çeşitli büyüsel ve törensel işlemler uygulanmaktadır. Ziyaretçiler, velilerin eşyalarını, mezarlarını kutsal kabul edip sağlık dileklerini Allah'a ulaştırmakta velileri aracı kılmaktadır. Adanan adağın mutlaka yerine getirilmesine dikkat edilir. Aksi halde adak adayan kişinin başına kötülük geleceğine inanılır.

Adana halk kültüründe törenlere adaklara bağlı özel bir mutfak kültürü vardır. Yiyecek ve yemekleri gelenek belirler. Bu törenlerin değişmez yiyecek ve içecekleri vardır. Yatır ziyaretlerinde adanan yiyecekler sunulur. Yağmur dualarında kurban eti ve pilav topluca yenir. Törenlerde toplu yeme içme günlük mutfak dışında tören ve adakların özelliğine bağlı özel bir mutfak kültürü ortaya çıkarmıştır.

Ziyaret Yerleri: (K.17, K.16, K.14, K.13, K.12)

Adana'da incelemeye aldığımız ziyaretleri şöylece sıralayabiliriz: 1-Cabbar Dede Ziyareti 2- Derviş Hoca Ziyareti 3- Çoban Dede Ziyareti 4-Bilal-i Habeş Ziyareti 5- Yedi Kardeşler Ziyareti (Şeyh Yusuf El-Hakim, Şeyh Abdurrahman El-Harabi, Şeyh-ül Kalia El-Hakim) 6- Yedi Kardeşler Ziyareti 7- Hz. Hı-

dır Ziyareti (Mıdık), 8- Hz. Hıdır Ziyareti (Karşıyaka), 9- Cafer El Tayyar Ziyareti 10- Sultan Habibin Nacar Ziyareti 11- Nebi Nuh Ziyareti 12- Nuh Nebi Ziyareti 13- Halil İbrahim Ziyareti 14- Şeyh Abdülrezzak (Bulamaç Dede) Ziyareti 15- Ağca Baba Ziyareti 16- Sadık Sultan Ziyareti 17- Zilli Dede Ziyareti, 18- Ali Dede Ziyareti 19- Durhasan Dede Ziyareti, 20- Hasan Nuh Dede Ziyareti, 21- Hurmalı Dede Ziyareti, 22- Süleyman Efendi Ziyareti, 23- Mutlu Dede Ziyareti 24- Karataş Dede Ziyareti, 25- Bulut Dede Ziyareti, 26- Sait Dede Ziyareti 27- Kayın Dede Ziyareti, 28- Şih Dede Ziyareti (Çağım,1994:151).

Adana'da yatır, ziyaretlerde atalar kültünün devamı olan veli kültüyle yapılan halk hekimliği sürmektedir. Hastalıkların çeşitlerine göre seçilen bu ziyaret yerlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1) Çocuğu Olmayanların Gittikleri Ziyaret Yerleri: Cabbar Dede, Derviş Hoca, Çoban Dede, Bilal-i Habeşi, Yedi Kardeşler, Cafer El Tayyar, Sultan Habibin Nacar, Bulamaç Dede, Ağca Baba, Gaffar Baba, Sadık Sultan, Zilli Dede, Durhasan Dede, Hurmalı Dede, Mutlu Dede, Bulut Dede, Sait Dede, Arpacı Dede, Muhittin Dede

2) Çeşitli Hastalıklara Şifa Aramak İçin Gidilen Ziyaret Yerleri: Derviş Hoca, Bilal-i Habeş, Yedi Kardeşler, Hz. Hıdır, Cafer-El Tayyar, Nuh Nebi, Halil İbrahim, Bulamaç Dede, Ağca Baba, Sadık Sultan, Ali Dede, Durhasan Dede, Karataş Dede, Bulut Dede.

3) Sağlıklı Doğum Yapmak İçin Gidilen Ziyaret Yeri: Sultan Habibin Nacar

4) Felçli Hastalara Şifa İçin Gidilen Ziyaret Yeri: Çoban Dede

5) Boğaz Hastalıklarına Şifa İçin Gidilen Ziyaret Yeri: Süleyman Efendi

6) Deliliğe Şifa İçin Gidilen Ziyaret Yeri: Çoban Dede

7) Görme Özürlülere Şifa İçin Gidilen Ziyaret Yeri: Çoban Dede

Görüldüğü gibi hastalıklara şifa aramak için sağaltıcı kerameti olduğuna inanılan ziyaret yerlerine gidiliyor. Bazı ziyaret yerlerinde bir çok hastalığa şifa aranırken bazı ziyaret yerlerinde de belli hastalıkların şifası aranıyor. Yatırlara en çok çocuğu olmayan kadınlar geliyor. İkinci sırada diğer hastalıklar geliyor.

Adana'da İnanç Merkezlerini Ziyaret Günleri: (K.3, K.9, K.10)

Yatırlardaki evliyalara belli günlerde

gidildiğinde kerametlerinin gerçekleşeceğine dair bir inanç var. Genellikle adaklar için cuma günleri gidilir.

Her Gün Gidilen Ziyaret Yerleri: Cabbar Dede, Bulut Dede, Derviş Hoca, Çoban Dede, Hz. Hıdır, Bulamaç Dede, Gaffar Baba, Sadık Sultan, Zilli Dede, Durhasan Dede, Hasan Nuh Dede

Salı Günü Gidilen Ziyaret Yerleri: Bilal-i Habeşi

Çarşamba Günü Gidilen Ziyaret Yerleri: Nuh Nebi

Perşembe Günü Gidilen Ziyaret Yerleri: Yedi Kardeşler, Ağca Baba, Ali Dede

Cuma Günü Gidilen Ziyaret Yerleri: Süleyman Efendi, Sait Dede, Yedi Kardeşler, Hz. Hıdır, Halil İbrahim, Bulamaç Dede, Sadık Sultan, Ali Dede, Hurmalı Dede

Cumartesi Günü Gidilen Ziyaret yerleri: Hz. Hıdır, Cafer- El Tayyar, Hurmalı Dede

Pazar Günü Gidilen Ziyaret Yerleri: Yedi Kardeşler, Hz. Hıdır, Cafer-El Tayyar, Nuh Nebi Sadık Sultan, Hurmalı Dede

Ziyaret yerlerinden şifa umanlar bu takvime uyarlar. Son yıllarda ziyaretler tatil günleri ve cumartesi, pazar günlerine kaymıştır. Ama adaklarda cuma günü ziyaret yapılır.

Adana'da İnanç Merkezlerine Gidiş Nedenleri ve Yapılan Pratikler (K.4, K.5, K.13, K.14, K.16)

Adana'daki inanç merkezlerine gidiş nedenleri şunlardır:

1. Çocuk sahibi olmak, doğan çocuğun ölmesini önlemek, yaramaz çocukları ıslah etmek, konuşamayan çocukların dilini açtırmak.

2. Evlenemeyen kızların kısmetini açmak

3. Rızık arttırma dileği

4. Kayıp eşyayı bulmak

5. Kötü alışkanlıklardan kurtulmak

6. Şirinlik dileği (kısmet açma)

7. Askerden sağ salim dönme dileği

8. Yeni bir işe başlamadan kutsal zattın, duasını, rızasını alma

9. Doğal afetlerden korunmak

Adana yatır, ziyaret ve kutsal sayılan mezarlarda süren pratikler şunlardır:

1. Adak kurbanı kesmek, kanını alına sürme

2. Türbe, mezar, ağaç ve çalılara çaput bağlamak

3. Kutsal sayılan sudan içmek, yıkan-

mak, para atmak

4. Adanın gerçekleşmesinden sonra yiyecek dağıtmak

5. Türbeye havlu, seccade, halı, tesbih, baş örtüsü, takke, ibrik, para bırakmak vd.

6. Türbede secdeye kapanmak, gece uyumak

7. Belli hastalıkları sağalttığına inanılan yatırlarda şifa dilemek

Ziyaretlerde Adaklar: (K.2, K.12, K.6, K.3, K.8)

Ziyarete dilekte bulunan kişi, dileğinin yerine gelmesi için adak adar. Adak kurbanı olarak genellikle koç, horoz kesilir. Hastalıktan kurtulan, dileği erine gelen ziyaretçiler kurbanı getirerek ziyarete keserler. Kimileri, kurbanı fakirlere et olarak dağıtmakta, kimileri de yemek yaparak dağıtmaktadır. Kurbanın dışında Kur'an, mevlit okutma, günlük, mum yakma, ziyarete yeşil örtü, bayrak örtme, halı, kilim, seccade, havlu, baş örtüsü getirme, helva yapıp dağıtma, fakirlere yiyecek giyecek dağıtma, şeker, aşure dağıtma, tabak, tencere, çaydanlık, çay, şeker ve ziyaret bakıcısına para verme şeklinde de adaklar adanmaktadır. Önemli bir adak da belirli bir süre saç uzatılması şeklinde gerçekleştirilir. Çocuğu olmayan aileler, Derviş Hoca Ziyareti'nde çocuk sahibi olmayı diler ve çocukları olması halinde, yedi yaşına gelene kadar çocuğun saçını uzatmayı, yedi yaşına gelince ziyarete kurbanla gelip saçın ve kurbanın kesileceğini adar. Çocuğun kesilen saçları ziyarete bırakılır. Dileği yerine gelenler ziyaretin bakımını tamirini yaparlar.

Çocuğu olmasını dileyen kadınlar ziyarete patik asar, bezden beşik yapar. Şifa dileyen bazı kişiler ziyarete yatarak şifa ararlar. Bu yedi gece yatma şeklinde de uygulanır. Süleyman Efendi Ziyaretindeki suyun boğaz hastalıklarını tedavi ettiğine, sandukanın yanındaki taşın da sırt ağrılarına iyi geldiğine inanıldığı için ziyaret suyu içilir, taşa ağrıyan yer sürtülür. Burada taş kültünün öne çıktığını görüyoruz. Bu işlem ata, ulu kişiye bedenle temastır. Adaklardan bir diğeri ise doğacak çocuğa evliyanın adının verilmesi şeklindedir. Ziyaretçiler, ziyarete önce evliyanın ruhuna fatiha okur, sonra dileklerini söyleyip adak adarlar. Sait Dede Ziyaretine felçliler gelerek şifa dileyip adak adarlar.

> Devamı bir sonraki sayıda.

MAKEDONYA'DA

HIDRELLEZ

GELENEKLERİ

Emine Hilal ERCAM

Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü,
Halk Bilimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

İnsan, doğası gereği kendisi için önem arzeden bazı günleri kutlamak, coşkusunu diğer insanlarla paylaşmak ister. İnsan; doğduğu günü, baharın ve yazın başlangıcını, ülkesinin kuruluşunu ya da kurtuluşunu, milletçe kazanılan bir zafer gününü ve daha birçok sebebe dayandırdığı gün ve hatta geceyi sevdikleriyle, diğer insanlarla birarada geçirmek, birlikte yaşamak ister.

Kişisel kutlama günleri hariç, bu sevinç günlerinin bazıları toplumca benimsenerek, şenlik veya bayram olarak kutlanmaktadır. Bayramlarda insanlar birbirleriyle olan dargınlıklarını unutarak, kucaklaşmakta; saygı ve sevgi içerisinde bu gelenekleri devam ettirmektedirler. Bu şenlik veya bayram günlerinden bazıları milletlere özel günler iken; bazıları da birçok millet tarafından kutlanan uluslararası günler haline gelmiştir.

Hidrellez de bu günlerden biridir. Hidrellez, Müslüman Türkler arasında Hızır ve İlyas peygamberlerin yılın belli bir günü buluştukları, bu buluşmanın denizde ve karada bereketli bir yıl geçirmeye vesile olacağına inandıkları gün olarak kutlanagelen çok eski bir şenliktir.¹

Hidrellez günü genellikle 6 Mayıs'ta kutlanmaktadır. Bazı yörelerde 5 Mayıs bayram günü, 6 Mayıs Hidrellez günü olarak kabul edilmekte ve ona göre törenler düzenlenmektedir. Hidrellez günü halk takviminde yazın başlangıç günüdür. Türklerdeki halk takvimine göre, bir yıl iki ana bölüme ayrılmaktadır. Hidrellez gününden (6 Mayıs) 8 Kasım'a kadar süren devre 186 gün olup "Hızır Günleri" adıyla anılmaktadır. Bu dönem genellikle yaz mevsimine tekabül etmektedir. 8 Kasım'dan 6 Mayıs'a kadar süren ikinci devre kış devresi olup "Kasım Günleri" olarak adlandırılmakta ve 179 gün sürmektedir.²

Hidrellez'in hem

Türkiye'de, hem Rumeli Türkleri arasında kutlandığı ve bu kutlamaların uluslararası düzeyde devam ettirilmesi amacıyla da sivil toplum kuruluşlarınca sahip çıkıldığını gördük. Bu çalışmayı yapmaktaki amacımız, Hidrellez kutlamalarının gerek Türkiye'de, gerekse Rumeli'deki benzer yönlerini ortaya koymaktır.

Hidrellez Türkiye'de "Hidrellez", Dobruca'ya yerleşmiş bulunan Kırım Türkleri arasında "Tepreş", Makedonya'da "Ederlez, Edirlez, Hıdırlas" gibi adlarla bilinmektedir. Türkiye ve Türkiye dışındaki Türk topluluklarında Hidrellez'in yaklaşması ile çeşitli hazırlıklar yapılmaktadır. Evler baştan uca silinmekte, ev eşyaları, mutfak eşyaları, üst baş temizlenmektedir. Bu çabalar Hızır Aleyhisselam'ın eve uğramasını sağlamak içindir. Bütün hazırlıklar bittikten sonra, en yakındaki bol ağaçlı, pınarı olan mesire yerlerine giden halk, Hidrellez günü çeşitli oyunlar, eğlenceler ile o günü mutlu bir şekilde geçirmeye çalışır. Geleceğe uygun olarak, Türkiye'nin birçok bölgesinde "Hıdırlık" denilen mesire yerleri mevcuttur. Bu bölgelerde mezarlık, yatır vb. gibi, çevre halkınca mukaddes kabul edilen, adak adanan veya bez, çaput bağlamak gibi bazı geleneklerin sergilendiği yerler de görülmektedir. Adıyaman'da Karadağ eteklerindeki Nakıplar Havuzu, Afyonkarahisar'da Hıdırlık, Çorum'da Hıdırlık, Amasya'da Pirlar Parkı, Hidrellez törenlerinin yapıldığı mahallerdir. Bu kutlamalarda ilk sırayı sağlık ile ilgili dilekler alır. Hidrellez günü bir takım bahar çiçeklerinin toplanarak kaynatılıp içilmesi; kırlardan yenilebilir otların çörek veya buna benzer yiyeceklerde kullanılması, tamamen şifa inancı ile ilgilidir. Afyon ve çevresinde görüldüğü gibi, Hidrellez sabahı bitkiler üzerine inen çiğ el sürülmesi veya bu çiğın yüzlere sürülmesi gene şifa inancı ile ilgilidir. Bu gelenek bölgede "Hidrellez Kamçıladi" şeklinde ifade edilmektedir.³

Türkiye'deki Hidrellez kutlamaları üç ana başlık altında incelenebilir:

1) Kutlama Hazırlıkları: Hidrellez yaklaştığı zaman çoğu evde; zengin, fakir, kendine göre bir takım hazırlıklar yapar. Günümüzde, büyük şe-

hirlerde azalmış olmakla beraber, genellikle kasaba ve köylerde Hıdrellez'e hazırlık dikkati çeker. Bu hazırlıklar, evin temizliği, üst baş temizliği, giyim kuşam ve yiyecek içecek konularıyla ilgilidir. Herkes evinin içini, bahçesini ayrıntılı bir şekilde temizlemek zorundadır. Çünkü, Hıdrellez günü, Hızır Aleyhisselâm'ın geleceğine inanılmaktadır. Her tarafta rastlanmamakla beraber, Türkiye'nin bazı bölgelerinde, Hıdrellez günü yapılacak duâ ve isteklerin kabul olunması için sadaka vermek, oruç tutmak ve kurban kesmek gibi bazı uygulamalara rastlanır. Bu kurban ve adakların "Hızır hakkı için" olması gerekir; zira bütün bu hazırlıkların amacı, Hızır'a rastlamak, ona kavuşmak maksadına yöneliktir.

2) Kutlama Yerleri: Türkiye'de Hıdrellez kutlamaları şehir, kasaba ve köylerin yakınındaki ağaçlık ve yeşillik yerlerde yapılır. Buralarda çoğu zaman dere, göl veya su kaynakları mevcuttur. Hıdrellez'in bu gibi yerlerde kutlanması, şüphesiz bahar ve yaz mevsimiyle alakalı olduğu kadar, Hızır'ın su ve yeşillik unsurlarıyla bağlantısını da sergilemektedir. O gün herkes Hızır'a rastlamak, onun İlyas'la buluştuğunu görmek inanç ve ümidini taşımaktadır.

3) Kutlamalar ve İnançlar: Türkiye genelinde Hıdrellez inanç ve âdetlerinin önemli bir kısmı "şifa ve sağlık talebine yönelik inanç ve âdetler" etrafında toplanır. Bu konudaki yaygın âdetlerden biri, Hıdrellez'de kuzu eti, yahut kuzu etiyle pişmiş yemek yemektir. Çünkü, Hıdrellez günü bütün canlıların, bitkilerin, ağaçların yepyeni bir hayata kavuşacağına, dolayısıyla Hızır'ın gezdiği, ayağını bastığı yerlerde yayılan kuzuların etinin, insanlara şifa, sağlık ve canlılık bahşedeceğine inanılmaktadır. Trabzon, Yozgat, Balıkesir, Erzurum, Diyarbakır ve daha bazı yörelerde mutlaka bir kuzu satın alarak, ailece ve dostlarla yemek vazgeçilmez bir gelenek halinde eskiden beri devam etmektedir. Bundan başka Bergama, Balıkesir ve Tekirdağ gibi bölgelerde, Hıdrellez günü kırlardan toplanan çiçeklerin kaynatılarak suyunu içmek bütün hastalıklara şifa sayılmakta, bu sudan kırk gün boyunca güneş doğmadan göze sürmenin, gençlik, güzellik ve zindelik vereceğine inanılmaktadır. Hem şifa ve sağlık kazanmak, hem de nazardan korunmak için pek yaygın bir şekilde uygulanan bir âdet de, Hıdrellez günü ateş

üzerinden atlamaktır. Ateş üzerinden bir takım tekerlemeler ve duâlarla atlanılır. Hatta hasta kişilere yardım edilerek, bu ateşin üzerinden atlamaları sağlanmaktadır.⁴

"Bereket ve bolluk talebine, uğruna yönelik inanç ve âdetler" ise Türkiye'de Hızır veya Hızır-İlyas kültürünün en bâriz yönlerinden birini teşkil etmektedir. Hıdrellez gecesi Hızır'ın yeryüzünde gezindiği ve dokunduğu yerlere bereket bahşedeceği inancı çok yaygındır. Bu yüzden yiyecek ve içecek kaplarının, erzak ambarlarının, para keseleri ve cüzdanlarının ağızları açık bırakılır. Bursa ve çevresinde yapıldığı gibi, ev halkı birer parayı işaretleyip bir çanta içine koyar ve o gece bir gül dalına asar. Hızır o

gece bütün gül ağaçlarının dibinden geçeceği için bol bol bereket yağdıracaktır. Ertesi sabah herkes çantadan kendi parasını alarak cüzdanına koyduğunda parasının eksilmeyeceğine, para sahibinin hayatta hiç para sıkıntısı çekmeyeceğine inanılmaktadır. İzmir yöresinde, Hızır'ın bereket getirici vasfından yararlanmak için, Hıdrellez gecesi pilav pişirilerek bir tabağa alınır. Kenarına hiç kullanılmamış bir tahta kaşık ters çevrilerek bırakılır ve böylece bir odaya konularak odanın kapısı örtülür. Sabah kalkıldığında bakılır: Eğer kaşık çevrilmiş ve pilav azalmışsa, o eve Hızır uğramış demektir. O günden sonra bir sene boyunca o evde yokluk çekilmeyeceğine inanılır.⁵

Hıdrellez kutlamalarından bazıları da "Mal, mülk ve servet talebine yönelik inanç ve âdetler" ile ilgilidir. Örneğin; mal mülk edinmek isteyenler, genellikle Hıdrellez gecesi oturdukları evin bahçesine inip, orada, ev isteniyorsa küçük bir ev maketi hazırlar; tarla, bağ, bahçe isteniyorsa bir yer kazılıp yeşillik bırakılır ve bir bahçe modeli yapılır. Para isteniyorsa, kağıttan yuvarlak parçalar kesilip bir keseye koyulur. Bu sembollerle, istedikleri şeyleri Hızır'a belirtmiş olurlar. Hızır da dilerse onları muratlarına kavuşturur.⁶

Hıdrellez'de uygulanan en önemli tören "niyet oyunu"dur. Genç kızların talihlerini açmak, kismetlerini belirlemek için uygulanmaktadır. Oyun, bölgelere göre değişik adlarla anılmaktadır:

Tekirdağ ve Yalova'da: Niyet çekmek

Isparta'da : Baht çömleği

Gelibolu ve İstanbul'da : Bahtiyar

Burdur'da : Bahtiyar

Denizli'de : Gül bahtiyarı

Sinop ve çevresinde : Yüzük çekmek

Tokat'ta : Micek

Edirne'de : Martival

Eskişehir'de : Kaptan kader çekme

Balıkesir'de : Dağara yüzük atma

Kırklareli'de : Niyet çıkarma

Gaziantep'te : Mentivar⁷

Yörelere göre değişen bu törenlerin genel biçimi; Hıdrellez'den bir gün önce, hava karardığında içi su dolu çömleğin bir gül fidanı dibine yerleştirilerek, içine genç kızların niyet tutarak yüzük, saç tokası, düğme, boncuk, madeni para veya buna benzer bir eşyalarını atmaları, ağzı mendille kapatılan çömleğin, o gece Hızır'ın uğrayıp herkesin nasibini çömleğe bırakması için bekletilmesi, ertesi gün genç kızlara ait bu eşyaların "mani başı" denilen birisine teker teker çıkarttırılması ve her eşya için bir mani okunması, çıkan eşyaya okunan maninin yorumunun yapılarak dilek ve tahminde bulunulması şeklindedir.⁸

Bu manilerin İstanbul'da söylenen bir örneği şöyledir:

"Bahtiyarım, bahtiyar

Bahtiyarın vakti var

Bu niyet kimin ise

Talihi var, bahtı var."⁹

Rumeli'de ise; Makedonya'nın başkenti olan Üsküp'te, Hıdrellez hem Müslümanlar hem de Hıristiyanlar tarafından bazı farklılıklarla kutlanmaktadır. Salı ve çarşamba günlerine "Üç Sa-

lı” ve “Üç Çarşamba” denir. Makedonya'nın bazı bölgelerinde gerek Müslüman, gerekse Hristiyan kadınları ve kızları son salı ve son çarşamba, Hıdrellez geleneği gereğince değirmene gider ve değirmen taşının üzerinde üç kez dönerler. Üsküp'te son salı ve çarşamba günlerinden başlayarak Hıdrellez'e kadar, çok sayıda çocuklu kadın, Vardar Irmağı ve Çayır Semtindeki Serava Çayı sularında ve yeşilliklerinde bazı büyüler yapmaktadır. Kadın ve kızlar her türlü kötülükten kurtulmak ve yüzlerinin güneş gibi parlaması için akan suda el ve yüzlerini yıkarlar. Bütün bu gelenekler, Hıdrellez için bir çeşit hazırlık sayılmaktadır. Hıdrellez günü sabahın erken saatlerinden başlayarak Müslümanlar birçok geleneği yerine getirmeye koyulurlar. Herşeyden önce herkesin banyo yapması gerekir. Kadınlar ayrıca kına yakar ve süslenirler.¹⁰

Hıdrellez'den bir gün önce, her Müslüman, evinde kavak, söğüt ve çeşitli bitkiler, özellikle oğul otu dalları biriktirir. Hıdrellez sabahı uyuyan kişinin yüzüne dalla vurulur. O kişi uyanmazsa; onun, bir yıl boyunca güçlüklerden kurtulmayacağına inanılır. Hıdrellez günü kız çocuklarının kulaklarının delinmesi ise bir diğer âdettir. Bu gün, altı aylık bebeklerden başlayarak on altı, hatta daha büyük yaştaki kız çocuklarının küpe takmak için kulakları delinir. Bu uygulamanın, eskiden yaşlı kadınlar tarafından yapıldığı bilinmektedir. Yaşlı kadınlar bu uygulama sırasında çocuğun kulağını büyük bir iğne ile deler ve kapmamaması için deliğe yün iplik geçirirlerdi. Yaşlı kadınların yaptığı bu uygulama, çoğu zaman çocukların kulaklarında yara oluşmasına neden olurdu. Kırk yıldan beri bu uygulamayı Rufâi dervişleri yapmaktadır. Çünkü, halk inancına göre, şeyh, kulakları deldiği zaman büyük ağrılar duyulmamakta ve yaralar kısa zamanda iyileşmektedir. Üsküp'te de Rufâi dervişleri bu işi yapmaktadırlar. Yakın döneme kadar Hıdrellez günü yüzlerce kız çocuğunun Üsküp Rufâi Tekkesine baş-

vurduğu tespit edilmiştir. Eskiden Hristiyan kız çocukları tekkelerde kulaklarını deldirmezlerdi. Ancak, son zamanlarda bunlar Müslüman kızlarıyla birlikte kulaklarını tekkelerde deldirmeye başlamışlardır.¹¹

Hıdrellez geleneklerinden bir diğeri de “Niyet oyunu” denilen “talih açma oyunu”dur. Bu oyun, Üsküp'te “Martifal” adıyla anılmaktadır. Türkiye'de olduğu gibi, burada da kadın ve kızlar birgün öncesinden bir evde toplanırlar, bir küpe su doldururlar ve küpün içine kendilerine ait düğme, yüzük gibi eşyaları attıktan sonra, küpün ağzını bağlayıp, küpü gül fidanının dibine yerleştirirler. Hıdrellez günü küp, gül fidanının dibinden alınır. Eşyalar küpten çıkarılmadan önce kadınlardan biri, bir çeşit dua olan şu sözleri söylerdi:

“Martifalım fal ola
İçli dolu al ola!
Martifale gelenin
Muradı hâsıl ola...”

Daha sonra aynı kadın mani okuyarak eşyaları çıkarmaya başlardı. İlk çıkan eşyanın sahibi şanslı sayılırdı. Manileri iyi anlamlı olan kız ve kadınlar sevinir, alay içeren mani sahipleri ise, üzülürdü. Bu gelenek yavaş yavaş unutulmaya başlanmıştır.¹²

Hıdrellez Müslümanlar tarafından üç gün kutlanmakta; dördüncü günü ise Çingeneler eğlenmektedir. Üsküp'ün en yoksul Çingeneleri bile bu günde kuzu kesip, kırlara pikniğe gitmektedir.

Biz de 4- 6 Mayıs 2001 tarihinde Makedonya'nın Valandova şehrine bağlı Çalıklı köyünde onuncusu düzenlenen “Uluslararası Hıdrellez ve Bahar Şenlikleri”ne, Makedonya'nın başkenti Üsküp'teki Kril ve Metody Üniversitesinin Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün öğrencileriyle birlikte katıldık. Bizler de; şiirler okuyarak bölge Türkleri arasında çok sevilen türküleri koro halinde seslendirerek bu etkinlikte yer aldık.

Çalıklı köyünde bu organizasyonu üstlenen sivil toplum kuruluşları, halk arasında yaşatılan festival geleneğini aynen korumuşlar; ayrıca bilimsel düzeyde Türkçenin dünya üzerindeki konumu ile Makedoncanın Türkçeye etkisi konularında konferanslar da düzenlemişlerdir.

Çalıklı, kırsal kesimde fakir bir Türk köyüdür. Yağmurda çamur deryasına dönecek yollara sahip olmasına rağmen; uluslararası düzeyde bir organizasyona da ev sahipliği yapma cesareti gösteren insanların yaşadığı bir yerdir. İlk yağmurda çatısından sular akacak evlerine, Hıdrellezi kutlayan herkesi, kabul etmekten büyük mutluluk duyan bu insanları görmek, tanımak ve aralarında bulunmak bizim için büyük bir şans olmuştur.

Üç gün süren festivalde yöresel güreş yarışmaları, uluslararası halk oyunu yarışmaları yapıldı. Halk oyunu yarışmasına katılan tüm ekipler, yöresel kıyafetleriyle büyük ilgi topladılar.

Festival sırasında yöreye has yemekler yapılarak, katılanlara dağıtıldı. Özellikle fırında pişirilen pılav ve çömlekte kuru fasulye, yapılan sarmalar, sütlaçlar, baklavalar herkes tarafından beğenildi. Makedon mutfağının, Türk mutfağından etkilenmiş olduğu yapılmış olduğumuz gözlemler arasındadır. “Börek” ve “sarma” Makedon mutfağında da yer almıştır. Bunlar Makedon mutfağında da “burek” ve “sarma” adıyla bilinmektedir.

Daha çok panayır havasında düzenlenen bu festivalde köyün kadınları tarafından bin bir emekle yapılan el işleri sergilendi. Yine Üsküp Türk Tiyatrosu sanatçıları da hazırladıkları oyunları büyük bir özveriyle sundular.

Festivale Yunanistan’da yaşayan Türkler adına katılan Hülya Emin, Gündem gazetesindeki yazısında: “Yırtık gömlekleri, delik çarıkları vardı; savasın gölgesindeki Çalıklı köyü insanların; ama

böyle bir etkinlik düzenleyerek, bölgeye yatırım yapılmasını sağlamayı ve böylece göçü durdurmayı hedeflediklerini belirtmiştir. Rumeli’de Türk kültür ve geleneklerinin yaşaması için bu tür etkinliklerin sürdürülmesi gerektiğine olan inancını da belirten Şenol Tahir, bu yolda yürümekten ömür boyu vazgeçmeyeceğini de ifade etmişti. Çalıklı’da düzenlenen uluslararası düzeydeki Hıdrellez kutlamalarının devam etmesi, Şenol Tahir’in sözünü tuttuğunu bize göstermiştir.*

Sadece Çalıklı köyünde değil, Dede köyünde de Hıdrellez âdetleri teknolojinin gelişmesiyle, halkın çoğunun Türkiye’ye göç etmesiyle eski ahengini kaybetmiş olsa da, bugün hâlâ geleneksel olarak kutlanmaktadır. Kendisiyle tanışma fırsatı bulamadığımız, ancak elektronik posta yoluyla bize bilgi veren Selami Tahir; Dede köyünde yapı-

pılara, ahırların önlerine “gıciklen” adını verdikleri “ısırgan otu”nu yerleştirirler. Eğer bu ot konulmazsa; koyunların ve ineklerin sütünün kesileceğine veya hayvanların çalınacağına inanılmaktadır.

Bir de arife günü büyük bir kaplumbağa bulunur ve onun beline bir ip bağlanır. Kaplumbağadan çözülen bu ip, yayıktan kaplumbağa büyüklüğünde yağ çıksın diye, evdeki yayığa bağlanmaktadır.

3. Çimlerde Yuvarlanmak: Çocuklar, Dede köyünde bulunan Dere çeşmesi yakınındaki çimenlerde yuvarlanır ve şu sözleri söylerler:

“Çillerimi çimene,
Çimeni yüzüme.”

Ayrıca, bütün bir yıl bol süt olsun diye, kırlardan “sütler otu” adı verilen bir otlarla birlikte kırk çeşit ot toplanır ve bunlar süt tenceresinin altına konulur.

Türk olmaktan duydukları gururu yaşatmak için gösterdikleri cesaretleri o kadar büyüktü ki; yüz elli bin Türk’ün yaşadığı Yunanistan’da böyle bir organizasyon düzenleyemeyişimizden utanç duydum.” diyerek, bizim de katıldığımız bu Hıdrellez coşkusu Yunanistan’da yaşayan Türklerle yansıtmaya çalışmıştır.¹⁵

Festivalin amacının sadece Makedonya’yı ve Çalıklı’yı tanıtmak olmadığını belirten ve bu organizasyonda büyük katkıları bulunan Şenol Tahir, bu festivalle amacının, Hıdrellez geleceğe kuşaklara taşımak olduğunu; Müslüman Türk insanının Balkanlar’daki varlığının unutulmamasına çalıştıklarını; göç olgusunun çok yaşandığını, işsiz ve fakir insanların bulunduğu bu bölgede

lan Hıdrellez şenliklerinin yirmi dört saat sürdüğünü, 5 Mayıs akşam üzeri başlayıp, 6 Mayıs akşamına kadar devam ettiğini ve bu kutlamaların da altı bölümden ibaret olduğunu belirtmektedir. Bu bölümler şunlardır: (K.1)

1. Hazırlık Bölümü: Hazırlıklar bir veya iki hafta öncesinden başlamaktadır. Evlere kireç badana yapılmakta, avlu bir düzene sokulmakta, çiçek, gül ekilmekte, sokaklar ve bahçeler temizlenmektedir.

2. Mantufar Atımı: Bir küp içine su doldurulur ve her kişi kendine ait bir eşyasını küp içine koyar ve bunu yaparken de: “Nedir âlim, çıksın falım” der. Küp bir gülün altına bırakılır. **

Arife günü değişik bir âdet olarak da; cadı gelmesin diye, akşam üzeri ka-

4. Mantufar Açımı: Mantufar konulan eve kızlar toplanır ve mantufar küpü açılır. Mantufar açılırken küpü tutana sorulur: “Kimin kısmetini açarız?” diye. Örneğin; “Ayşe’nin kısmetine açarız” denir ve küp açılır. Küp kızın önüne konulur ve başı kırmızı örtüyle örtülür, eline ayna verilir. Çömlekteki nişanları bilen kız maniler söyleyerek çıkarmaya başlar:

“Mani mani mantufar,
Mantufarın nesi var?
İlk şefte çıkanın,
Devlet gibi hakkı var.”

Mani söylendikten sonra mantufar çıkaran kız elini küpe sokar ve bir nişan çıkarır. Çıkarınca: “Bu kimin?” diye sorar ve mani söylemeye başlar:

“Manici başımısın
Cevahir taşımısın
Yazsam mektup yollasam
Cebinde taşır mısın?”

Bunun gibi, kızlar da manileri koro halinde tekrarlamakta ve küp boşalınca kadar bu uygulama devam etmektedir.

5. Hıdrellez Kuşluğu: Mantufar çekilişinden sonra Hıdrellez kuşluğu yapılır. Hıdrellez kuşluğu, Hıdrellez günü kuşluk vaktinde özel yemeklerin yenmesi geleneğidir. Kuşluğun en önemli yemeklerinden biri “süt pidesi” (yumurtalı süt böreği), diğeri ise “kaymakçına” adını verdikleri bir çeşit yumurtalı süt tatlısıdır. Kuşlukta, çorba ve diğerk yemek çeşitleri de yapılır, ama Hıdrellezde bu iki yemeğin olması mutlaka gerekir.

6. Sallanmak: Kuşlukta sonra, küçük büyük herkes, urganlar alarak çeşmeye gider. Çeşmenin etrafı tam bir bayram yeri gibi olur. Salıncaklar kurulur. Ulu çınar ağacına kurulan dört salıncak çok önemlidir ve burada genç kızlar ve oğlanlar sallanmaktadır. Etraftaki seyirciler tarafından sallanana: “Yavuklun var mı, kimdir, kimi seversin?” gibi sorular sorulur. Eğer sallanan doğrusunu söylemezse gıciklen yani ısırğan otu ile sallananın ayaklarına vurulur. Sallanan yavuklusunu doğru söyleyinceye kadar bu işkence devam eder. Akşam üzeri salıncaklar bozulur. Herkes, urganlar elinde, güle oynaya evine dönerler.

Makedonya'nın Kalkandelen kasabasının Yalafyâne köyünden 22 yaşında iken Türkiye'ye göç etmiş Nâzım Şenyüz de, Yalafyâne köyündeki Hıdrellez kutlamalarında; insanların biraraya toplandıklarını, ateşler yaktıklarını, kazanlar kurup, “kumpirli yahniler” (patatesli yahni) pişirdiklerini, helvalar yaptıklarını söylemektedir. Yaşlıların ve gençlerin ayrı ayrı gruplar halinde eğlendiklerini, taş fırlatma yarışından, pehlivan güreşlerine kadar çeşitli yarışmalar düzenlediklerini anlatmaktadır. Genç kızlar da ellerinde daire dedikleri tefleri ile karşısındaki gence türküler söyleyip, geleneksel halk kıyafetlerini giyip, halay çektiklerinden bahsetmektedir. Kütahya'da yaşayan Nâzım Şenyüz, bu tür etkinliklerin Makedonya'dan Türkiye'ye göç etmiş Türkler arasında da hâlen devam ettirildiğini söylemektedir. (K.2)

Makedonya'nın İştîp şehrine bağlı Zegor köyünden 1965'te Türkiye'ye göç etmiş olan Zeynep Mirazlı'da Hıdrellez'e “Hedrellez” ya da “Gül

gövdən” adını verdiklerini söylemektedir. Mirazlı, Hıdrellez'den birkaç gün önce temizliklerin yapıldığını, Hıdrellez sabahı erkenden kalkıp hayvanları dağlara otlatmaya çıkarttıklarını; daha sonra da onların sütlerini sağıp, o sütlerden tatlı, süt böreği yaptıklarını anlatmaktadır. O gün tarlaya çalışmaya kimse gitmemektedir. Salıncaklar kurulmakta, kızlar sallanmakta ve oğlanlar da onları izlemekte ve eğer sevdiği kız salıncakta sallanıyorsa, oğlan da onu sallamak için yanına gitmektedir. Ayrıca, yeşillik, sağlık olsun diye, sabahleyin erkenden söğüt ağacının dallarıyla evin kapıları süslenmektedir. Genç kızlar ve çocuklar çilli olmasınlar diye dere boyuna gelip yüzlerini yıkamaktadırlar. Genç kızlar, saçları o dere kadar uzun olsun diye, saçlarından biraz kesip dereye atmaktadır. Hıdrellez günü, biri beyaz, biri kırmızı iki ip bileğe bilezik gibi takılır. İpi bileğine takan kişi, kiraz mevsimine kadar ipi bileğinden çıkarmaz ve o yılın ilk kirazını nerede yerse ipi orada çözerek ağaca bağlar ve dilek tutar. Hıdrellez günü yapılan bir başka uygulama ise, bereket ve bolluk olsun diye; bezden kırmızı küçük bir kese dikilir, içine bozuk para konur, üç ihlas, bir fatiha sûreleri okunarak gül ağacına asılır. Bu kese yedi gün sonra gül ağacından alınır ve paralar bütün yıl boyunca bereket getirsin diye cüzdana konulur. Hıdrellez'de ateşler yakılıp üstünden atlanılır. Zeynep Mirazlı, İştîp'in Zegor köyündeki kutlamaların, Trakya'daki Hıdrellez kutlamaları kadar yoğun olmasa da yaşatılmaya çalışıldığını söylemektedir. (K.3)

Gelişen teknolojinin, ülkemiz insanını bu tür geleneklerden uzaklaştırdığı bir gerçek olarak karşımızda dururken Makedonya'da, özellikle de Çalık köyünde, uluslararası düzeyde Hıdrellez şenliği düzenlenmesi ve bu geleneğin diğerk köylerde de devam ettirilmesi taktir edilmesi gereken bir olaydır.

Sonuç olarak, Türkiye'de ve Makedonya'da yapılan Hıdrellez hazırlıkları ve kutlamalarının pek çok bakımdan birbirine benzediği görülmektedir. Türkiye'de yaşayan Türkler ve Makedonya'da yaşayan Türklerin Hıdrellez kutlamaları arasında bazı farklılıklar bulunduğu da tespit edilmesine rağmen, amaç aynıdır; bu güzel bayram günlerinde insanların sevdikleriyle biraraya gelmesi ve eğlenmesidir.

Çalıklı köyünde yapılan festivale ülkemiz sivil toplum kuruluşlarınca ve üniversitelerimizce mutlaka sahip çıkılmalı ve Çalıklı köyüne Hıdırellez kutlamaları için temsilciler gönderilmelidir. Sosyal, siyasal ve ekonomik bakımdan zor şartlar altında Hıdırellez kutlamak için hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan Çalıklı köyü insanının, sevgi ve saygıya lâyık bu çabasının mutlaka desteklenmesi gerektiği bu yazının temel düşüncesi olmuştur. ■

Dipnotlar:

1. Ana Britanica Ansiklopedisi, Hürriyet Gazetesi Yayını, C. IV. s. 242
2. Abdulhaluk M. Çay, Hıdırellez "Kültür-Bahar Bayramı", Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997, s. 19
3. Abdulhaluk M. Çay, age., s. 21
4. Ahmet Yaşar Ocak, İslâm- Türk İnançlarında Hızır Yahut Hızır-İlyas Kültü, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 113, Ankara, 1990, ss. 150- 157
5. Ahmet Yaşar Ocak, age., ss. 150- 157
6. age., s. 155
7. Abdulhaluk M. Çay, age., ss. 25- 26

8. Ana Britanica Ansiklopedisi, age., s. 242
 9. Abdulhaluk M. Çay, age., s. 28
 10. İsmail Eren, Halk Kültürü Derleme, Araştırma, "Üsküp'te Hıdırellez Âdetleri ve Kiril Harfleriyle Yayınlanmış Üsküp Manileri", 1984/ 3, s. 35
 11. İsmail Eren, age., s. 36
 12. age., s. 39
 13. Birlik Gazetesi, 26.05.2001 Tarihli Sayısı
- * Bu bilgi, Şenol Tahir ile 05. 05. 2001 tarihinde yaptığımız konuşma sırasında kendisinden alınmıştır.
- ** Talih açma oyunu, Üsküp'te "Martifal" adıyla anılırken; Dedeli köyünde "Mantufar" olarak söylenmektedir.

Kaynakça:

- Ana Britanica Ansiklopedisi, Hürriyet Gazetesi Yayını, C. IV
- ÇAY, M. Abdulhaluk, Hıdırellez "Kültür-Bahar Bayramı", Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997
- OCAK, Ahmet Yaşar, İslâm- Türk İnançlarında Hızır Yahut Hızır-İlyas Kültü, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 113, Ankara, 1990
- EREN, İsmail, Halk Kültürü Derleme, Araştırma, "Üsküp'te Hıdırellez Âdetleri ve

Kiril Harfleriyle Yayınlanmış Üsküp Manileri", 1984/ 3

*Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Halk Bilimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

1 Ana Britanica Ansiklopedisi, Hürriyet Gazetesi Yayını, C. IV. s. 242

2 Abdulhaluk M. Çay, Hıdırellez "Kültür-Bahar Bayramı", Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997, s. 19

3 Abdulhaluk M. Çay, age., s. 21

4 Ahmet Yaşar Ocak, İslâm- Türk İnançlarında Hızır Yahut Hızır-İlyas Kültü, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 113, Ankara, 1990, ss. 150- 157

5 Ahmet Yaşar Ocak, age., ss. 150- 157

6 age., s. 155

7 Abdulhaluk M. Çay, age., ss. 25- 26

8 Ana Britanica Ansiklopedisi, age., s. 242

9 Abdulhaluk M. Çay, age., s. 28

10 İsmail Eren, Halk Kültürü Derleme, Araştırma, "Üsküp'te Hıdırellez Âdetleri ve Kiril Harfleriyle Yayınlanmış Üsküp Manileri", 1984/ 3, s. 35

11 İsmail Eren, age., s. 36

12 age., s. 39

13 Birlik Gazetesi, 26.05.2001 Tarihli Sayısı

* Bu bilgi, Şenol Tahir ile 05. 05. 2001 tarihinde yaptığımız konuşma sırasında kendisinden alınmıştır.

** Talih açma oyunu, Üsküp'te "Martifal" adıyla anılırken; Dedeli köyünde "Mantufar" olarak söylenmektedir.

Kaynak Kişiler:

1. Selami TAHİR: Çalıklı Köyünde doğmuş. 1963 doğumlu. Üsküp Matematik- Bilgisayar Fakültesi mezunu. 1986 yılından beri Valandova Lisesinde matematik ve bilgisayar dersleri vermekte. Valandova'da yaşıyor. Evli ve iki çocuk sahibi.

2. Nâzım ŞENYÜZ: Kalkandelen kasabasında doğmuş. 1940 doğumlu. İlkokul mezunu. 1962 yılında Türkiye'ye göç etmişler. Şuan Kütahya'da yaşıyor. Serbest meslekte çalışmakta. Evli ve dört çocuk sahibi.

3. Zeynep MİRAZLI: İştîp'te doğmuş. 1945 doğumlu. İlkokul mezunu. Ev hanımı. 1955 yılında Türkiye'ye göç etmişler. Şuan İzmir'de yaşamaktadır. Evli ve iki çocuk sahibi.

Yozgat Yöresinde yapılan Tel Kırmalı İşlemeler

Öğr. Gör. Uzman Süheyla KALE
G.Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi El Sanatları Eğitimi

Resim 1

“Kızılırmak’ın çizdiği yay içinde Bozok Platosu’nda yer alan Yozgat ili zaman zaman platonun ismiyle de anılmaktadır. Bozok ismini Oğuzların aynı koluna ait Türkmenlerin buraya yerleşmesinden dolayı almıştır. Yayla ve vadilerin çok olduğu bölgede, coğrafi yapıdan dolayı şehrin adına “Yüzkat” denilmiş, daha sonraları bu konuşma dilinde Yozgat’a dönüşmüştür.” (Yozgat İl Yıllığı 1991:34) Zengin bir geçmişe sahip olan Yozgat bölgemiz bir çok topluluğun yerleşim alanı olması nedeniyle zengin bir kültüre sahiptir.

El sanatları toplumların kültür ve yaşayış tarzlarını anlatan somut örneklerdir. Bu kültürel yapının içinde genellikle gelenek ve görenekler doğrultusunda gelişen el sanatları hayatın belli devrelerinde daha da önem kazanmaktadır. Bu dönemler her insanın yaşadığı doğum, evlilik ve ölüm olaylarıdır. Toplumumuzda evlilik hazırlıklarının önemli bir bölümünü çeyizler oluşturmakta, el sanatlarımızın bir çeşidi olan işlemlerin ise kız çeyizlerinin içinde özel bir yeri bulunmaktadır.

Bugün hızlı yaşama paralel olarak şehirlerimizde artık çeyiz geleneği yavaş yavaş ortadan kalkmakla birlikte Anadolu’da birçok ilde olduğu gibi Yozgat bölgesinde de çeyiz geleneği hala sürdürülmekte ve nakışlarla bezenmiş çeyizler özenle hazırlanmaktadır. Yozgat yöresinde yapılan işlemler çok çeşitlilik göstermekle birlikte, bazı teknikler daha fazla tercih edilmekte ve gerek giyim kuşam gerekse yaşam alanlarını süslemekte-

dir. Hatta öyle ki aileler kız çocukları dünyaya geldiklerinde başlayan çeyiz hazırlıklarının düğüne kadar devam ettirmektedirler.

Çeyiz sandıkları uzun emek ve zaman harcanarak yapılmış rengarenk, zevkli işlemlerle doludur. Bu işlemler genellikle evlenen kızın ve annesinin beceri düzeyinin bir ölçüsüdür.

Yozgat bölgesinde yapılan alan araştırması sırasında yörede “işlenği” adıyla anılan işlemler arasında en çok kanaviçe ve tel kırma tekniği ile yapılmış ürünlerin ve örgü tekniklerinden olan dantellerin yaygın olarak kullanıldığı belirlenmiştir.

“Tel kırma 17. yüzyıl sonlarında Bartın Yöresinde yapılmaya başlanmış ve bu yörenin ismini almıştır. Daha sonraları Zonguldak, Amasra ve diğer bölgelere de yayılmıştır. İki yüzyıllık geçmişi olan bu işlemler önceleri Türk işi, hesap işi gibi işlemlerde yardımcı iğne olarak kullanılmış. 19.y.y.’dan sonra ipek kumaşlara ve tülbent üzerine, 20.y.y.’dan sonra ise keten, tül gibi kumaşlarda şal, kına örtüsü, kına eldiveni, yazma gibi ürünlere uygulanarak yeni alanlar bulmuştur.” (Tatlı, 2004:3)

Teknik gereği üzerine tel kırma uygulanacak kumaşların, iplikleri sayılabilir, yumuşak ve esnek, en ve boy iplikleri eşit dokunmuş, gözenekleri açık olanları tercih edilir. En çok, altıgen delikli tüller, krep demor, tülbent, mermerşahi, havıyan, jorjet, bürümcük, şifon, keten ve yerel dokuma olarak da şile bezi gibi kumaşlar kullanılmaktadır.

Tel kırma, makinelerde inceltilmiş ve yassılatılmış altın, gümüş, bakır tellerle işlenmektedir. Ayrıca bakır üzerine gümüş veya gümüş üzerine altın kaplama teller de kullanılmaktadır. Kaplama telin maliyeti düşük olmakta ve alımı kolaylaştırmaktadır. Ancak bu teller zamanla karardığından soyularak işlemin görünümünü değiştirmektedir.

Tel kırma iğnesi özeldir. Yassı ve 2-3

cm. boyunda ucu sivri, arkası telin kumaştan rahat geçmesi için geniştir. Altın, gümüş, pirinç krom gibi metallere yapılanları ve çift delikli olanları vardır. Gümüş olanları tercih edilir. İğnenin iki delikli olması, telin birinci delikten geçirildikten sonra tekrar kıvrılarak öbür deliğe geçirilmesi ve işleme anında telin iğneden çıkmaması içindir. İğne seçilirken, iğne yanlarının kumaşı zedelememesi ve yırtmaması için pürüzsüz olmasına dikkat edilir.

Tel kırma işinde tel tek renk kullanıldığı gibi gümüşle altın, gümüşle bakır teller birlikte kullanılarak renkli çalışmalar da yapılabilmektedir. Kullanılacak tel gümüş rengi ise daha parlak ve güzel görünmesi için kumaş koyu renk tercih edilir.

Tel kırma yapılırken süslemelerde; pul, boncuk, kurt ve tırtıl kullanılabilir.

İşleme yapılırken katlanıp kırılmaması için teller 15-20 cm'den uzun olmamalıdır. İşlemeye başlarken ve işleme bitirilirken teller makasla kesilmemelidir. Her bir puan ayrı ayrı yapıp, her puandan sonra tel baş parmak ve işaret parmağı arasında öne arkaya bükülerek kırılır ve diğer puana başlanır. Bu işlemeden dolayı bu teknik "Tel Kırma" adını almıştır. Teller kullanılırken, tele tırnak sürülmez. Dü-

zeltme işlemi parmaklar arasında yapılır. Ancak teller kumaş üzerinde tırnakla yatırılıp düzeltilerek yerleştirilir.

Tel kırma (X) ve (+) şeklinde iki iğne tekniğiyle yapılır. Yozgat yöresinde görülenler (+) şeklindedir.

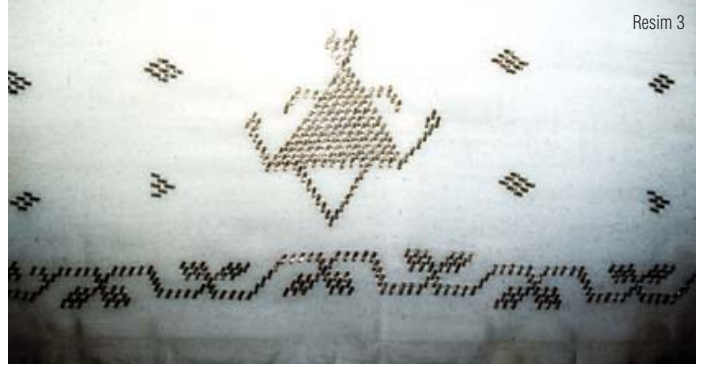
Tel kırma tekniği; tel kırma iğneleriyle motifler oluşturulup başına kullanılabilmesi gibi, Türk işi, hesap işi gibi işlemlerde serpmeler halinde yardımcı iğne olarak da kullanılır. Yardımcı iğne olarak kullanıldığında işlemeye canlılık ve parlaklık verir.

Tel kırma çalışılırken germe aracı olarak kasnak kullanılır, eni geniş kasnaklar tercih edilir.

Kenar temizleme tekniği olarak, özellikle telin renginde pulla yapılmış firkete oyası, iğne oyaları, mekik oyaları, tığ oyaları kullanılır. Tül kumaşta tel kırma puanlarıyla kenara bordür yapılarak kumaşın fazla kısmı kesilir. Köşe yapıp kenara değişik ve çeşitli süslemeler yapılır.

Tel kırma bitkisel, geometrik, nesnel ve figürlü bezemeler görülmektedir. Tel kırma iğnesi serpmeler halinde ya da iğnelere gruplanmış motifler ve bordürler halindedir. Ana motifler ve ara motiflerden oluşan kompozisyonlar çoğunluktadır. Uygulanan desenler, sayılar olarak yapılan desenlerdir. Desen geçirme tekniği de sayılarla yapılır. Hesap işi, kanaviçe, goblen, dantel, antep işi, kilim desenleri gibi her türlü sayılarla yapılan desen ve daha önce yapılmış tel kırma desenleri kullanılabilir. Puanların en ve boyları farklı olduğu için simetrik desenler fazla tercih edilmez.

Tel kırma tekniği mevlüt ve namaz baş örtülerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bunların dışında tel kırma: Sehpa, vitrin, masa örtü-

Resim 3

leri gibi çeşitli örtülerde; gelinlik, gece elbisesi, bluz ve yelek gibi giysilerde; fular, şal, çanta, cüzdan, terlik, ayakkabı gibi giyim aksesuarlarında da uygulanmaktadır.

"Tel kırma tekniği diğer işlemlerden farklı ütülenir. Kumaş normal ütülenir, teller ise, üzerinden şişe yuvarlanarak düzeltme yapılır." (Kale, 2003:19)

"Gümüş tellerde sararma olduğunda gazete kağıdı ile silinerek temizlenmektedir." (Tatlı, 2004:6)

Tel kırma tekniği ile Yozgat yöresinde yapılmış ve yapılmakta olan bazı ürünler ve özellikleri şöyledir:

Yozgat yöresinde tel kırma işi birçok ürün üzerinde görülmekle birlikte en çok düğün kıyafetlerini tamamlayan örtüler arasında yer almaktadır. Bu örtülerden başa bağlanan al örtü en önemlisidir. Gelin kız giydirilirken gelinlikten sonra başına renk renk örtüler bağlanıp, kırmızı renkte olan tel kırma işi ile bezenmiş olup gelinin yüzünü örter. Gelinin yüzüne al örtü örtülürken, damadın yüzüne yeşil örtü örtülmektedir.

Genellikle kare şeklinde olan al örtü krep demor, şifon gibi kumaşlar üzerine tel kırma tekniğiyle çalışılmakta, gelinlik başında fes üzerine örtülmek amacı ile hazırlanmaktadır. Örtüde süsleme elemanı olarak bitkisel ve geometrik bezeme kullanılmıştır. Başın üstüne gelen kısmında iç içe oluşan üçgenler ve üçgenlerin kenarında bitkisel bezemelerden meydana gelmiş motifler bulunmaktadır. Örtünün kenarı S şeklinde kıvrımlı bordür ile

Resim 2

çevrili olup ortadaki alana, serpme biçiminde yerleştirilmiş dört yapraklı mineler işlenmiştir. (Resim 1)

Ancak bu gelenek, tel kırmalı örtünün maliyetinin yüksek oluşu nedeniyle günümüzde az yapılmakta, yerine kırmızı şifon kumaş üzeri metal pullarla süslenerek yapılmış pullu kıvrak yapılmaktadır. (Resim 2)

Gelin kızların kına gecesinden bir gün önce saç kesim töreni yapılmaktadır. Buna yörede Kahkül anlamındaki “Kekil kesme töreni” denilmekte ve bu esnada başa bağlanan örtüye de kekil örtüsü denilmektedir. Kayınvalideden geline hediye adeti ile elde edilerek kullanılır. Genellikle kare şeklinde olan kekil örtüsü beyaz tülbent kumaş üzerine uygulanmıştır. Dantel ipliği ve metal pulla fırkete oyası örülerek örtünün kenarları süslenmiştir. İki yana açık, simetrik yaprakların bağlandığı, kıvrımlı bordür örtünün üç kenarını çevirmektedir. Baş üstüne gelen bölgede, yanlarında uzantıları olan üçgen ana motif bulunmaktadır. Örtü yüzeyinde ayrıca serpme olarak küçük dörtgen motifler yer almaktadır. (Başdemir Ayten) (Resim 3)

Beyaz tülbentten yapılmış tel kırmalı örtüyü ise hanımlar banyodan sonra başlarına bağlamaktadırlar. Bu örtülerin sadece, yarısına yani köşelerden üçgen olarak katlandığında üste gelecek ve görünecek kısımlara işleme yapılmaktadır.

Koyu mavi tül üzerine uygulanmış olan mevlüt örtüsü. Desenin tamamı tel kırma iğnesinin (+) şeklindeki puanıyla çalışılmış olan, kenarları yine bu puanla yapılan bordür çalışmasıyla oluşturulmuştur. Örtünün dört köşesinde ve karşılıklı iki kenar ortasında toplam sekiz tane olmak üzere çiçek ve yapraklardan oluşan bitkisel motifler yer almaktadır. Dört kenarı, üçgen motiflerden ve üçgenler üstüne yerleştirilmiş ay yıldız görünümündeki motiflerden oluşan kalın bir bordürle çevrelenmiştir. Bitkisel motiflerde

Resim 4

köşeye doğru uzanan dallara bağlanmış iki yaprak ve iki yaprağın ucunda gül, güllün ucunda ise güle bağlı üç yaprak bulunmaktadır. Örtünün bütün yüzeyinde tek puandan oluşan serpmeler görülmektedir. (Resim 4)

Siyah krep demor kumaş üzerine uygulanmış

sehpa örtüsü, kenarları iğne oyası ile süslenmiştir. Kare kompozisyonlu örtünün karşılıklı iki köşesinde bitkisel motifler dört kenarı zigzag kıvrımlı ince bir bordürle çevrelenmiştir. Bitkisel motiflerde köşeye doğru uzanan üç yaprak yer almaktadır. Bu yaprakların iki kenarında, ucu içe doğru kıvrımlı köşeli büyük yapraklar bulunmaktadır. Kıvrımlı yaprağın ortasında, bağlantı yapan yuvarlak ve onun üzerinde dörtgen ve yanlarında da iki küçük puan şeklinde motif yer almaktadır. (Resim 5) (Ergen, Burçin)

Tel kırma tekniği, ülkemizin bir çok yerinde özellikle çeyizlerde yaygın bir biçimde yapılmaktadır. Bununla birlikte büyük şehirlerde çeyiz geleneğinin azalması bu ürünlerin günden güne yok olmasına neden olmaktadır.

Bu ürünlerin yaşatılması ve böylece geleneksel el sanatlarımızın kuşaktan kuşağa aktarılması için halen yapılmakta ve kullanılmakta olan örneklerin bulunup ortaya çıkarılması gerekmektedir. Bu özel nakışımızın unutulmaması ve kaybolmaması için; yöre halkının ve özellikle kadın emeğinin de paraya dönüşmesi gerekmektedir. Bu yönde üniversitelere, mesleki ve teknik eğitim kurumlarına, sivil toplum örgütlerine görev düşmektedir. Tel kırma işinin yurt içi ve yurt dışında tanıtılması, üretilmesi, pazarlanması ve ülke ekonomisine kazandırılması açısından da önemlidir. ■

Kaynakça:

- KALE, Süheyla, Gaziantep Yöresi “Altın Tel İşi” , Motif Dergisi Yıl.9 Sayı.33 İstanbul 2003
 KORKUSUZ, Süheyla, Nakış Temel Ders Kitabı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1980
 KÖKLÜ, Hülya, El İşlemeleri, YA-PA Yayınları, Turan Ofset, İstanbul, 2002
 TATLI, Cemalettin, İpekçi Cemal Tel Kırma, Yıl.1 Sayı1, İnkansa Ofset, Ankara, 2004
 TOPLU, Ayhan, Oya ve Bartın İşi, Dilem Yayınevi, İstanbul, 1988
 Yozgat 1991 İl Yıllığı, Sevinç Matbaası, 1991

Kaynak Kişiler:

- BAŞDEMİR, Ayten, 1946 Yozgat
 ERGEN, Burçin, 1979, Yozgat

Kültür Sanat Yazıları

25

Kafkasyalı iki Türk Ressam İbrahim Safi ve Ekber Kazım Mugan

Ekber YEŞİLYURT
Halkbilimci - Ressam

İbrahim Safi Türk resim tarihinde kendisine yer etmiş ustalardan biridir.

Şimdi rahmetle andığımız Safi ile tanışmam eskilere dayanır. Ama o, 4 Ocak 1983 tarihinde Odakule İş Merkezi'nin alt salonunda İSOSEM Sanat Galerisinde açılan son kişisel sergisinde bu dünyada yoktu.

O öldüğün de ben Odakule İş Merkezi'nin on üçüncü katında çalışıyordum. İşyerimizin bir bölümü bu merkezin dört katında yerleşti.

Burası Pera'ya ve Taksim'e de yakın olduğundan, öğlen ve akşam çıkışlarımızda arkadaşlarla sanat gezilerine katılır ve bu gezilerden çok büyük de keyif alırdık.

Odakule İş Merkezi'nin alt katındaki sanat galerisinde açılan sergilerin tümünü gezerdik. O zamanlar böyle sine çok galeri de yoktu, sanatçı da.

İbrahim Safi'nin sergisi burada açılınca çok sevinmiştim, kendisi ile biraz hemşeri de sayılırdık. Azerbaycan'dan göç eden ailem orada hep sanat nosyonunun çok yüksek olduğunu söylerdi. Safi de 1918 yılında Birinci Dünya Savaşı sonunda Türkiye'ye gelip yerleşen Azeri Türklerdendi. Azerbaycan muhaciri olmasından mı nedir bilemiyorum, oldum olası kendisine bir yakınlık, bir hayranlık duymuşumdur. Hem kendi kişiliğinden hem de yaptığı resimlerinden her zaman pozitif enerji aldım.

Yaşarken açtığı sergilerine her gün birkaç kez uğrar, sohbet ederdik.

Yine bir sanat sohbeti sırasında benim de resimle ilgilendiğimi öğrenince dedi ki; "En iyi öğretmen tabiat-

tır, ressamın öğretmeni tabiatın içinde var. Bunu hiç unutm.

Safi, yalnız bana değil, bütün sanatçılara ve sergisini izleyen tüm sanatseverlere yakınlık gösterirdi.

Benim İbrahim Safi ile gıyaben tanışıklığım 70'li yıllarda faaliyetini sürdürdüğümüz Azerbaycan Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği'nin üyesi olduğum ve dernek başkanımız Prof. Nuri Mugan'ın İbrahim Safi'nin akrabası olmasından kaynaklanıyordu.

O yıllarda Nuri Bey Çapa Tıp Fakültesi Hastanesi Dış Hekimliği Bölümü Başkanı idi ve sonra da Dekan olarak görev yaptı. Nuri Mugan Dış Hekimliği'nde ünlendiği kadar aileden gelen gen yapısındaki sanata olan yakın kişiliğiyle de tanınıyordu.

İbrahim Safi, Nuri Mugan'ın babası Ressam Ekber Kazım Mugan ile anne tarafından akraba idi. Safi, Azerbaycan'a bağlı Nahcivan'ın Başnurasen ınterlantı olan Ordubada bağlı Yenice Nahiyesi'nde doğmuştu. Ozan olan babası Rahman (İbrahim) üç yaşındayken ölmüştü. Çocukluğu zorluklar içinde geçmişti. Nuri Bey'in babası Ekber Kazım Mugan ise yüksek tahsilini yapmak üzere Nahcivan'dan önce Kiev Hukuk Fakültesi'ne sonra da Hasrullah Han'ın tavassutu ile Moskova Hukuk Fakültesi'nde tahsilini tamamlar, diplomasını alır.

Ekber Kazım, Nahcivan beylerinden soylu bir aileye mensuptu. Mugan sanata olan merakı ile Moskova'da entelektüel bir yaşam idame ettirir. Sanatçıların mesken tuttuğu yerlerde gezmeyi ve oralarda yaşamayı seven bir kişilik edinir. Sanatçı olma fikri ile tutuşan Ekber Kazım Mugan burada Moskova'nın en jante gençleri ile arkadaşlık kurar.

Bir gün sanatçıların takıldıkları bir kafede arkadaşları ile birlikte otururlarken yan masadaki gençlerin Rusça Türkler aleyhine konuşmaları dikkatlerini çeker, bu konuşmaya kulak kabartırlar. Yan masada oturan gençler Türklerin sanattan anlamadıklarını, sanata bakış açılarının dar olduğunu hatta dünyaca tanınan meşhur sanat adamlarının da bulunmadığını konuşmaları ve hakarete varan bu gibi sözler onurlarına dokunur. Ekber Kazım Mugan'ı ve akrabası Hanlarofu rencide eder ve yerlerinden kalkıp yan masadaki gençlerle tartışmaya girerler. Türk olduklarını, Türkler ve Türk sanatı hakkında bu tür konuşmalardan hoşlanmadıklarını söyleyip kavga çıkmasına mani olamazlar.

Ertesi yıl Moskova Güzel Sanatlar Fakültesi'nde de sınavlar vardır. Ekber Kazım da bu sınavlara girer ve kazanır. Artık sanatçı olmaya karar verir. Moskova Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde okumaya başlar. O dö-

nenlerde Moskova Güzel Sanatlar Fakültesi'nde Alman resim ekolü hakimdir. Fakat Mugan'ın atölye hocası Dr. Jivago'nun yazarı Pasternal'in babasıdır.

Kendilerini sanat ortamı içinde bulan Mugan ressamlığa ilk adımı atar. Ekber Kazım Mugan Hukuk Fakültesi'nden sonra Resim ve Heykel Bölümü'nü de bitirir. Birçok resim ve heykelle imzasını atan Ekber Kazım Mugan bu arada hukukçudur da. O sıralar Nahcivan'da yaşamını sürdüren Safi ise maceracı kişiliği ve okuldan sıkılması fakülteden ayrılmasına sebep olur ama hep resim yapar ve yaptığı resimleri satarak yaşamını idame ettirir.

O dönemler Rusya, için için kaynamaktadır.

Ekber Kazım Mugan ve İbrahim Safi, Kafkasya'da savaştan ordu ile ayrı ayrı Türkiye'ye gelirler, birbirlerinden irtibatları kopmuştur artık. Ekber Kazım Mugan Türkiye'ye gelince Ardahan'a yerleşir, kendisine Türkiye Taçyiv Yardım Cemiyeti Hayriye Komitesi Nazırı görevi verilir. İbrahim Safi ise Kuvayi Milliye ile İstanbul'a gelir ve kendisini sanata adar. Girdiği İstanbul Sanayii Nefise Mektebi (Güzel Sanatlar Akademisi)'ni 1923 yılında tamamlayarak üstün başarı ile mezun olur. 1930'a kadar Resim Şubesi'nde Namık İsmail Bey'in Atölyelerinde "Misafir Talebe" olarak çalışmalarını sürdürür.

Artık 1924'ten itibaren resimlerini tanıtmaya başlar.

1924-25 yıllarında Atatürk'ün ilk portresini çizen İbrahim Safi, 1942 yılında askerlik görevine çağrılır, vatani görevini Üsteğmen olarak Adapazarı'nda ve İstanbul Sarıyer'de Topçu Üsteğmen olarak bitirir ve İstanbul'a yerleşir.

Kafkasya dan ayrı ayrı İstanbul'a gelen Safi ve Mugan Yıllar sonra Karaköy Vapur İskelesi'nde tesadüfen karşılaşır ve görüşürler.

1955'ten sonra yurt dışında sergi açmaya başlar. İki yılı Münih'te olmak üzere on bir yıl yurt dışında çalışır. Hükümet tarafından Roma ve Viyana'ya gönderilir. 1967'ye kadar yalnız Marsilya'da sekiz sergi açar.

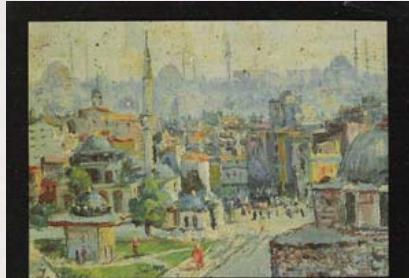
1960'lı yıllardan sonra hemen bütün resimlerini tuvaler üzerine yapan Safi, 1930-40'lı yıllarda imkansızlık nedeniyle birçok İstanbul resmini mukavva üzerine çizer. 1960-70'li yıllardan sonra resimlerinde çok daha canlı, parlak renkler kullanmaya başlar. 1975-80'li yıllardan sonra görme yeteneği giderek azalmıştır artık.

Bu arada Safi'nin evinde çalışan ve ona çok iyi yemek yapan ve meze hazırlayan Rum asıllı Zaharo Hanım ile evlenir ve iyi bir evlilikleri olur.

Resimde, izlenimci duyarlığın bir profes-

yoneli olan İbrahim Safi'nin sanat serüvenliğini Sanat Yazarı şimdi rahmetle andığım Sezer Tansuğ ise şöyle anlatır;

"Resim sanatının ışık ve renk serüvenliği, çağdaş, değişken bir kent yaşamının hareketli ortamına, hiç bir zaman bu yüzyıldan daha uygun düşmeyebilirdi. Realist ve romantik akımların sanatsal duyarlık bö-

lümüne egemen oldukları 150 yıl öncesinden günümüze, dayanıklılığını en çok koruyan akım ruhunun izlenimcilik olması da bu yüzden rastlantı sayılamaz.

Rus Sanat Akademisi'ndeki ilk formasyon aşamasından sonra, I. Dünya Savaşı sonunda Türkiye'ye gelip yerleşen Kafkasya orijinli İbrahim Safi'nin 1983 yılına kadar süren resim serüveni, izlenimci sanatın Avrupa dışı ülkelere özgü verimli ve üretken bir uygulama tutkusu içinde süreklilik kazanan popüler bir etkinlik olarak değerlendirilebiliyor. 1950'li yıllardan bu yana popüler nitelikte sergi faaliyetlerini izlediğimiz sanatçının özellikle yoğun renk eğilimlerinin farklılığı yönünden Rus izlenimci ekolüyle ilintisi belirgindir. Safi'yi belli bir ölçüde Türk izlenimci ekolün temel yaklaşımlarından ayıran

özellik ise, renk değerlerinin ışık sorunlarından bağımsız kalabilen bazı ağır ve dramatik yönelişleridir.

İbrahim Safi'yi bir post-empresyonizm üslupçusu olarak değerlendirebilmenin ana koşulu, yaşam sürecinin profesyonel zorunluluklara göre belirlendiği popüler bir üretim faaliyetinin çerçevesinde aramak gerekir.

Safi'yi belirgin bir üslup imzasına kavuşturan asıl değer, yoğun renk vurgularıyla belirlenen dokusal bir sisteme bağlı görülebilir. İstanbul pitoreskini işleyen tuvallerinde geçmişe özlem, belgelerinin görülme isteği şüphesiz engellenmeyecektir. İbrahim Safi'yi izlenimci dönem sonrasında salt profesyonel bir üretim aksiyoncusu olarak görmekle yetinmemeliyiz. Ancak sayısız sergiler faaliyetlerini göz önüne aldığımızda, profesyonel kapıyı alabildiğine zorlamış bir resim kahramanı olduğunu da düşünmek zorundayız.

Safi'nin profesyonel çabalarının, hayatını sadece resme bağlamış olmasının önemini vurgulamaktan da kaçınmıyorum. Fakat o kadar çok sayıda serginin çözülmüş, dağılıp gitmiş bir kayıp olarak kalmadığını, gene İbrahim Safi'nin resmine duyulan güncel ilgiler kanıtıyor. Türkiye'de piyasa olgusunun kökleşme şansları aradığı son on yıl içinde İbrahim Safi'nin de gittikçe artan bir talep bulunması boşuna değildir. Bu talep artışının sanatsal değerleri öngören ya da onlara paralel bir kriter oluşturduğuna da kesin gözüyle bakılabilir. Bu sanatsal değerler kuşkusuz 20. yy. sanatının ferdileşme sürecini kuşatan dramatik yorum fantaziyeleriyle birleşmiyor, ancak izlenimcilik gibi ayrıcalık bir akım ruhunun yorumcu duyarlığını paylaşmaktan da geri kalmıyorlar. Işık altında devinen bir kent dünyasına ait gözlemlerin, salt betimleyici bir sınıra zorlanamayan ruhsal değerleri, Safi'nin resimlerinde sığınacak bir yer bulabiliyorlar."

Ve... 1983 yılında yitirdiğimiz büyük usta hemşerim İbrahim Safi, 100. sergisinin açılış akşamı bu dünyaya elveda dedi.

İstanbul'da yaşamı boyunca karnını genellikle balık ekmeleyle doyurmak zorunda kaldığını söylerdi. Ama Rum asıllı eşi Zaharo Hanım da çok iyi meze ve yemek yapardı. Yaşamı boyunca resim yaparak geçimini sağlamış olan sanatçı, birgün Kasımpaşa'da resim yaparken şahit olduğu bir karı-koca kavgasında kafasına dolma tenceresi yemiş ve bir daha da Kasımpaşa'ya gitmemiş. Rahmetlinin "dünyaya bir kez daha gelsem yine ressam olmak isterdim." sözleri ise sanata olan bağlılığının gerçek ifadesidir. 1884'de doğan 1972'de bu dünyadan göçen Ekber Kazım Mugan ve 1983'de bizlere elveda diyen İbrahim Safi'yi kimileri tanıır, kimileri tanımaz ama eserleri var oldukça onlar da varolacak... Ruhları şad olsun... ■

Divriği’de Sahra Geleneği

Fatma PEKŞEN
Araştırmacı Yazar

Sahra deyince, hemen aklınıza kızgın güneş, uçsuz bucaksız araziler gelmiştir değil mi? Doğrusunu söylemek gerekirse ben de aynı şeyleri düşünüyorum ama Arapça karşılığı ova, kır anlamında olan sahranın, Divriği’deki manâsı daha bir başka. Sahra, eşittir hanımların kır eğlencesi, toplu pikniği, oyun, elbise, takı cümbüşü desem şaşırırsınız değil mi?..

Neyse, sizleri daha fazla merakta bırakmadan imkanlarım ölçüsünde bu kadınlar arası geleneği anlatmaya gayret edeyim.

Radyo ve televizyonların icadı ile darbe yiyerek unutulup giden sahra geleneği güçlü bir ihtimalle ilk olarak Mengücekoğulları’ndan bir kadınefendi tarafından İğmbat dağının arka tarafına düşen Taraphane’de (Darphane) düzenlenmiştir. Yılların yılları, asırların asırları kovaladığı dünyamızda nice uygarlıkların, nice geleneklerin gelip geçmesi elbette ki tabiidir.

Bir gün, hatta iki gün önceden çarşıda tellallar bağırır, “Puvargözünde sahra vaaar.. Duyduk duymadık demeyin” ... Çarşıdaki kocalar karılarına, komşular birbirlerine, çabucak yayarlar

bu haberi.

Evin yaşlıları, “Yarin işiizi çapuhca göresiz ki, o birgün sahreye gidesiz” der. (Sahre, sahra kelimesinin ilçedeki söyleniş şeklidir. Tahmin edeceğimiz gibi, Sâre, Sahire gibi kadın isimleri de Sahre şeklinde telâffuz edilir.)

Sahra haberini alanlar, hazırlık yapma telaşıyla eğlenceye sanki akşamdan başlamış olurlar. Poçikli börek, katmer, yağlı bazlama, kömbe hamurları yoğrulmaya, saclar, oklavalar ortaya çıkmaya, peynirli, kıymalı börekler hazırlanmaya, altın sarılı yumurtalar haşlanmaya başlar bütün evlerde.

El gibi kaymağıyla kalaylı bakraçlardaki tatlı yoğurtlar, bahçenin mis gibi reyhanıyla, asma yaprağıyla ortaya getirilecek olan içler, yüzü sıvama etle kaplı alıtlı pilavlar, sahra için değil de ne için hazırlanır sanıyorsunuz?...

Sahrayı düzenleyen kadın, sözüne güvenilir dürüst ve güçlü kuvvetli birkaç delikanlı seçerek ıssız ama yeşillik yerdeki kadınların, kızların güvenliğini temin etmek zorundadır. Sahralar, uzun geçen kış günlerinden sonra sıcak günlerin, baharın, yazın gelişini kutlamak için düzenlenmekle birlikte, “Hayırlısıyla, oğlum askerden sağ salim gelirse, veya gelinim sağ salim doğumu yaparsa” gibi vaadler sonucunda da düzenlenebilmektedir.

Akşamdan, ertesi gün yenecek yiyecekleri, giyilecek elbiseleri, takılacak takıları hazırlayan hanımlar sabahın ilk ışıklarıyla gi-diş yolculuğuna başlarlar.

Şehir merkezine bir buçuk-iki saat uzaklıktaki bu yeşillik, genellikle de ırmak kenarı olan mesire yerlerinden bazıları şunlardır: Çaykenarı, Kale, Puvargözü (Pınargözü), Pireyip, Taraphane (Darphane), Taşbaşı, Yenipıvar, (Yenipınar), Ağar, Hazerkek ayağı, Palanga, Hars Bahçe...

Zengin hanımlar, başı bir hizmetçi tarafından çekilen at ile yaşlı hanımlar, -ki mevsimine göre kaysı, üzüm, kavun, karpuz dolu heybeler, evin küçük çocuklarından biri ikisi eşliğinde- eşekler ile diğerleri yayan olarak sahra yolculuğuna başlarlar.

Hanımlar yola çıkmadan, beş-on dakika önce atlarına semaverlerini, deflerini, gırnalarını, kemanlarını yüklemiş olan güvenlikten sorumlu gençler varılacak yere doğru atlarını sürmüşlerdir bile. Hanımları görmeyecek bir mesafeye oturacak, hanımlar tarafından gelecek yemekleri yiyecek, kendi aralarında çalgılar çalıp, türküler söyleyip oynayacaklar, her zaman ellerine geçmeyen bu günü değerlendireceklerdir. Sahreyi düzenleyen hanım iki de çalgıcı ayarlar. Geçtiğimiz yüzyıllardan adı bugüne gelmiş, Mıgılı, Mışık, Parti, Arşak (Ermeni olsalar gerek). Bu yüzyıldan, Aşuhgilin Topal Ali, Kör Hafız Recep ve Kör Hamdi ünlüdür. (Benim şahsen tanımadığım ama, günümüz orta yaş ve üzeri hanımlarının gayet iyi bildiği bu Hamdi ve Hafız ikilisi uzun yıllar sahraların, kına gecelerinin ve düğünlerin hafızalarda kalan bir parçası olmuş, deflerini, armonikalarını, kemanlarını konuşturmuş, çok iyi bildikleri Divriği türkülerini, oyun havalarını okuyarak, güzel saatlere daha bir güzellik katmışlardır. Gözlerinin görmemesi dolayısıyla kadınlar tarafından kaç-göç olmayacağı için daha bir benimsenmiş olan bu ikiliyi cızırtılı eski kasetler dışında hatırlayan, arayan var mıdır bilemiyorum?)

Ayrıca kimisi sesiyle, kimisi çalgısıyla, kimisi oyunuyla ün yapmış, Gazioğlu Veysel Amcalar,

Nalbantoğlu Mahmut Amcalar, Avcıoğlu Lütfi Ustalar, Ayıllıoğlu Halil Hocalar, Ateş Şükrüler vardır ilçede. Kadın erkek ayrı ayrı eğlenilen düğünlerde, kına gecelerinde bu saydığım isimlerin dışında çok güzel kaşık oyunu oynayıp, türküler söyleyenler de mevcuttur.

Dinlene dinlene sahra mevkiine gitmekte olan çocuklu, gençli kadınlar kafesi "Yorulduk, öldük, bittik" gibi ufak ufak sızlanmalara geçecekken, daha 5-10 dakikalık mesafeden def sesini, türkü sesini işitince son bir gayret göstererek konaklayacakları yere varırlar. Yay-

Sahrayı düzenleyen kadın, sözüne güvenilir dürüst ve güçlü kuvvetli birkaç delikanlı seçerek ıssız ama yeşillik yerdeki kadınların, kızların güvenliğini temin etmek zorundadır. Sahralar, uzun geçen kış günlerinden sonra sıcak günlerin, baharın, yazın gelişini kutlamak için düzenlenmekle birlikte, "Hayırlısıyla, oğlum askerden sağ salim gelirse, veya gelinim sağ salim doğumu yaparsa" gibi vaadler sonucunda da düzenlenebilmektedir.

gı adını verdikleri hafif örtüleri serip, birbirleriyle selamlaşp, hal hatır sorma faslı yaptıktan sonra kahvaltılarına başlarlar.

Helvalar, hasirdeler (nişasta ve pekmez ile yapılan bir helva çeşididir.), kulaklı börekler, sütlü yufkalar, yağlı bazlamalar v.s. küme küme herkesin neşeyle, iştahla oturduğu sofralarda çabucak tüketilir, birbirlerine yakın mesafede oturanlarca da karşılıklı ikramlar yapılır. Dönemine, mali durumuna göre semaverler, gaz ocakları çalıştırılıp, üzerine Akkuyruk çayından dem-

lenmiş demli çaylar oturtturulur. İki üç taşı bir araya getirerek, muhacir ocağı kurup çay demleyenler de mevcuttur, sütü, sütlü kahveyi tercih edenler de... (Envai çeşit çayın bulunduğu günümüz insanları, Akkuyruk çayının dayanılmaz kokusunun, otları ve ağaçları bile kışkandıracak nefasette olduğunu nereden bilecekler?)

Kahvaltı faslı bitince, bulaşıkları yıkayan gençler, bir ağaç arkasına geçip birbirlerine perde tutarak evden getirdikleri kıymetli elbiselerini giyerler.

Takıları üzerlerinde getiren kadınlardan yaşlı ve orta yaşlı olanlar elbise değiştirmezler. Evden gelirken en güzel elbiseleri olan kadife elbise, kadife ceket ya da sırmalı cüppelerini giymişler, inci, bilezik, altın zincir, gramsa, küpe, yüzük ne varsa yaşlarını uygun olanlarını takmışlar, başlarına altınlı sıra (bir çeşit tepelik) oturtturup beyaz tülbentlerini örtmüşlerdir. Orta yaş ve üzeri hanımların takıları ve elbiselerini ya karaçadır ya da alacaçadır örtecektir elbette ki.

Allı, morlu rengarenk ipek çadırlarının, Bağdat Çadırlarının altında ipek elbiseleri ve yüzüncü, istefan, şerit, hırtlatma, hamaylı, yan tövüt, köstek saat, sallama kemer (dibi liralı) top, inci, gramsa, beşibirlik, ortağa, kollarında cebe, sutara (bilezik), hasır bilezik, altın saat, saçlarında altın balık (yoksullarda gümüşten olur) ergibaş, zogattepe, yozgattepe gibi adlarla anılan tepe (tepenin orta kısmında elmas taş bulunur, kaysı çiçeği, yıldız, şeftali çiçeği gibi adlar alır.) altınlı hindi (ipek tülbendin etrafına küçük altınlar dikilir) gibi takılar bulunan genç hanımlar, artık biraz daha ağır elbiselerini giyeceklerdir.

Parça fistan (satenimsi ağır sim kumaştan uzun, biraz da dar yollu olur), dögmeli fistan (ipek üzerine sırmayla serpmeye çiçek işlenmiş olup, kol ve yakaları ağır dantelli, gelinlik gibi uzun ve geniştir) değişik bir ipekli fistan ya da bindallı giyerler.

Çalgıcının oyun havalarını vur-

masıyla birlikte genç kızlar, gelinler için artık oyun zamanı gelmiş demektir. Eğer saharayı bir kadın düzenlemişse o evin gençleri, diğer genç kızları, gelinleri oyuna kaldırır. İkişer kişinin karşılıklı oynadıkları bu oyunlara kimse kendiliğinden kalkmaz, nazlanır. Canları oynamak istese bile kendiliğinden oyuna kalkmaz, birisinin kendisini zorla bileğinden tutup kaldırmasını beklerler. “Oyuna çekme” ya da “oyuna kaldırma” denilen bu adet, kına gecesi ve diğer düğünler için de geçerlidir. Oyuna “mihenk taşı” diye bakan oğlan anneleri, ağır-uslu oynayan ağırbaşlı kızları gözlerine kestirirler, sıra hamamda denk getirip incelemeye gelecektir çünkü.

Parmaklarını şıkırdatarak oynayanlar olduğu gibi, içi süslü özel tahta kaşıkları konuşturarak oynayanlar da bulunur. Oturup seyredenler de “çapuh” çalarlar. Çapuhun yöresel bir çalgı olduğunu zannetmeyiniz. Elleri birbirine vurarak çıkardıkları şaplak sesine “çapuh” denir. Alkış da diyebiliriz aslında.

Nişanlı kız varsa oğlan evinden, oğlan evinin yakınlarından çerez, koku ve şeker dağıtılması adettendir. Buna “şeker goru” denilir. Aynı işlem, hamam, nişan ve düğünlerde de geçerli olup, birçok aile böylesi toplu yerlere giderken yanlarında “n’olur n’olmaz” diye şeker, çerez götürerek hazırlıklı davranırlar. Bu şeker dağıtılma işleminde, eğer kutuda şeker arttıysa, o da nişanlı kıza verilir. Bütün bu işlemler karşısında nişanlı kız da gurur duyar herhalde; çünkü oğlan tarafının şerefi kendi şerefi demektir.

Kız anaları akşam evlerine döndüklerinde kocasına veya diğer ev halkına “kıza oğlan evi gor etti, şeker dağıttı” diye şişine şişine haber verecektir. Nişanlı kızlara oğlan anasından, oyun esnasında altın v.s. takılması da adetten olup, bahşiş mahiyeti taşır.

Güneşin yükselmeye başlayıp karınların acıkmasıyla öğlen molası verilir. Ağaçalara salıncak kurup çocuğunu uyutma telaşında olan genç gelinler, çalgının susmasını fırsat bilip namaz kılmaya gayret gösteren yaşlı kadınlar, öğlen sofrasını hazırlamaya çalışanlar, az ileride ladde, küldürküp, top v.s. oynayan 10-12 yaşlarındaki oğlan çocuklarıyla mola saati çalgısız bile olsa gene cümbüş içindedir.

Atatlı pilavlar, içler, yufka kızartmaları, yoğurtlar, çaylar v.s. gene öğlen sofrasında da bulunur. Karşılıklı ikramların yapıldığı yemekten sonra, nişanlı kızlara ağaç arkala-

rında perde tutularak bindallı ve üç etek giydirilir. Elmas taşların, bozovdiş küpelerin sallandığı “İpek ak” ların altındaki gür saçları örülü olduğu halde, oyuna nazlı, utana sıkıla kalkan kızlar, yavaş yavaş gitme vaktinin geldiğini anladıklarından mıdır, giydikleri kalın, ağır elbiselerin verdiği bunaltıdan mıdır sabahki neşelerini taşımadan, daha ağır oynarlar.

Kızlara makyaj yapılma ayıp sayılır ama genç gelinlerin makyajının neler olduğunu da belirtelim sizlere: Gözlere ya Kâbe sürmesi kullanılır ya da çam isine tutulmuş süpürge çöpünden çekilme doğal sürme. Dudaklar ve yanaklar için kırmızı krepon kağıdı bir parça nemlendirilerek kullanılır. Zilif ve kırkma kesilen saçların yanağa gelen kısmından bir tutamına çöğenlenerek şekil verilir. Eski Belgin Doruk filmlerini hatırlayanlar bileceklerdir, yanağın ortasında bir tutam hilal şeklinde bozulmayan saç bulunur, işte çöğenlenmiş saç buna benzer. Bozulmasın, yüze dağılmasın diye yağlı ceviz parmak arasında ezilerek saça şekil verilir. Cevizin gördüğü görev, günümüzde jölenin gördüğü görevin aynısıdır. Uzak diyarlardan gelme kokular veya gülyağı ile makyaj bitmiş demektir. Zaten şuncacık da (!)altın takıları vardı, daha başka neye hacet kaldı ki?...

Buraya kadar hep takılardan, kıyafetlerden, yemeklerden bahsettik, çalgıcıları söyledik, ama neye, hangi türküye, oyun havasına oynanır onu unuttuk. (Aslında unutmadım da sizleri meraklandırmak istedim.)

Dönemine göre ülke çapında moda olan türkülere de oynanır, öz be öz Divriği’ye ait olanına da. Şu günlerde yeni starlarla ortaya çıkan Konyalı, Köprüden Geçti Gelin, Su sızıyor sızıyor, Adanalı gibi havalar teften, armonikadan dökülürde gençler oynamadan durur mu?... Adanalı’yı hatırlayamadınız mı?... Hatırlatalım öyleyse;

Aman Adanalı, canım Adanalı.

Ben sana yandım pişman delikanlı.

Hey güllü, hele hele güllü,

Peştamalı püsküllü. (Sümbüllü diye de söylenir)

Aman Adanalı...

Adana’dan şimdi de geçtim,

Aman acı tatlı sular içtim.

Ben o yarden vaz mı geçtim?

Aman Adanalı, canım Adanalı,

Ben sana yandım, sana gadanalı. (Gadankmak; takılmak)

(Acı tatlı sular içtim yerine, soğuk soğuk

hatta üstüne basa basa sovvuh, sovvuh diye de telâffuz edilir)

Adana'nın yolları taştan,
Aman sen çıkardın beni beni baştan,

Hem anadan, hem gardaştan,
Aman Adana'lı, Canım Adanalı,
Ben sana yandım pişman delikanlı.

Hey güllü, hele hele güllü,
Peştamalı püsküllü...

Dumbucanın Bayırına -ki eski ustalar aslına uygun olmadığı için kabul etmezler- Kilisenin Bayırına'dır aslı.

"Kiliseler yanmaz oldu,
Keşişler uyanmaz oldu.
Yandım Ermeni gelini." ağır kaşık havası olarak bilinen bir Divriği türküsüdür.

"Halil oğlan su doldurur ırmaktan,

Hatem de yüzük sıçıradı par-maktan." diye başlayan Halil oğlan türküsü de "Kara erik çağala, liliyar, liliyar, ye ki yaran sağala (iyileşe)" diyenine, kadar öz be öz Divriği türküleri, oyun havalarıdır sahraların, düğünlerin, kına gecelerinin insanı coşturan ahenkli parçaları.

(Bu türkülerin, oyun havalarının sözlerini niye mi yazmadım?... Merak ettiniz değil mi? Türkü konulu bir başka yazıya saklıyorum da ondan.)

Biz gene beraberce mesire yerlerinden birinde yapılan sahraya dönelim. Artık vakit ikindiye yaklaşmıştır, bohçalar, honçalar yeniden açılacaktır. Bohçayı anladınız da honçayı bilemediniz değil mi?... İçine kuruyemiş, şeker v.s. konulan düğün, sahra gibi özel yerler için saklanan bohçaya honça denir.

Hatta "Düğüne honça, hamama bohça mı olacaksın?" diye bilinen bir de atasözüne konu olmuştur. Honçalardan çıkan kırık leblebi, saratbaşı leblebi, sarı üzüm, kara üzüm, kuru incir, fındık, fıstık, kavurğa gibi çerezler, üzüm, kavun, karpuz, kaysı, elma, armut gibi meyveler gene karşılıklı ikramlarla yenilir.

(Biz de süslü bohça diye bilinen

honçanın Tokat'ta, özel bir bakır siniye dendiğini öğreniyoruz. Ortasında kendiliğinden göz göz oyukluklar bulunan bu siniye, o oyuklara çeşit çeşit yemekler konularak, damat ile geline düğün ikramda bulunulmuş)

Eeee... Artık hanımlar dağılmadan, bir sonraki sahrayı düzenleyecek hanım yüksek sesle "Onbeş gün sonra Palanga'da sahramız var, buyura gelesiz" demelidir. Gene çarşıda tellallar bağırarak, mahalle aralarında okuyucular dolaşacak, duymayanlara duyuracak, zengin evlerden bahşiş alacaklardır.

Hamdi'yle Hafız'ın çalgıları, sesleri yorulmuştur da oynayan kadınların güçleri tükenmemiş midir? Artık eve dönme zamanı gelmiştir. Gençler yaygıları toplayıp silkelemeye, salıncakları geri çözmeye, kabı kacağı heybelere, sepetlere yerleştirmeye başlamışlardır bile. Bir yandan neşe içinde dönüş hazırlığı yaparlar, bir yandan da ağaç arkalarında örtüleri siper ederek üzerindeki elbiseleri çıkarıp, gelirken giydiklerini geri giyerler; bir yandan da maniler söyleyerek rengarenk çarşaflarına bürünürler.

"Yoğurt koydum yiyessin,
Bana güzel diyessin
Kız iken çirkin idim
Gelin olam göressin

Kuşburnunun alına
Kuş mu konar dalına
Ne dedim de küstürdüm
Dilim dişim alına..."

Orta yaşlıların o elbise değiştirmeyip, oyuna kalkmayıp sadece seyretmeyle, "çapuh" çalmayla yetinen hanımların heveslerinin içlerinde kaldığını mı zannettiniz?... Gençler dönüş hazırlığı yaparlarken onlar da 20'şer, 25'er gruplar halinde halaya durmuşlardı bile.

Eee... O kadar ye, iç, oturduğun yerden gençlerin oyununu seyret, gençlik günlerini hatırlayarak iç geçir, olacak şey mi?... Hem eğlenme hem de hazım için onlar da halay çekerek oyunlarını oynarlar ve

"Allah tekrarını nasip etsin" yollu dileklerle mesut bir şekilde yola düşerler.

Kimisi atlı-eşekli, kimisi yayan kadınlar kafilesi ilçeye yönelirler. Mola verilen düzlük yerlerde halay çekerek, Hamdi'nin, Hafız'ın;

"Eşeğimi yitirdim dağlar başında,

Çok da büyük değil yüz on yanında,

Ölme eşeğim ölme önümüz yazdır,

Eşeğin çaldığı zonturlu sazdır." (Zontur; santur) dizeleriyle söylediği türkülerle, birkaç yerde halaylarını tutarak ilçeye ulaşırlar. Her sene 4-5 sahranın yapıldığı ilçede başka tür eğlenceler çok az olduğu için, bu eğlenceler günlerce söylenir.

Asırlarca bozulmadan günümüze gelmesine, radyo-tv denilen kutucuğun tercihiyle son 30-40 yıldır yapılmamasına karşılık, yaşlı kadınların gayet iyi hatırladıkları, "Ahhh o sahreler, ne güzel olurdu?..." yollu serzenişler boşa değildir zannedersem.

Eskiler, "Sahreye gedilen gün ömürden getmezmiş" derlermiş.

Ayrıca "Kazan kaldırma; erkek sahresi" denilen erkekler için düzenlenenleri de vardır sahrelerin. Ki, daha çok aynı meslek dallarından esnafın, mesela köşkerler, kalaycılar, demirciler vs.nin kendi aralarında anlaşarak gittikleri bir eğlence günüdür. Yaşlılar, Kur'an-ı Kerim, Mevli okuma ve dua ile günlerini geçirirken, gençler çalgı, içki, oyunla geçirirler bu özel günü.

Öyle tahmin ediyorum ki; Pireyip'ten Çaykenarı'na, Ağar'dan Hazerkek Ayağı'na kadar bütün sahra yerlerinde, topraklar, çimenler, üzerlerine basacak süslü gelinlerin, kızların ayak izlerini, su kenarlarında yetişmiş ulu ağaçlar Hamdi'yle Hafız'ın, definin, armonikasının, kemanının, ağaç kaşıkların ahenkli şıkırtısının sesini aramakta, unutulmuş olmanın verdiği hüznle;" Ahh nerde o eski sahreler" demek-teler halâ... ■

Bana matal anlat Hatç'ana...

Ahmet Mahir PEKŞEN
Araştırmacı Yazar

Toplumda öğretmenlere hâlâ “Muallim”, öğrencilere “Talebe” ve okullara da “Mektep” dediği dönemler...

Muallim ve mektep kelimeleri şimdilerde hiç kullanılmıyor ama talebe zaman zaman kamil insanlar tarafından telaffuz ediliyor. Talebe; talep eden anlamına geliyor. Talep etmeden öğrenilmez ki zaten değil mi?

İlk mektep birinci sınıfında talebeyim ve Muallimimiz Rahmetli Yusuf Hoca... Kış günü ve sobaların başının masal masal tüttüğü günler... Sınıfımız da sobalı. Normal ders anlatımı bitmiş, son dersin sohbet faslı başlamıştı bazı günler olduğu gibi. Öğretmenimiz bizden bir şeyler anlatmamızı istedi.

Herkes gibi kara önlük, beyaz yakalıklı bendeniz büyük bir cesaretle parmağını kaldırmış ve demiştim ki;

-Öğretmenim ben bir MATAL anlatabilir miyim?...

Büyüklerimiz her ne hikmetse masal kelimesinin yerine matal'ı kullanırlardı. Öğretmenimiz de bunun böyle olduğunu bilmesine rağmen, mahalli tabirleri resmi kurumda kullanmayı uygun bulmamış ve düzeltmişti;

-Matal değil Mahir, masal diyeceksin.

Yazımın başlığında ki Matal'ın bir dizgi hatası olmadığını böylece belirttikten sonra, şimdi niçin Matal anlatmak için gönüllü olduğumu söyleyeyim: Gönüllüydüm, çünkü benim Matal hazinem HATÇ'ANA (Hatice Ana)'ydı!

TV'lerin bin bir renkli ekranlarının gözlerimizi, duygularımızı, hislerimizi, ahlakımızı, aile hayatımızı, muhabbet alışkanlığımızı velhasıl bütün güzelliklerimizi bombardıman etmeye

başlamıştı önce, her biri “sakın bizden ayrılmayın” diye adeta yalvardıkları bilmem ne kadar rayting alan programlardan bin kat daha değerli masallarımız vardı.

Ahhh ESKİ... Kurtulmak için hasret çektiğimiz, kurtulduktan sonra da hasretini çektiğimiz güzellikler zinciri...

Komşularımızın kadınları bizi hep kendi çocukları gibi gören ve aklımızda hep ana yarısı gibi kalan mübarek insanlar... Hiçbir zaman yakası paçası açık, ayağı çorapsız görünmeyen, uzun etekli veya çok geniş şalvarlı Anadolu kadınları... Analığa layık olan, yuvaların bekçileri, demirbaşları, cefakâr, vefakâr ev hanımları.

HATÇ'ANA da bu kadınlardan biri işte...

Kış geceleri evlerine gittiğimiz de geniş toyhanelerinde (şimdinin salonu), unutulmaz saatler geçirirdik. Annem, Ablalarım, Hatç'ana ve kızları bir perdeyle erkekler tarafından ayrılan bölümde sohbet eder ve seslerini mümkün merteye alçak tutarlardı. Biz küçük erkek ve kız çocukların hem erkekler, hem kadınlar tarafına geçme ayrıcalığı vardı.

Gaz lambasının, zaman zaman da gaz lambasının daha modern, elektrik ampulünün aydınlık bakımından en yakın rakibi “Löküs lambası” yani petrol lambasının ışığında, sohbetin tatlılığını kana kana içerdik.

Sobalar henüz kömürle tanışmamışlardı... Kurumuş ağaçlar, odun kütükleri sobada çıtır çıtır yanarken Hatç'ana bol miktarda cevizi getirir ve kırmaya başlardı.

ÇEMİÇ, ÇİR , BASTIK VE KESME...

Komşu geldi diye bir sıkıntıya girilmez, çarşıya, pazara koşulmaz evde olan yiyeceklerle yetinilirdi o dönemlerde. Bizim yörenin bahçelerinde ceviz ve dut mutlaka bulunurdu ve,

Çemiç, dut kurusuna denirdi.

Çir, kaysı kurusudur.

Bastık , hepimizin bildiği pestil'di.

Kesme ise, dut kaynatıldıktan sonra sırası bir bezin üzerine yarım santim kalınlığında dökülerek, kuruyunca bu bezden çıkarılıp ve baklava dilimi şeklinde kesilerek yenilenine denilirdi.

Bizim çocukluğumuzun çikolatası, şekeri, jipsi bu yiyeceklerdir işte. Fabrikasyon hiçbir gıdayla hemen hemen ilgimiz yoktur.

Bu gıdalar özellikle sindirim sisteminin ve tatlı oldukları içinde beynin (zihnin) dopingleridir.

İşte bu ürünleri en güzel şekilde yapıp ortaya getirenlerden biri de, diğer anneler gibi matal hazinem Hatç'ana'ydı.

Anadolu kadını, domatesten salça, undan ekme, hamurdan erişte yapan, yaptığı ürünlerde kimyasal zehirlenme söz konusu olmayan bir güzel üreticidir..

Pestilin yüzündeki kaysı çekirdeklerinin lezzetine, içine konulan cevizin lezzeti de karışınca, erişilmez bir tad çıkardı ortaya.

Ceviz bir çok tatlıyla iyi uyum sağladığı gibi dut kurusu ile de çok güzel olurdu.

Misafirlige gittiğin evi üzmediğini, sıkıntıya, külfete sokmadığını bilmek tabii ki güzel bir şey.

Açık söylemek gerekirse, gittiğim evde benim için özel bir şeyler yapılmışsa bu beni üzer ve hatta “Ben gelince de sen özel şeyler yap” mesajını verdiği için emri vakiymiş gibime gelir. Samimiyete de yakışmaz.

Hatç'ananın bir kara ve biri de kahverengimsi sarı iki keçisi vardır... Zaman zaman bunların sütünü sade ikram eder, zaman zaman da sütlü kahve olarak...

Sade kahvenin uzmanı ise bir başka komşu HACI FERİDE ANA idi. Onun yaptığı kahvelerin köpüğünün üzerine kahve yoktu amma ve lakin biz pek bu kahvelerden nasibimizi alamazdık.

Çünkü o çağlarda biz “Leblebiye gaga” diyorduk ve yine o çağlarda leblebiye gaga diyenlerin kahve içme hakları yoktu. Çünkü kararlıydık (!)

Hacı Feride Ana'nın kahvelerini içemesek de pırlantaya (jelatinli kağıt) sarılı şekerlerinden yer, hatta pırlanta koleksiyonu yapardık. Çocukluk çağımın o bölümünde Hacı Feride Ananın evini Yenice Sigarası, Kahve ve bu pırlantalı şekerlerle hatırlıyorum. Şeker de, kahve de, Yenice sigarasının kutusu da kahverengiydi. O günlerden zihnimde kalan bir hadise de, kahve fincanlarının ters çevrilip birinin içine yüzük konularak oynan oyun aklıma geliyor. Kim yüzüğün gizlendiği fincanı bulursa oyunu kazanmış oluyordu.

Hatç'ananın matallarına geçmeden Hacı Feride Ana'yı zikretmiş olmam vefa borcundan kaynaklanıyor... Vefa borcunun nerden kaynaklandığına da kısaca değinmek istiyorum.

Ben ailenin -ölenleri de sayarsak dokuzuncu çocuğuyum. Ben dünyaya getirilmek istenmiyordum. Annem, ağır şeyler kaldırarak ve bildiği kocakarı metotlarını deneyerek bu istek dışı hamileliğine son vermeye kadar götürmeyi düşünüyordum. Hatta düşünmekle kalmayıp bir iki eylem yapmış ama ben ısrarla annemin karnına bağlanmıyım. İyi de etmişim. Yoksa bu satırları nasıl okuyacaktınız?

Aslında bana sorarsan anam da haklı... Ne yapsın zavallı doğum sancısından da, çocuk zırlıtısından da (o kadar çok çocuk olursa çocuk ağlaması herhalde zırlıtı olur) bıkmış.

Bu düşüncesini Hacı Feride Ana'ya açmış... O da “Günahtır... Bu çocuğu mutlaka dünyaya getir... Belki hayırlısı bu olur” demiş. Tabii her şeyi takdir eden Rabbimin emriyle dünyaya gelmişim ama sebebi Hacı Feride Ana olmuş. Hem de ne geliş. Doğum tarihim Miladi 1956 yılının Ağustosunun 17'si ve Hicri Muharrem Ayının tam 10'u. Pişen aşure aşılarının dağıtıldığı gün ol-

masından dolayı annem bu tarihi hatırında tutmuş.Yoksa benden sonra doğanlarla 10 küsur çocuğun doğumunu nerden hatırlasın anam. Okuması yazması da yok ki bir yere yazsın. Buna rağmen tabiat olayları ve yakın tarihin diğer olaylarıyla mukayese ederek aşağı yukarı hepimizin doğum tarihini bildiği gibi konu komşuda, hısım akrabadaki doğumların tarihini ve önemli olayların günlerini de kafasına kaydederek sorulduğunda hemen söyleyiverirdi.

-Tutun (Dut'un) son sallamı.(Dallarda dutların bittiği, son defa sallandığı, son meyvelerin alındığı dönem)

-Zemherinin başı

-Gazel süpürme zamanı,

-Sobaların kurulduğu günler,

-Eyyam-ı Bahur'un son günü gibi tarihler anam için nirengi tarihlerdir. Mesela bir çocuk Eyyam-ı Bahur'un son günü doğmuşsa onun doğum ayı ve günü 8 Ağustos'tur.

Her neyse... Biz sadede dönelim...

Toyhanenin bir bölümünde erkek büyüklerimiz Alman Harbinden, Kurtuluş savaşına, bahçelerin sulanması için ilçeye barajdan, mahalleyle elektrik alınmasına, su şebekesinin daha yakından geçmesine ait bir çok önemli konulara değinirlerken Hatç'ana da zaten uykuları gelen çocuklara matal anlatmaya başladılar...

Matalı matal yapan, matalın tadını çıkartmamıza sebep olan üç unsurdan bahsetmek istiyorum:

SOBA, KÜRSÜ, MANGAL...

Sobayı hepimiz biliriz. Çünkü çoğumuzun evini hâlâ süslerken, bir kısmımızın hayatından da yeni çıktı.

Kürsü ise uzun uzun tarifi gerektiriyor kanaatindeyim.

Tek katlı evlerin en büyük odasında (Toyhanede) iki metreye iki metre ebadında ve elli santim yüksekliğinde bir masa düşünün. Bunun yirmi beş santimi yere gömülü gibi ve zemin sal dediğimiz düzgün taş tabakalardan oluşuyor.

Sal, sarı renkli birer ortalama birer metrekareselik, ikişer üçer santim kalınlığındaki taşa göre biraz yumuşak bir madde.

Çimentonun yaygınlaşmadığı devirlerde mutfağın, sofanın tabanı bunlarla yapılır, sulandığı, silindiği zaman nefis bir koku etrafı sarardı. Yağmur yağdığında toprağın kokmasını andıran bu koku benim hayatımda duyduğum ve hasreti-

ni çektiğim bir kokudur.

Zemini sal olan bu kare masanın üzerine yorgan örtülür. Kare zeminin tam ortasındaki çukura odun ateşinin kuru konulur. Ayaklarınızı bu yorganın altına sokarsanız sizi bal tadında bir sıcaklık sarar. Bu masanın-kürsünün etrafına rahatlıkla 8-10 kişi oturur; gerekirse üzerinde yemek ve kış yemişleri yenebilir.

Hatç'ana eğer matalını kürsüde anlatırsa daha güzel olur, anlatımının sıcaklığıyla kürsünün sıcaklığı birleşince matalın tadı on kat artardı.

Ben bu kürsülerin tadını tam çıkardığımı söyleyemem... Sobalar kömürlü olduktan sonra, kömür alevinin dumanındaki zehirden dolayı kürsüde kullanılması mümkün değildi. Ve bir yaz günü bizim evin toyhanesindeki kürsüyü babam "Artık kalabalık ediyor" diye kazmalayarak söktü.

Ve mangal... Odun ateşinin dumanının tümesi durunca sacdan veya tunçtan mangallara alınır, kahveler bunun üzerinde yavaş yavaş pişirilirdi.

Mangala konulacak kuru ocaktan veya odun sobasından erken alırsanız bundan çıkan zehir (mahalli deyimle şurma) sizi öldürebilir. Bunu büyüklerimiz gayet iyi bilir odun korunun etrafındaki halelerden zehirli dumanının çıkıp çıkmadığını anlarılardı.

Mangaldaki kor zamanla küllenir, etrafa sıcak yayma hadisesi azalırdı. İşte o zaman maşa ile küller değişir ve altından taze kor çıkarılırdı. Soğuk bir kış günü dışarıdan gelmişseniz bu korun üzerine elinizi tutarsınız ve anında üşüyen elleriniz ısınır.

Hatç'ana eğer masalını sobanın yanında, mangalın başında veya kürsünün içine ayaklarımızı sokmuşken anlatırsa daha güzel olurdu tabi.

MATALLAR, KONULARI VE ANLATILIŞ ŞEKLİ..

Hatç'ana bence çok rahat bir kadındı. Sinirlenmez, vara yoğa karışmaz, geniş hoşgörülüydü. Matal anlatışına da bu yansımasıydı. Acele etmez, her kelimenin hakkını verirdi.

Bir varmış, bir yokmuş sözleri ağızından döküldükten sonra artık nabzımız Hatç'ananın elindeydi. Heyecanlandırır, korkutur, sevindirir, üzer ama neticede mutlaka iyi galip gelir veya padişah kızı ile sevdiği genç evlenirdi. En çok Şahmeran hikayeleri anlatırdı. Şahmeran yılanların başı, şahı idi.

Birçok hikayede hazineyi köpekler bekler, yılanlar bekler, iyi niyetli genç bir yolunu bulur ve köpeklere, yılanlara rağmen hazineye kavuşurdu.

Hatç'ana okuma yazma bilmezdi ama tarif ve tasvir konusunda dalının uzmanıydı.

Yılanın iriliğini, dilini, derisinin rengarenkliğini anlatırken gözümüzde canlanır, biraz da korkardık.

Hatç'ananın bazı matallarında yılanlar bile iyi niyetli, yılanların başı olan şahmeran bile yardımsever olurdu.

Bir çok matalda güzel bahçeleri tarif ederken, zümrüt gibi yemyeşil çimenler kıpkırmızı yediveren gülleri, laleler, sümbüller, leylaklar, hanımelleleri, şırıl şırıl akan berrak suların bahseder, zemheride, o soğuk kış günlerinde bir bahar bahçesinin güzelliğini yaşardık. O yeşil çimenden bahsederken mutlaka "zümrüt gibi" ifadesini kullanır, bizim hayalimizde koyu yeşil, dümdüz bir bahçe canlanırdı.

Cennet deyince benim aklıma o çağlarda Hatç'ananın matallarında tarif ettiği bahçeler gelirdi. Hatç'anaların tarlasındaki ağaç gölgeleri ve zümrüt gibi ekin ise benim çocukluk hayalimde Cennetin bir başka bölümüydü.

Cehennem deyince de yine Hatç'ananın anlattığı hikayelerdeki ateş kuyuları gelir aklıma ve bunu da bir çarşıda ki Kopuş Mustafa Amcanın demirci dükkanındaki ocak olarak hayal ederdim.Çünkü o güne kadar gördüğüm en büyük ateş yığını oydu.

Hatç'ananın hikayelerinde genellikle 3 genç olur ve bu gençlerin en küçüğü daha çok başarılı olurdu...

İşte hatırlayabildiğim kadarıyla Hatç'ana matallarından bir bölüm.

"Hazine Sandığı derin bir kuyunun içindeydi...Hem de nasıl derin... Kuyunun içinde üç kulaçta bir hava çok sıcaklaşıyor, sonra çok soğuklaşıyordu... Sıcak olunca sanki cehennem alevi vuruyor, soğuk olunca insanın buzun içine gömüyorlardı sanki.

Önce büyük oğlanın beline ip bağlandı.Büyük oğlan dedi ki ;

- Ben soğuğa alışkınım... Dondum dersem çekmeyin, ama yandım dersem geri çekin...

Beline ip bağlanmış olarak büyük oğlanı saldılar kuyunun içine...Büyük oğlan birkaç kulaçta bir değişen hava sıcaklığına biraz tahammül etti. Sonra "Yandım" demeye başladı. Geri çektiler.

Sonra ortanca oğlanın beline ip bağlandı... O da soğuğa dayanamıyordu...

-Dondum dersem beni geri çekin dedi...

O abisinden biraz daha fazla derine indi ama gittikçe soğuyan havayı görünce "Dondum " dedi ve geri çektiler...

Son olarak sıra en küçük oğlana gelmişti...Küçük oğlan dedi ki;

-Dondum dersem de çekmeyin, yandım dersem de çekmeyin...

Saldılar kuyuya küçük oğlanı.Oğlan sabırlı.Abilerinden daha derine gittiği halde, ne dondum dedi ne de yandım... Ama derinlere gidince sıcak tabaka daha sıcak, soğuk tabaka daha soğuk oluyordu. Kuyunun sonuna kadar gelmişti. Çok sıcak ve çok soğuk bir tabaka kalmıştı. Önce sıcak tabakaya girdi küçük oğlan. Sanki hemen yakında cehennem vardı da oradan yel esiyordu. Az kalsın derisi kavrulacaktı. (Bu sırada küçük oğlanın derisine vuran Cehennem yelini biz kendi derimizde hissediyorduk) Son olarak soğuk tabakaya geldi... Öyle bir soğuk vardı ki tükürsen yere düşmeden buz olurdu... İşte burada küçük oğlan istemeyerek "Dondum!" diye bağırdı, abileri bunu duydular ama yukarı çekmediler. Çünkü kardaşları böyle istemişti. Sabrın sonu selamettir. O soğuk tabakayı da geçtikten sonra hazine sandığına ulaşır küçük oğlan... Kucaklar ve abileri tarafından yukarı çekilir.Yukarıda hazine sandığını açarlar ki ne görsünler. Altınlar, elmaslar, gümüşler, yakutlar, bilezikler,

sırmalı kaftanlar..."

Sanki hazineyi biz bulmuşuz, biz kuyudan çıkarmışız gibi seviniriz... Ve o gün mutlaka bu hikaye ile ilgili bir rüya görürüz.

Hatç'ananın matallarında atın önüne et, itin önüne ot koyma gibi yanlışlıklar olur, bu masal kahramanı tarafından düzeltilir, atın önündeki et ite, itin önündeki ot ata verilerek yanlışlığa son verilir. Tabi bu arada biz de itin ot, atın da et yemediğini bir daha unutmamak üzere öğrenmiş olurduk.

Kılı kıla değdirince çıkıveren devler matalların başka bir unsuruydu.

Hem dinlendirici, hem düşündürücü hem de bir şeyler öğretici nefis matallardı onlar.

Soğuk kış gecesi ve sıcak bir ortam... Hatç'ananın hikayeleri de sıcak. Göz kapaklarımız büzülürken küçük sık sık esnemeye başladık.

Matalların sonuna gelmeden uyursak, matallara rüyamızda yön verirdik...

O matallarda hep dürüstler kazanırdı... şimdi de keşke öyle olsa diyorum.

Televizyon camında olmayan renk, koku, mana ve özellikle ruh Hatç'ananın matallarındaydı. Onun bahsettiği yeşil daha güzel, onun anlattığı kırmızı daha canlıydı.

Kolaylığı ve rahatlığı olan kaloriferle ısınırken zaman zaman hayalimde bir mangalın külünü deşer, iki avucumu açar sıcaklığı avuçlarım...

Hatç'ananın matallarından aklıma takılan lalelerin, sümbüllerin, zambakların ve yediveren güllerinin kokusunu hissederim.

Maziden esen serin bir yelin perdeleri dalgalandırdığını sanır derin derin nefes alırım...

Evet ben ruhsuz camın bin bir boyayla yaptığı makyajın çirkinliklerini kapattığına inanmıyor, onu elimin tersiyle itiyor ve diyorum ki;

BANA MATAL ANLAT HATÇ'ANA... ■

10 Motif

Halk Bilim

Ödülleri Töreni

Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda Gerçekleşti

Motif'in geleneksel faaliyetlerinden biri olan 10. Motif Halk Bilim Ödülleri Töreni 14 Şubat 2005 tarihinde Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda kalabalık bir davetli topluluğunun iştirakiyle gerçekleşti.

“Güzellik bakan gözdeymiş, inançmış her şeyi güzelleştiren. Sevgi kilitler üzerine kilitler vurulup ta, asla ve kata açılmaz zannedilen tüm kapıların anahtarımış.” sözleri ile gecenin açılışını yapan Sunucu İkbâl GÜRPINAR, yüreklerin de motif motif sevgi taşıyan, gözleri gülen, yıllardır bu heyecanımızı bizlerle paylaşan konukların Motif sevgisini daha nasıl güzel ifade edebilirdi ki?

Sözlerini, “Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı ile Motif Dergisi'nin düzenlediği 10. Motif Halk Bilim Ödülleri Töreni'ne hoş geldiniz. Halk kültürünün bilinen tüm konularında hizmet etmek, kültürel değerlerimizi yaşatıp yaygınlaştırmak, bu değerlerimizi ulusal ve uluslar arası platformlarda hak ettiği şekilde sergileyebilmek amacıyla kurulan Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı, bu güne kadar gerçekleştirdiği tüm çalışma ve faaliyetlerle kamuoyunun takdirini toplamayı başarabilen bir kurum olmuştur. Motif Vakfı, halk kültürüne hizmet yolculuğunda, ileriye yönelik oluşturduğu projelerinde birlik, beraberlik, dürüstlük ve mertlik ilkeleri çerçevesinde gençlerle el ele omuz omuza yürüyecektir. Değerli konuklar, Türk halk bilimine hizmet eden kişi, kurum ve kuruluşlara verilecek olan ve bu yıl

onuncusu gerçekleşen Motif Halk Bilim Ödülleri çok titiz bir çalışma sonucunda tespit edilmiştir. Ödül alan kişi kurum ve kuruluşları huzurlarınızda bir kez daha kutluyoruz.” diyerek tamamlayan GÜRPINAR, Saygı Duruşu ve İstiklal Marşı'nın akabinde gecenin açılış konuşmasını yapmak üzere Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Zeki BAYKAL'ı; “Değerli konuklar, “Ne mutlu ayağı yere basıp, dününü inkar etmeyenlere ve onu yaşatanlara. Ne mutlu gözünü ufka dikip, onun derinliklerinde insanlığa yeni ufuklar açabilenlere” diyen değerli hocamız Mehmet Zeki KUŞOĞLU'na katılmamak ne mümkün. Bir insan düşünün ki; azdan çok yapmış, azını da çoğunu da paylaşmış, paylaşmanın ne olduğunu sindire sindire yaşamış ve yaşatmış, birlik ve beraberliğin gücüne inanmış, özü ve sözü her zaman bir olmuş, kişiliklerin aşındırıldığı, hemen hemen her şeyin maddeye bağlandığı, çıkar ve rantların ön planda tutulduğu, açıkçası insanı insan yapan bir çok değer bozulduğu günümüzde, örnek kişiliği ile Motif Ailesi'ni aynı çatı altında bir arada tutabilmiş, karşılıksız hizmet prensibine yürekten inanmış bir insan. Bazı insanlar vardır. Sadece; “Dünyaya geldim, yedim, içtim, çocuklarım oldu. Ben Allahımsarladık deyip gidebilirim” diye

düşünüyorlar. Ama kimileri, kazançlarını, gecelerini, gündüzlerini bizlerle, toplumla paylaşıyorlar. Dününü unutmayıp gururla anan ve geçmişi yaşatmak için, kültürü yaşatmak için canla başla çalışan bir büyüğümüz. Hepimizin yakından tanıdığı değerli bir şahsiyet. Kendisini gecenin açılış konuşmasını yapmak üzere kürsüye davet ediyorum. Huzurlarınızda Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Sanayici İşadamı Sayın Mehmet Zeki BAYKAL” diyerek kürsüye davet etti.

BAYKAL, konuşmasında: “Kamu kurum ve kuruluşların değerli temsilcileri, çok kıymetli basın mensupları, saygıdeğer misafirler, Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı tarafından düzenlenen 10. Motif Halk Bilim Ödülleri Töreni'ne hoş geldiniz. Gelenek ve göreneklerimizin yaşatılıp yaygınlaştırılması amacıyla kurulan Motif Vakfı birlik, beraberlik ve dürüstlük ilkeleri çerçevesinde 16 yıl önce başladığı hizmet yolculuğunda, her yıl geleneksel hale getirdiği faaliyetlerine devam etmektedir. Motif Vakfı, ulusal ve uluslararası Motif Halk Bilim Sempozyumlarını, Motif Halk Bilim Ödülleri Törenlerini, Motiflerle Anadolu Kültür Şenliklerini, ulusal ve uluslararası festivallere ve yarışmalara katılımını, kamu, kurum ve kuruluşları ile işbirliklerini, Motif Dergisi'nin yayınlanmasını büyük bir özveriyle sürdürmektedir. Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı bünyesinde üniversite öğrencilerine yönelik eğitim bursu verilmektedir. Çünkü, Motif Ailesi olarak bizler bir öğrencinin eğitimine verilecek olan maddi desteğin, vatandaşlık görevi ve sorumluluğu olduğuna inanıyoruz. Değerli konuklar; Motif Vakfı, gerçekleştirdiği tüm çalışma ve faaliyetlerde çocuklarımızın geleceği için kalıcı eserler bırakmak amacıyla Motif Vakfı Yayınlarını oluşturmuş ve 2005 yılı içerisinde 3 kitap basıma hazırlanmıştır. Avrupa Birliği kapsamında kültürel ve eğitim konulu projeler danışmanlarımız tarafından profesyonelce hazırlanmış ve program komisyonuna sunulmuştur. Ulusal ve uluslararası konulu “Halk Kültüründe Değişim” Motif Halk Bi-

lim Sempozyumu 2004 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Kocaeli Üniversitesi işbirliğinde başarıyla gerçekleştirilmiştir. Sempozyumun bu yıl ki konusu ve mekanı için Üniversitelerimizden gelen talepler Yönetim Kurulu üyelerimiz tarafından değerlendirilmekte ve çalışmalar sürmektedir. Motif Vakfı, halk kültürüne hizmet alanında, sizlerde desteği ile her zaman ilklere imza atmış ve kamuoyunun takdirini toplayan bir kurum olmuştur. Bu başarı, konuşmamın başında da söylediğim gibi Motif Vakfı'nın temel ilkesi olan birlik ve beraberliğe inancından kaynaklanmaktadır. Türk folkloruna hizmette 16 yılı geride bırakanın heyecanını yaşayan Motif Ailesi olarak bu gece, daha büyük bir heyecanı sizlerle paylaşıyoruz. 10 yıl önce dağıtımına başlanan Motif Halk Bilim Ödülleri'nin bu gece onuncusunu gerçekleştirmekten onur duyuyoruz. Değerli konuklar, Türk halk bilimine hizmet eden kişi, kurum ve kuruluşlara verilecek olan ödüller bu yılda, çok titiz bir çalışma sonucunda tespit edilmiştir. Ödüllerin tespitinde görev alan Ödül Tespit Komisyonu'na özverili çalışmalarından dolayı teşekkür ediyorum. Bu gece, Motif Halk Bilim Ödüllerine sahip olan herkesi bir defa daha tebrik ediyorum. Ayrıca, kültürel alanda hizmetleri bulunan ve bu gece Motif Özel Ödüllerini alacak olan ödül sahiplerini de huzurlarınızda tebrik ediyorum. Mo-

tif'in 16 yıllık başarı grafiğinin oluşmasında emeği geçen herkese teşekkür ediyor, bu güne kadar Motif ödülleri ile onurlandırılan tüm kişi, kurum ve kuruluşları huzurlarınızda bir kez daha kutluyorum. Değerli Konuklar; hizmete yürekten inanmış Motif Ailesi, ilkeleri kendine prensip edinmiş insan gücü ile kültürümüz adına yapacağı hizmetlerin sayısını, sizlerden aldığı güç ve destekle arttıracaktır. Sözlerimi bitirmeden önce Motif Vakfı'na verdikleri desteklerden dolayı Kültür ve Turizm Bakanımıza, sanayici iş adamlarımıza, katkı sağlayan sanatçılarımıza ve emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. Daha nice etkinliklerimizde bir arada olabilmek dileğiyle hepinizi, saygı ve sevgiyle selamlıyorum. " dedi.

Açılış konuşmalarının ardından, 10. Motif Halk Bilim Ödülleri'nin takdimine geçildi.

Halk Bilim Büyük Ödülü, Motif Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı M. Zeki BAYKAL tarafından, kültür ve sanat alanında yıllar öncesine dayanan hizmetleri ve çalışmalarını dolayısıyla Yapı Kredi Bankası Genel Müdürlüğü'ne takdim edildi.

Ödülü, Yapı Kredi Bankası Kültür Sanat Yayıncılık A.Ş. Genel Müdür Yardımcısı Serhat BAYSAN aldı. BAYSAN, ödülle ilgili düşüncelerini, "Yapı Kredi Bankası 50 yılı aşkın bir süredir, kuruluşundan bu yana kültürün çeşitli dallarında etkinlikte bulunmayı amaçlayan bir

kuruluştur. Bu doğrultuda folklor ve halk bilimi alanında yapmakta olduğu çalışmalar, Türkiye’de sivil alanda başlatılan çalışmalar arasında önemli bir yere sahiptir. Bunca yıl sonra bu süreçte yapılan çalışmaların Motif Vakfı tarafından bu ödülle perçinlenmesi bizler için büyük bir mutluluktur. Kendilerine çok teşekkür ediyoruz. Bundan sonraki yıllarda da gerek Başkanın gerekse Vakfın, kültüre ve sanata katkılarının süreceğine olan inancımınla hepimizi saygıyla selamlıyorum” sözleri ile ifade etti.

Halk Bilim Hizmet Ödülü, Fatih Kaymakamı Ahmet Ertan YÜCEL tarafından halk bilimi alanında yaptığı bilimsel çalışmalar ve araştırmalar münasebetiyle Prof. Dr. Öcal OĞUZ’a takdim edildi.

OĞUZ, ödülle ilgili düşüncelerinde, “Vakfın daha önce ödül verdiği araştırmacıları, bilim adamlarını listede okuduktan sonra, bana verilen hizmet ödülü ile ilgili olarak şunları düşündüm. Cumhuriyet döneminde yeni alfabeyle halka sevdirmek amacıyla basılan ve halk kitapları olarak tanımlanan kitaplar, halk resmi diye adlandırılan destan, hikaye ve masal kahramanlarının maceralarının kimi kesitlerinin resmedildiği, şimdiki çizgi romanların atası diyebileceğimiz eserlerdi. Ferhat’ın Şirin’e mektup yazdığı bölüm veya Aşık Garib’in Şahsenem için hızırıyla yola revan olduğu gibi ifadeler vardı. Bunlar aslında yarım cümleler gibi görünürdü. Bu yarım cümleler resimlerle anlatılırdı. Dolayısıyla buradaki hizmet ödülü cümlesinde de bana göre bir yarım ifade var. İzin verirseniz ben bunu tamamlayayım. Halk

Bilimi Hizmet Ödülü hizmetlerimden dolayı değil bu alanda daha fazla hizmet edebilmem için şahsımı teşvik edici bir ödüldür. Motif Vakfı’na bu ödül için çok teşekkür ediyorum ve huzurunuzda Halk Bilimi’ne yönelik hizmetlerimi daha da arttırarak sürdüreceğimi vurgulamak istiyorum.” dedi.

Fatih Kaymakamı Ahmet Ertan YÜCEL ise, Ödül Töreni ile ilgili düşüncelerini, “Motif Ailesinin değerli mensupları, değerli konuklar. Fatih’te kurulup İstanbul’da gelişen ve giderek Türkiye’yi kucaklayan Motif Vakfı’nın bir anlamlı gecesinde daha birlikte olmaktan dolayı mutluluğumu ifade ediyorum. Ben 3 yıldır bu derneğimizin hemen hemen bütün etkinliklerine katılmaya çalıştım. Bu derneğin nerelerden çıkıp nerelere uzandığını arkadaşlarımla öğrenmenin, birlikte yaşamının mutluluğu içerisindeyim. Bu kültür hamlesine destek veren değerli Vakıf başkanı Zeki BAYKAL arkadaşımı ve onun çalışma arkadaşlarını, bu derneğin sağlam temeller üzerinde yükselmesine katkı veren değerli bilim adamlarını, sanatçıları özellikle kutluyorum, hepimize sevgiler, saygılar sunuyorum.” diyerek aktardı.

Halk Bilim Teşvik Ödülü, Vali Yardımcısı Gazi KAYA tarafından halk bilimi alanında teşvik edici boyutta yaptığı araştırma ve çalışmalar dolayısıyla Dr. Bayram DURBİLMEZ’e takdim edildi.

DURBİLMEZ, ödülle ilgili duygularını, “Öncelikle Motif Vakfı yöneticilerine ve bütün üyelerine, şahsımı böyle bir ödüle layık gördükleri için ve yıllar

dır halk bilimine gerçekten kendileri hizmet ettikleri için yürekten teşekkür ediyorum. Kendimi bu yolun başında görüyorum. Hizmet alanımda önümde daha çok uzun yolların olduğunu biliyorum. Ve bu sebeple Motif Vakfı'nın bu akşam şahsıma takdim ettiği bu ödülün hizmet yolculuğumda bana daha büyük bir şevk ve azim vereceğini belirtmek isterim. Son olarak diyorum ki:” Bu kültür bizim kültürümüz, bu ilim bizim ilmimiz. Yaşatmak ve yaygınlaştırmak ta bizim görevimiz.” Motif Vakfı kültürümüzün yaşatılması adına çok önemli bir misyonu üstlenmiş bulunmakta. Gerçekleştirdiği hizmetlerle bu misyonu başarıyla taşıdığını görüyoruz. Vakıf Başkanı Sayın Zeki BAYKAL beyefendiye ve çalışma arkadaşlarını huzurlarınızda tebrik etmek istiyorum.” diyerek ifade etti.

Halk Müziği Hizmet Ödülü, Prof. Dr. Can ETİLİ ÖKTEN tarafından halk müziğini yediden yetmişe herkese, yıllardır dinleten ve sevdi ren, halk müziğinin yaşatılması ve ölümsüzleştirilmesi adına TRT çatısı altında hizmet vermekte olan TRT Genel Müdürlüğü Yurttan Sesler Topluluğu'na takdim edildi.

TRT Genel Müdürlüğü Yurttan Sesler Topluluğu adına ödülü TRT Genel Müdürlüğü Müzik Dairesi Başkanı Dr. Süleyman ERGUNER aldı.

ERGUNER, “TRT Genel Müdürü Sayın Şenol DEMİRÖZ beyefendi adına ve TRT adına bu ödülü almanın mutluluğu içindeyim. Bu günkü ifade ile Türk Sanat Müziği veya Klasik Türk Müziği sanatçısı olarak ta Yurttan Sesler Topluluğu Ödülü'nü almak benim için, dostlarımda bildiği gibi ayrıca büyük bir anlam taşıyor. Hepimizin bildiği gibi TRT, 1927 yılında başladığı yayın hayatına özellikle kamusal alanda hiçbir rekabet ve ticari kaygı gözetmeden yaptığı milli kültürümüzü koruma yayıncılığı alanında büyük hizmetler vermiştir. Öncelikle bu ödül vesilesiyle Sadi Yaver ATAMAN, Muzaffer SARISÖZEN ve bu güne kadar Yurttan

Sesler Topluluğu'nda hizmet etmiş, rahmete kavuşmuş büyüklerimizi saygıyla anıyor ve halen bu görevi yapan sanatçılarımızda sevgiyle selamlıyorum. Türk kültürüne hizmette önemli bir yol katetmiş Motif Vakfı'nı, değerli başkanı ve emeği geçen herkesi bu güzel hizmetlerinden dolayı kutluyorum.” sözleri ile ödülle ilgili duygularını ifade etti.

Halk Müziği Teşvik Ödülü, Prof. Dr. Can ETİLİ ÖKTEN tarafından, sesiyle, saziyla ve yorumuyla Türk halkının gönlünde yer etmiş sanatçı Nazlı ÖKSÜZ'e takdim edildi.

ÖKSÜZ, ödülle ilgili düşüncelerini, “Kültür ve Turizm Bakanlığı sanatçısı olarak bir Halk Bilimi kuruluşu olan, halk bilimi alanında çok önemli çalışmalar yapan Motif Vakfı tarafından böylesine büyük bir ödüle layık görüldüğüm için çok büyük bir mutluluk ve onur duyuyorum. Motif Vakfı'na teşekkür ediyorum, Türk Halk Müziğimizi gelecek kuşaklara otantik yapısıyla aktaracağıma huzurlarınızda söz veriyorum.” sözleri ile ifade etti.

Halk Oyunları Hizmet Ödülü, Prof. Fikret DEĞERLİ tarafından uzun yıllar halk oyunlarına gönül vererek hizmet etmiş ve bu gün halen ilerleyen yaşına rağmen halk oyunlarına hizmet etmekte olan Sadi AYRIÇAY'a takdim edildi.

AYRIÇAY, “Bu ödülün mahalli derneklere hizmet etmekte olan folklorculara teşvik olacağı düşüncesindeyim. Motif Vakfı'nın değerli başkanına, yöneticileri ve bilim kuruluna teşekkür ediyorum, hizmetlerinin artarak devam etmesini diliyorum.” dedi.

Halk Oyunları Teşvik Ödülü, Yrd. Doç. Dr.

Türker EROĞLU tarafından, halk oyunlarına yönelik teşvik edici boyutta yaptığı çalışmalar dolayısıyla Halil YORUÇ'a takdim edildi.

YORUÇ, ödülle ilgili duygularını, "Motif Vakfı'nın halk kültürünün yaşatılması adına yıllardır yaptığı ve halen yapmakta olduğu hizmetleri takdire şayan görüyorum. Özellikle Halk Oyunlarına hizmet eden bizleri, bu ödüller ile yüreklendirmesi ve teşvik etmesi, bu hizmetlerin içerisinde en önemlisi olduğunu düşünüyorum. Bu sebeple başta Vakıf Başkanı Zeki BAYKAL'ı ve tüm Motif Ailesi'ni kutluyorum." şeklinde ifade etti.

Halk Kültürü Hizmet Ödülü, Motif Vakfı Başkanı M. Zeki BAYKAL tarafından kültürel dokunun ve mimarinin korunması ve yaşatılması adına yaptıkları örnek çalışmalar dolayısıyla Beypazarı Belediyesi'ne takdim edildi.

Ödülü Beypazarı Belediye Başkanı Av. Mansur YAVAŞ aldı.

YAVAŞ, "Kültür adına ne varsa Beypazarı'nda, hepsini korumaya çalışıyoruz. Geleneksel mimarisi ile evlerimizi, unutulmaya yüz tutmuş el sanatlarımızı, geleneksel yemeklerimizi ve daha bir çok kültürel değerimizi korumak ve yaşatmak için Belediye olarak önemli çalışmalar yapmaktayız. Özellikle Beypazarı'nda yabancı kelimelerden oluşan bir tabela görmemiz mümkün değil. Tüm işyeri sahiplerimiz bu konuda bizlerle el ele çalışmakta. Ben bu hizmetlerimizin Motif Vakfı'nın hizmetleri ile örtüştüğünü düşünüyorum. Motif Vakfı'nda önemli bir misyonu üstlenmiş durumda. Bir

Sivil Toplum Kuruluşu olarak kültürel mirasın korunması için yaptıkları çalışmalar, kamuoyu tarafından benimsenmiş ve takdir görmekte olan çalışmalar. Bu tür hizmetlerin devamı dileği ile Vakıf Başkanı Mehmet Zeki BAYKAL'a ve tüm üyelerine sonsuz teşekkür ediyoruz. Bu ödül, Belediye olarak hizmetlerimize büyük bir teşviktir. Ödül dolayısıyla tüm Bilim

belirtmek isterim." dedi.

Maddi Folklor Ürünlerini Derleme ve Yaşatma Ödülü, Prof. Dr. M. Zeki KUŞOĞLU tarafından, alanında yapmış olduğu değerli çalışmalar dolayısıyla Etem Ruhi ÜNGÖR'e takdim edildi.

ÜNGÖR, ödülle ilgili düşüncelerini, "Türk motifi ve Türk Kültürü üzerine 60 yıllık naçiz çalışmalarımı

Kurulu Üyeleri'ne de ayrıca teşekkür ediyorum. Yakın tarihte gerçekleşecek olan Beypazarı Festivalimizde Motif'i ve Motif'li gençleri ağırlamaktan büyük mutluluk duyacağımızı da burada

takdir buyuran Motif Vakfı ve ilgililerine sonsuz teşekkür ediyorum." sözleri ile ifade etti.

Maddi Folklor Ürünlerini Derleme Ödülü, Üsküdar Belediye Başkanı Mehmet ÇAKIR tarafından, örnek bir iş adamı kimliği ile kültürel alanda yapmış olduğu çalışmalar ve Gaziantep'te kurmuş olduğu Etnoğrafya Müzesi ile bu çalışmalarını ölümsüzleştiren Hasan SÜZER'e takdim edildi.

SÜZER, duygularını "Motif'i, kültürel değerlerimizi yaşatmada gösterdiği üstün gayretten dolayı gönülden kutluyorum. Genç kuşaklara bu kadar güzel yatırımlar yapan, onları doğruya, güzele ve en önemlisi kültürlerini yaşatmaya yönlendiren, kültürel

değerlerimizi yaşatmak ve yaygınlaştırmak hedefi ile benim kültüre hizmet anlayışında örtüşen, başta değerli başkan, Zeki BAYKAL'a ve tüm Motif ailesine teşekkür ediyorum. Bu anlamlı ödül, bizleri, kültürümüze daha fazla hizmet edebilmek için şevklendirecektir." sözleri ile ifade etti.

Türk Folkloruna Katkı Sağlayan Kuruluş Ödülü, Vali Yardımcısı Ali SÖZEN tarafından, folklor değerlerimizin bilinen alanlarında hizmet vermek ve bu hizmetleri daha geniş kitlelere ulaştırabilmek amacıyla bir Konservatuvar kurarak örnek çalışmalarda bulunan Bursa Büyükşehir Belediyesi Konservatuvarı'na takdim edildi.

Ödülü, Bursa Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreter Yardımcısı Sabri YALIN aldı.

YALIN, konuşmasında; "Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Hikmet ŞAHİN adına bu ödülü almaktan onur duyuyorum. Konservatuvarımız bundan 22 yıl önce kuruldu. Türk Halk Müziği, Türk Sanat Müziği ve Türk Halk Oyunları başta olmak üzere 1000'e yakın öğrenciye hizmet veriyoruz. Kültür ve sanatın Türkiye'deki merkezlerinden biri olan Konservatuvarımızın hizmetleri her gün biraz daha artmakta ve Bursa halkının beğenisine sunulmakta. Motif Vakfı'nı da bu önemli hizmet alanında oluşturduğu önemli yeri dolayısıyla kutluyor, başarılarının devamını diliyorum." dedi.

Medya Halk Bilim Ödülü, Şahin ÖZER tarafından, Türkiye'nin dünyaya açılan penceresi olan TRT ekranlarında yayınlanmakta olan ve kültürel değerlerin nakış nakış işlenerek seyirciyle buluşturulduğu "Yaylaktan Kışlağa" programına takdim edildi.

Ödülü, TRT Genel Müdürlüğü TRT Bölge Müdürü Abdullah GÜNDAY aldı.

GÜNDAY, ödülle ilgili düşüncelerini,

"Ulusların ve vatanların birlik ve beraberliğinde en büyük etken örf, adet, gelenek ve göreneklidir. Bu birlik ve beraberlikte kültüre hizmet alanında Motif Vakfı'nın hizmet ve katkıları çok önemli buluyorum. TRT Kurumu ve programda emeği geçen bütün arkadaşlarım adına Motif Vakfı'na teşekkür ediyorum. Ayrıca bir çoğumuzun kumandalarından çıkarmış olduğu kanallarda, ödüle değer bir programı bulup ortaya çıkarttıkları ve ödüllendirdikleri için özel olarak teşekkür ediyorum." sözleri ile ifade etti.

10. Motif Halk Bilim Ödülleri'nin takdiminden sonra, halk kültürünün bilinen alanlarında hizmet eden kişi, kurum ve kuruluşlara takdim edilen MOTİF Özel Hizmet Ödülleri'nin takdimine geçildi.

İlk ödül, Motif Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı M. Zeki BAYKAL tarafından hepimizin yakından tanıdığı, meslek hayatında yaptığı işin hakkını veren, yaptığı haber programları ile tüm Türkiye'yi televizyon ekranlarına kilitleyen ve tüm bu uğraşlarının yanında halk kültürümüzün vaz geçilmez bir kolu olan Halk Müziği-mize de sahip çıkmak adına bir Türkü Albümü hazırlayan Ali KIRCA'ya takdim edildi.

KIRCA, yaptığı konuşmada; "Geçenlerde bir büyük gazetenin ödül törenindeydim. Haber ödülü, haber sunu ödülü, siyaset meydanı ödülü gibi bir çok ödülü koltuğumun altına sıkıştırdılar. Ama ben dedim ki; o kadar türkü söyledik, insan bir de türkü ödülü verir. Ne diyorsunuz gibi baktılar ve güldüler. Espiri yaptığımı sandılar. Halbuki ben espiyi yapmamıştım. Bu gün

burada Motif Vakfı tarafından bu ödülün bana verilmesi, bu dileğimin yerine geldiğini gösterdi. Öncelikle Motif Vakfı Başkanı Sayın Zeki BAYKAL'a ve beni bu ödüle layık gören tüm Danışma Kurulu üyelerine sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Tabii ki ben türkücü değilim. O türkü albümünü yaparken de, türkü ustalarından beni bağışlamalarını dileyerek birşeyler mırıldandım. Ve demiştim ki; Türküler başkalarından öğrendiklerimizdir, taklit etmektir aslında bizden önceki söyleyişleri. Ben de bu kasette, iyi kötü benden önce söylenenleri, taklit etmeye çalıştım. Sonunda demiştim ki; biz gideriz gittiğimiz yol kalır, söyleyenler gider türküler kalır.” sözleri ile büyük alkış aldı.

İkinci ödül, hayatın hengamesi içerisinde unutulmuş ama hiç de sıradan olmayan halkın sosyal ilişkilerini, ilginç hikayelerini, bilinmeyen haberlerini ve duyulmamış öykülerini ekrana taşıyan “Her Evde Bir Haber Var Programı”nı hazırlayıp sunan Güven İSLAMOĞLU'na takdim edildi.

İSLAMOĞLU, ödülle ilgili düşüncelerini, “Bu kadar değerli insan arasında bir genç olarak bu ödüle layık görülmek beni çok mutlu etti. Yaptığımız bu programın bir benzeri Amerika'da var. Gittikleri 400 kapıdan geri çevrildiklerini biliyoruz. Ama biz bu güne kadar yaptığımız tüm ziyaretlerde hiçbir kapıdan geri çevrilme-

dik. İşte böylesi güzel ve misafirperver bir ülkede yaşıyoruz. Onun için yaşadığımız ülkemizin kıymetini bilelim. Ve var olan tüm geleneklerimizi koruyalım. Motif'in hizmetlerini ve 16 yıllık özgeçmişini barkovizyonda izlerken gurur duydum. Kültüre hizmet alanında amatör ama profesyonelce çalıştıklarını, özverinin had safhada olduğunu gördüm. Kendilerini kutlar, başarılarının devamını dilerim.” sözleri ile ifade etti.

Üçüncü ödül, İzzet ALTINMEŞE tarafından, Türkiye'nin tüm renklerini, seslerini, farklılık ve ortaklıklarını kuşatan yayıncılık anlayışıyla, bu değerleri ekrana taşıyan, sosyal sorumluluk bilinciyle yayınlarına yöne veren Kanal 7 Televizyonu'na takdim edildi.

Ödülü, Kanal 7 Televizyonu adına Kurumsal İletişim Sorumlusu Şule KARTAL aldı. KARTAL, ödülü Kanal 7 Televizyonu Yönetim Kurulu Başkanı Zekeriya KARAMAN adına almaktan duyduğu memnuniyeti dile getirdi.

Son ödül, Ekber YEŞİLYURT tarafından, Anadolu insanının duygularını ve düşüncelerini paylaşmada vazgeçilmez olan türkülerimizi çağdaş bir anlayışla yeniden yorumlamak ve izleyici ile buluşturmak üzere “Anadolu Ateşi Bu Toprağın Sesleri” programını hazırlayan ve yapımcılığını üstlenen E Plus Film Müzik Program Yapım A.Ş.'e takdim edildi.

Ödülü, Anadolu Ateşi'nin yapımcı-

cısı Özgenç FİDANOĞLU aldı. FİDANOĞLU, ödül dolayısıyla tüm türkü dostlarına, emeği geçenlere ve Motif Vakfı'na teşekkürlerini dile getirdi.

Ödül takdimlerinden sonra, sunucu İkbal GÜRPINAR'ın duru sesinden “İnsan hayatını bir tiyatro sahnesi gibi düşünecek olursak herhalde 3 perdelik bir oyun olurdu. İnsanoğlu doğar, büyür ve ölür. Ama bu süreç içerisinde neler yaşar neler. İşte bu gece Motifli gençler sizler için hazırladıkları “Doğumundan Ölümüne İnsan Motifi” isimli muhteşem bir halk oyunları gösterisi sergileyecekler. Aslında bu proje 90 dakikalık bir program. Ancak bu gece sizlere zaman farkırlığımız dolayısıyla özet bir program sergilenecek. Program başlamadan önce içeride gençlerle sohbet ediyorduk. İnanın heyecanları çok büyük. Bu program 6 ay gibi kısa bir sürede 40 öğrenci ile hazırlanmış. Onların tabiriyle kar kış demeden gece gündüz çalışmışlar. Gençlerimizi bu fedakar çalışmalarından dolayı öncelikle kutluyoruz.” takdimi ile sahnedeki yerlerini alan Motifli gençler, 16 yıla yakınsır bir gösteri sergilediler.

Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı'nın düzenlemiş olduğu bir Ödül Töreni organizasyonu daha misafirlerin yoğun ilgi ve beğenisinde gerçekleşmiş oldu.

Daha nice Motifli organizasyonlarda buluşmak dileğiyle. ■

Doğumundan Ölümüne İnsan Motifi Halk Oyunları Gösterisi

Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı bünyesinde faaliyet göstermekte olan 40 öğrenci ile 6 aylık bir çalışma sonrasında "Doğumundan Ölümüne İnsan Motifi" adlı program hazırlandı. Toplam 60 dakika sahne performansı olan programın temasını, insanoğlunun doğumundan ölümüne geçirdiği yaşam süreci içerisinde yer alan dönüm noktalarının, halk oyunlarından çeşitlendirmelerle tiyatral bir sunum içerisinde sahneye yansıtılması oluşturmaktadır.

Programda; doğum, sünnet, sevdalanma, düğün ve ölüm gibi her insanın mutlak ve mutlak yaşadığı gerçekler, tiyatral bir sunum içerisinde konulu oyunlarla birlikte sahnede sergileniyor.

Amatör ruh içerisinde profesyonelce hazırlanan bu program, halk oyunlarına yeni bir pencere açacak ve konulu oyunların sesi olacak.

Program içerisinde tiyatral sunumların yanı sıra yer alan halk oyunlarına ait yöreler ve oyunları ise şöyle: Bitlis Seppe, Van Şevko, Van Toycular, Van Meyroke, Van Peyda, Bitlis Garzane, Gerdek Mizanseni, Urfa Kıymıl, Van Şerane, Kırklareli Kabadayı, Kırklareli Zigoş, Silivri Arzu-Kamber, Tekirdağ Kız Karşılması, Edirne Erkek Roman, Ege Kız Semahı, Tokat Erkek Semahı, Tokat Omuz Halayı,

Trabzon Sürmene Sallaması, Trabzon Düz Horon, Trabzon Tonya, Trabzon Sıksara, Bilecik Et Koydum, Burdur Serenler, Afyon Hezin Hezin, İzmir Zeybek Solo, Manisa Harmandalı, Aydın Tavas, Burdur Teke, Hakkari Şere, Diyarbakır Keşo, Bitlis Tringo, Van Üç Ayak, Adıyaman Dik Halay, Urfa Abravi.

Genel Sanat Yönetmenliğini Neşet KESKİN ve Cihangir DOĞAN'ın yaptığı programın Müzik Yönetmenliğini Serdar SAYIN yaptı.

Gerçekleştirdiği her sahne performansı ile izleyiciler tarafından ayakta alkışlanan "Doğumundan Ölümüne İnsan Motifi Halk Oyunları Gösterisi", şimdiden, yaz sezonuna yönelik gelen gösteri taleplerine yanıt vermeye başladı.

Anadolu Motifleri Halk Oyunları Gösterisi

Motif, bünyesinde eğitim gören gençlerle birlikte, her gün biraz daha büyümekte ve halk oyunları adına birbirinden güzel projeleri hayata geçirmeye devam etmekte.

İşte bu projelerden biri olan "Motiflerle Anadolu Halk Oyunları Gösterisi"nin ana temasını, Türkiye'nin dans mozağında farklı yörelerin dansları ve öykülü oyunlarının sergilenmesi oluşturmaktadır.

Anadolu Motifleri Halk Oyunları Gösterisi ile toplam 45 dakika sahnede performans sergileyen dansçılar, bu güne kadar gerçekleşen tüm organizasyon davetlerinde, misafirler tarafından büyük ilgi gördü.

Programın açılış startı Şaman Dansı Ritüeli ile yapılmakta.

Şaman Ritüeli ile eski inanışlar arasında yer alan Baş Şaman'ın, İyi ruhlara ve kötü ruhlara egemen olan Şamanlarla birlikte arabanilerden çıkacak mistik müzik eşliğinde ateş etrafındaki danslarını insanlığın; bolluk, bereket, sağlık, iyilik ve her türlü dilekleri için gerçekleştirir.

Kendisine arabaniler ile eşlik eden dansçılar Şaman'ın dansının bitiminde Halay türü coşkulu oyunlarını bir potpori halinde sergilerler.

Heybetli yürüyüşleri ile sahnede yerlerini alan efeler, yiğitliği ve mertliği temsil eden oyunlarını, bayan dansçıların performansına dahil olmasıyla birlik ve beraberlikten yola çıkarak Anadolu kadınının dayanışmasını konu edinen gösterilerini sergilerler.

"Dilek Ağacı" mizanseni ile Anadolu'nun saf ve katıksız aşkları Teke yöresi oyunları ile sergilenir.

Ellerinde bolluk ve bereket göstergesi kaşıkları ile Bolu yöresi dansçıları Anadolu kadınının üretkenliğini sergilerler.

Coşkunun ve ritmin en yüksek seviyelere ulaştığı program, Silivri yöresi kız oyunları ve Edirne yöresi erkek oyunları ile devam eder.

Programın finali, Karadeniz'in hırçın dalgalarını yansıtan maximum performanstaki Karadeniz Yöresi Halk oyunları gösterisi ile son bulur.

Motif'te, "Salı Sohbetleri" ve "Yöre Geceleri" Devam Ediyor...

Motif, Geleneksel Salı Sohbetleri ile Motifli gençleri her hafta bir yörenin kültürel değerlerini nakış nakış işleyerek araştırma ve derleme yapmaya teşvik ediyor.

Sanat camiasından misafirlerinde iştirak ettiği bu gecelerde gençler tarafın-

dan, yöreye ait sosyal ve kültürel tüm bilgi ve dokümanlar tanıtım panosunda sergilenerek, kostümünden oyununa, türküsünden yemeklerine kadar tüm yöresel özellikler, misafirlere bire bir sunularak yaşatılmaya çalışılıyor.

Öğrenciler tarafından hazırlanan yöreye ait dokümanlar dosyalanarak, kaynak amaçlı Motif Arşiv Kütüphanesinde sergileniyor.

Kapıları herkese açık olan Motif'te Salı sohbetleri ve Yöre geceleri organizasyonlarında Adana, Bursa, Gaziantep, To-

kat, Bolu, Edirne, Malatya, Bitlis, Mardin, Gümüşhane, Muğla, Nevşehir, Niğde, Sakarya, Tunceli, Uşak, Yozgat, Zonguldak, Kütahya, Kocaeli ve Kırşehir yöre geceleri gerçekleştirilmiştir.

Motif'te Ritim Şov Gurubu

Motif vurmali çalgılardan oluşan Ritim Şov Grubu da, 20 bayan 20 erkek elemandan oluşuyor. Asma davul, arabani, tef, zil, darbuka ve kaşıklardan oluşan ritim grubu, gösterdikleri sahne performansları ile izleyicilerin büyük ilgisini topluyor.

Motifli gençler Anadolu'nun tadına doyumlanmayan ezgilerini farklı bir yorum ve lezzette, vurmali çalgılardan oluşan ritimleri eşliğinde sergiliyorlar. Anadolu ezgilerinin yalnızca vurmali çalgılarla icra edildiği Ritim Şov Grubu, her türlü dış organizasyonların vazgeçilmez davetlileri arasında yer alıyor. Özellikle uluslar arası misafirler tarafından büyük beğe-

ni toplayan grup, Açık Hava, Konser, Düğün ve Kongre Organizasyonları'nın da vaz geçilmezleri arasında yer alıyor.

Motif'in Televizyon ve Organizasyon Davetlerine Yönelik Katılımı Sürüyor...

Bu arada Motif'e ait Halk Oyunları ve Ritim Şov Grupları, Fuar, Kongre, Konser, Düğün, Kına Gecesi, Şirket ve özel organizasyonlar içerisinde, arandılan gösteri gurupları arasında yer alıyor.

17 yıldır Türk Halk Kültürü'nün yaşatılıp yaygınlaştırılması adına önemli bir misyonu üstlenen Motif, bugüne kadar yapmış olduğu akademik ve sanatsal çalışmaları ile kamuoyunun takdirini toplamayı başarmıştı.

120 kişiden oluşan dansçı kadrosu ile her gün daha da büyümekte ve halk oyunla-

rı adına birbirinden güzel projeleri hayata geçirmekte.

Bu projeler, organizasyon camiasında büyük ses getirmekte.

Gerçekleştirdiği her performansta, Türkiye'nin zengin dans mozağını, profesyonelce nakış nakış işleyen Motif, yapılan işin aynı zamanda bir kültürel tanıtım olduğu bilinci ile hareket etmekte.

Performanslarda kullanılan müzikler, profesyonel stüdyo ortamında yapılmış olup, yöresel tadı birebir yansıtmakta.

Performansların sahne koreografisi ve sahne kostümleri, mekanın teknik özelliklerine ve organizasyonun içeriğine göre çeşitlilik göstermekte.

Motif'in gösteri gurupları aynı zamanda, görsel medyada yayınlanan müzik - eğlence programlarında, kültürel zenginliklerin milyonlardan oluşan izleyici kitlesine sunulması adına gelen taleplere de karşılık ver-

mekte ve halk oyunları ekipleri ile yoğun ilgi görmekte.

Kanal 7, Sow TV, ATV, Star TV, Kanal D ve TGRT gibi ulusal televizyonlarda yer alan programlara davetli katılan Motif'in halk oyunları ekipleri, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının da halk oyunlarına yönelik özlemini önemli ölçüde gideriyor.

Motif, yörelere ait halk oyunlarını özünden uzaklaşmadan düzeyli bir şekilde gerek televizyon ekranları aracılığı ile ve gerekse gelen organizasyonlardaki performansları ile Türk halkının ilgi ve beğenisine sunmaya devam edecek.

Urfalı İstanbul Kebapçısı

MERKEZ İstanbul Caddesi
No: 77 (Eski Adliye karşısı) Bakırköy / İSTANBUL
Tel.: 0(212) 570 06 62 - 583 45 89

- **Manyetik Rezonans**
- **(1.5 Tesla Siemens)**
- **Bilgisayarlı Tomografi**
- **Kemik Yoğunluğu Ölçümü**
- **Renkli Doppler Ultrasonografi**
- **Nükleer Tıp-Sintigrafi**
- **Ultrasonografi**
- **Mammografi**
- **Röntgen**
- **Laboratuvar**

TOMOMER
Bakırköy
GÖRÜNTÜLEME VE TANI MERKEZİ

Halil İbrahim ŞARK SOFRASI

Merkez Aksaray : Sofular Mah. Sofular Cad. No. 54/1 Tel. : (0212) 621 77 32 - 33

Fatih Şubesi : Fevzipaşa Cad. No. 13 Tel. : (0212) 635 40 15 - 534 48 08

Bakırköy Şubesi : İncirli Cad. Tayyareci Nurettin Sk. No. 89/1 Akbulut İş Mrk. Tel. : (0212) 660 10 00 - 01

B A H Ç E L İ E V L E R

PUAN

DERSHANESİ

Başarılı **iyi bir**
başlangıçla
yakalayın...

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı
Özel PUAN DERSANESİ
İzzettin Çalışlar Cad. No. 6
Bahçelievler / İstanbul
Tel. : (0212) 642 63 00
642 63 24 - 642 63 45
www.puandershanesi.com
e-mail: bilgi@puandershanesi.com

iŒe değer veririz.

- bilgi birikimi
- teknolojik yatırımlar
- iyi diyalog
- kaliteli hammadde
- üretim akışı

Kalitesiyle farklı, Hizmetiyle farklı...

PINARBAŞ
matbaa ■

PINARBAŞ
digital ■

PINARBAŞ
kırtasiye ■

**Pınarbaş Matbaacılık ve
Reklam Hizmetleri
San. ve Tic. Ltd. Œti.**

Rami Kışla Caddesi
Topçular İş Merkezi
No. 88/162
34055 Topçular - İstanbul
Tel : 0212 544 58 77
Faks : 0212 544 29 46
Web : pınarbas.com.tr
E-mail : info@pınarbas.com.tr